

تاریخ معماری جهان

مدرسارن شریف

فصل اول

« ماقبل تاریخ و تمدن‌های اولیه »

مقدمه

پیدایش ابتدایی‌ترین نیاکان ما بر روی کره زمین به حدود یک میلیون سال پیش باز می‌گردد اما باستان‌شناسان ظهور انسان را بر روی کره زمین از روی ابزاری که ساخته است تعیین می‌کنند. نخستین آثاری که از انسان ابزارساز به دست آمده متعلق به حدود ۴۰۰۰۰ سال قبل است. در طول آخرین دوره پارینه سنگی یعنی حدود ۲۰۰۰۰ سال پیش است که با نخستین آثار هنری انسان ابتدایی روبه‌رو می‌شویم و شگفت‌انگیز اینجاست که آثار فوق در همان حالتی که هستند، ظرافت و استحکامی دارند که از تازه‌کاری ناشیانه به دور است. انسان ادوار کهن پیش از رسیدن به مراحل تکوین فرهنگی و زندگی یکجانشینی از طریق شکار ارتزاق می‌نمود و با شروع فصل سرما به درون غار پناه می‌برد و در واقع یافته‌های درون غارها، وضعیت این دوره از زندگی انسان‌ها را مشخص می‌کند.

نکته ۱: دوران پیش از تاریخ را **عصر حجر** نیز نامیده‌اند؛ باید دقت داشت که مهم‌ترین عامل تفکیک دوران ماقبل تاریخ از دوران تاریخی از دیدگاه هنری **اختراع خط** می‌باشد.

کلمه مثال ۱: مبنای انتقال دوران‌های قبل تاریخ به دوران تاریخ چیست؟

- (۱) اختراع آتش (۲) انقلاب نوسنگی (۳) خط نویسی (۴) کشت دانه

پاسخ: گزینه «۳» دوران پیش از تاریخ در تمدن بشریت را به سه دوره کلی تقسیم می‌کنند:

عصر دیرینه سنگی حدود ۱۵۰۰۰ تا ۲۰۰۰۰ ق.م، عصر میان سنگی حدود ۶۰۰۰ تا ۸۰۰۰ ق.م و عصر نوسنگی که دوره اختراع کشاورزی و اهلی کردن برخی از حیوانات است. در مدیترانه شرقی این دوره از حدود ۳۰۰۰ تا ۵۰۰۰ ق.م را در بر می‌گیرد. در اوایل هزاره چهارم پیش از میلاد با به وجود آمدن تمدن بین‌النهرین و اختراع خط و نوشتن توسط سومری‌ها در این تمدن، دوران تاریخی و آغاز تاریخ مدون در جهان رقم می‌خورد.

تقسیم قراردادی دوران عصر حجر

تقسیم قراردادی زمان پیش از تمدن بشر (ماقبل تاریخ)، براساس تکامل ابزارهای سنگی و نحوه استفاده از آن انجام می‌شود که عبارتند از:

- ۱- دوران دیرینه سنگی (پارینه سنگی) ۲- دوران میان سنگی ۳- دوران نوسنگی.

پارینه‌سنگی (سنگی کهن)

عصر حجر قدیم پالئولیتیک (Paleolithic) و فاصله زمانی حدود ۱۰۰۰۰ تا ۴۰۰۰۰ قبل از میلاد را گویند. در این دوره، انسان‌ها، پیش از رسیدن به مراحل تکوین فرهنگی و زندگی یکجانشینی، از طریق شکار حیوانات ارتزاق می‌نمودند و با شروع فصل سرما به درون غارها پناه می‌بردند. مشخصات عمده این دوره (پارینه سنگی) عبارتند از: ۱- شناخت انسان از سنگ و ساخت ابزارهای سنگی شکار (انواع نیزه‌ها، چاقوهای سنگی، تیرهای بادامی شکل) ۲- نقاشی با کنده‌کاری روی دیوارها و سقف غارها (به صورت نقش برجسته یا طراحی با انواع رنگ‌های گیاهی) ۳- ساخت مجسمه‌های کوچک نقش برجسته از پیکره زنان (مانند مجسمه ونوس در دوره یونان باستان)

نکته ۲: غار آلتامیرا در جنوب شرقی اسپانیا و غار لاسکوا در فرانسه، هر دو متعلق به ۱۰۰۰۰ تا ۱۵۰۰۰ ق.م از مهم‌ترین آثار **عصر پارینه سنگی** هستند.

کلمه مثال ۲: مهم‌ترین یافته‌هایی که عصر پارینه سنگی را نشان می‌دهند، ..... می‌باشد.

- (۱) کشف انواع نیزه‌ها و چاقوهای سنگی (۲) کشف غار لاسکوا و آلتامیرا
(۳) کشف مجسمه‌های کوچک اندام (۴) کشف نقش برجسته‌های آهکی داخل غارها

پاسخ: گزینه «۲» دو غار لاسکوا و آلتامیرا مهم‌ترین کشفیات متعلق به عصر پارینه سنگی هستند که بیشترین اطلاعات در زمینه این دوران را در اختیار باستان‌شناسان قرار داده‌اند.

غار آلتامیرا در اسپانیا: کشف مقداری استخوان تراشیده و سنگ چخماق و آثار ابتدایی توسط فردی اسپانیایی نشان از وضعیت زندگی انسان‌های این دوره درون غار بود. پس از ورود به غار، بر روی دیوارهای داخلی غار، نقوشی که چشم هیچ انسان تمدن تا آن زمان با آن آشنا نشده بود را کشف کرد و اینگونه نحوه زندگی انسان غارنشین برای انسان امروزی آشکار شد.

نکته ۳: قدیمی‌ترین آثار نقاشی در غار آلتامیرا وجود دارد که مربوط به ده تا پانزده هزار سال قبل از میلاد می‌باشد.

غار لاسکوا در فرانسه: اعماق این غار، ۴۰/۵۰۰ پاس است که مجرای عبور آب زیرزمینی و محل سکونت مردم غارنشین بوده است. انسان پیش از تاریخ برای روشنایی از چراغ سنگی استفاده می‌کرد و که سوخت آن چربی بود. شکارچیان نقاش آن زمان بر روی دیوار این غار، تصاویر حیواناتی چون ماموت، گاو وحشی، آهو، اسب و گرگ نقاشی کرده بودند و از تکه‌های استخوان به جای قلم مو و از چوب بلند برای نقاشی سطوح بالا استفاده می‌کردند.

تصاویر نقاشی شده توسط انسان پیش از تاریخ

ویژگی تصاویر غارها: سبکی که نقاش پیش از تاریخ برای نشان دادن حیوانات به کار برده بسیار طبیعی (رئال) بوده؛ زیرا حیوانات را با شکل و حرکتی نشان داده که آن چنان بوده‌اند. انسان غارنشین حافظه خارق‌العاده‌ای دارد و تصاویر حیوانات را براساس مشاهدات قبلی خود در داخل غار با چنان دقتی بر دیوار رسم می‌نماید که با دوربین‌های عکاسی امروزی قابل رقابت است. هنرمند پیش از تاریخ در انتخاب موضوع و سوژه نقاشی دقت و سلیقه مخصوص به خود را داشته است؛ او آنچه را که مشاهده کرده، بر روی دیوار ترسیم نموده است. شکارچی هنرمند از وضع طبیعی دیوارها استفاده شایانی کرده و موضوعات نقاشی خود را منطبق با پستی و بلندی روی دیوارها به وجود آورده است. بسیاری از نقاشی‌ها در مدخل (ورودی) غار کشیده نشده‌اند بلکه در قسمت عقبی که روشنایی وجود نداشته کشیده شده که نشان دهنده این موضوع می‌باشد که نقاشی‌ها جنبه تزئینی نداشته‌اند.

علل ترسیم تصاویر (نقاشی) درون غارها را می‌توان در سه مورد زیر خلاصه کرد:

- ۱- برای آنکه بتوانند حیوان را همیشه در اختیار خود (انسان) داشته باشند.
- ۲- افراد همزیست، در شکل دسته جمعی بر جانورانی که غذای اصلیشان را تأمین می‌کردند، چیره شوند.
- ۳- با مکرر ساختن تصاویر جانوران بر صخره‌ها می‌خواستند تعداد آن‌ها را بیشتر و نسلشان را بارورتر سازند.

کلمه مثال ۳: مهمترین علت ترسیم تصاویر جانوران بر بدنه غارها چه بوده است؟

- ۱) در اختیار قرار دادن حیوانات برای انسان
- ۲) چیرگی مفهومی بر حیوانات
- ۳) عبادت و پرستش حیوانات در کنار استفاده از آن‌ها
- ۴) تکرار تصویر آن‌ها جهت افزایش نسلشان

پاسخ: گزینه «۲» دیگر علت ذکر شده نیز جزء علت ترسیم جانوران بر بدنه غارها بوده اما مهمترین علت، چیرگی مفهومی بر آن‌هاست. این مسئله در دوره‌های بعدی یعنی تمدن‌های مصر و حتی یونان نیز دیده شده است.

میان‌ه سنگی (پرولیتیک)

پرولیتیک (Perolithic) مرحله گذار از دوره پارینه سنگی به نو سنگی و یا مقدمه‌ای بر دوره نوسنگی است. اتفاقات مهم این عصر عبارتند از: کشف آتش، عقب‌نشینی یخچال‌ها و نابودی ماموت‌ها، اهلی کردن حیواناتی مانند سگ و اسب و اقتصاد بر پایه شکار. **خصوصیات هنر در دوره میان سنگی را می‌توان با کلید واژگان زیر شناخت:** برخورد ناتورالیستی، مشاهده گزینشی، توجه به خواص جادویی و گرایش به توصیف

کلمه مثال ۴: کدام تمدن اولیه، مرحله گذر از پارینه سنگی به نوسنگی است و اقتصاد آن بر پایه شکار بوده؟

- ۱) آغازین سنگی
- ۲) پارینه سنگی
- ۳) میان‌ه سنگی
- ۴) نوسنگی

پاسخ: گزینه «۳» دوره‌های قبل از تاریخ عبارتند از:

۱. دیرینه سنگی (Paleolithic) (۴۰۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰ ق.م.) مشخصات عمده آن عبارتند از: شناخت انسان از سنگ و ساخت ابزارهای سنگی شکار، نقاشی با کنده‌کاری روی دیوارها و سقف غارها، تیرهای بادامی شکل، ساخت مجسمه‌های کوچک نقش برجسته از پیکره زنان (مانند مجسمه ونوس)
۲. میان‌ه سنگی (Perolithic) حدود ۱۰۰۰۰ ق.م.) که مرحله گذر از پارینه سنگی به نوسنگی است که عمده‌ترین مشخصات آن عبارتست از: کشف آتش، اهلی کردن حیوانات و اقتصاد شکار
۳. نوسنگی (Neolithic) که مهمترین مشخصات آن عبارتست از: تبدیل انسان مصرف‌کننده به تولیدکننده یعنی شروع کشاورزی و دامداری، شروع تمدن و ساخت شهرها و خروج انسان از دل طبیعت و شروع هنرهای معماری، ظهور هنر سفالگری، ظهور اولین معابد و مقابر

مدرس‌ان شریف

فصل سوم

«تمدن مصر»

مقدمه

از کناره رود نیل تا سودان امروزی راه سرزمین مصر می‌نامند. در مسیر این رود، آبشارهایی قرار دارد که رود نیل پس از گذشتن از این آبشارها، نزدیک به ۷۰۰ کیلومتر، راه همواری را به سوی دره‌ای عمیق می‌پیماید. اطراف این دره را پرتگاه‌های بلند سنگی فرا گرفته‌اند و پهنای دره ۱۲ تا ۱۵ کیلومتر است. رود نیل قبل از اینکه به دریای مدیترانه بریزد، از دشت همواری می‌گذرد. در این دشت، رودخانه به شاخه‌های زیادی تقسیم می‌شود و تشکیل دلتا می‌دهد. مصری‌ها نزدیک به ۴۰۰۰ سال پیش از میلاد کار با مس را آموخته بودند. با ساخت ابزار مسی، دوره سنگ به پایان رسید. ساخت ابزار مسی به وسیله کندن اشکال موردنظر در روی زمین انجام می‌گرفت، که گودال‌های ایجاد شده به وسیله مس مذاب پر و پس از سرد شدن مورد استفاده قرار می‌گرفت. ساکنین مصر در دو منطقه شمالی و جنوبی با دو فرهنگ و رسوم کاملاً متفاوت از یکدیگر می‌زیستند. در مصر سفلی، شغل مردم گله‌داری و مسکن آن‌ها به صورت چادرنشینی بود، ولی در مصر علیا، مردم به کشاورزی اشتغال داشتند و محل سکونت آن‌ها ثابت بود و همچون سومری‌ها از نی به عنوان مصالح ساختمانی برای ساختن خانه‌ها استفاده می‌کردند. یکی از اختلافات فرهنگی دو قوم، مراسم مذهبی دفن کردن مرده‌ها بود. در مصر سفلی، مرده‌ها را در قبر و در خارج از محل سکونتشان به خاک می‌سپردند. در صورتی که مصر علیا، مرده‌ها را در محل سکونت خودشان، یعنی با کشیدن دیوار و بستن راه آن قسمت از خانه، دفن می‌کردند. «هرودت» مورخ مشهور یونان درباره مصری‌ها می‌گوید: «مصری‌ها بیشتر از هر قوم دیگری به حد افراط مذهبی‌اند». آن‌ها سکونتگاه‌های خود را از مصالح کم دوام می‌ساختند، ولی در ساختن معابد و آرامگاه‌های پادشاهان، از سنگ‌های سخت استفاده می‌کردند. به طور کلی توجه مصری‌ها به زندگی، یعنی زندگی پس از مرگ بوده است و هنر ایشان نیز، براساس این نحوه نگرش آن‌ها به زندگی پایه‌ریزی شده بود. اوضاع طبیعی مصر و زندگی مصریان، در مذهب آن‌ها منعکس شده بود. در دوره‌ای که مصری‌ها به صورت نظام اجتماعی و جماعتی نخستین زندگی می‌کردند، خدایان خود را هم به صورت جانوران و پرندگان می‌پنداشتند. آن‌ها خدایان خود را به شکل انسان اما با سری از حیوانات و پرندگان می‌ساختند. با پیشرفت کشاورزی در بین مصری‌ها، آن‌ها به پرستش «خورشید» پرداختند، زیرا آن را سرچشمه گرما، رشد و حیات می‌دانستند. خدای آفتاب «رع» نامیده می‌شد و خورشید پادشاه خدایان بود. همچنین، علت طغیان رود نیل را نیز به خدای نیل نسبت می‌دادند که از قسمت بالا و سرچشمه این رودخانه با کوزه آب می‌ریخت. به همین دلیل آن‌ها همیشه دعا می‌کردند که خدای نیل به مزارعشان بیاید و هنگامی که نیل طغیان می‌کرد، مردم مصر جشن می‌گرفتند و خدای نیل را سپاس می‌گفتند.

هنر و معماری مصر

صاحب‌نظران، هنر و معماری مصر را به سه دوره تقسیم کرده‌اند:

۱- دوره پادشاهی کهن (۳۲۰۰ تا ۲۰۴۰ ق.م) ۲- دوره پادشاهی میانه (۲۰۴۰ تا ۱۶۵۰ ق.م) ۳- دوره پادشاهی جدید (۱۶۵۰ تا ۱۵۵۰ ق.م)

آثار هنر و معماری دوره پادشاهی کهن

منظور از مصر کهن دوره‌ای است که با اتحاد مصر سفلی و علیا توسط «نارمر» شروع شد و این نخستین حکومت واحد مصر محسوب می‌شود.

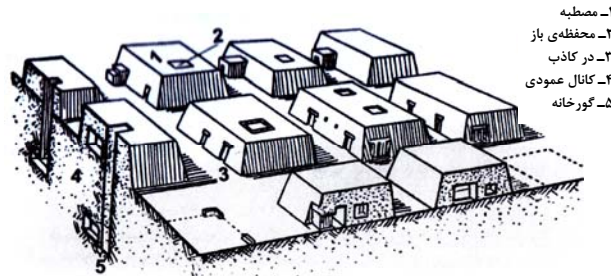
کج مثال ۱: نخستین فرعون مصر برای آبادانی کشورش چه کرد؟

۱) ایجاد سد و آبراه‌ها ۲) ایجاد تسهیلات برای تجارت ۳) ایجاد مناطق مسکونی ۴) تقسیم اراضی به قطعات کوچک

✓ پاسخ: گزینه «۱» رود نیل شاه‌رگ حیاتی و مایه آبادانی سرزمین‌های اطرافش بوده است. در دوره پیش از پیدایش سلسله‌های پادشاهی در مصر، رود نیل بستر و حوضه‌ای پهناورتر از امروز داشت. اما پیش از آن که اجتماعی بتوانند در سواحل نیل اسکان یابند، لازم بود طغیان‌های سالانه آن مهار می‌شد. این کار در زمان نارمر اولین فرعون مصر در حدود ۳۰۰۰ ق.م با ساختن چندین سد و آبراه عملی گردید.

مقابر مصطبه‌ای

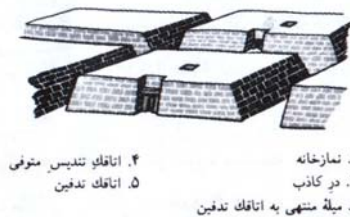
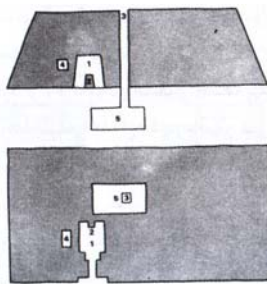
ابتدایی‌ترین صورت مقبره مصری را مصطبه (mastaba) می‌نامند. ظاهراً الگوی اولیه ساخت این آرامگاه‌ها از فرم کوه‌های دره نیل و یا از تپه‌های خاکی یا سنگی مقبره‌های دوره‌ی پیش از پادشاهی مصر گرفته شده است. مصطبه‌ها معمولاً به شکل سکویی بلند و مستطیل شکل با دیوارهایی پرشیب و مفروش از سنگ یا آجر بر روی محوطه تدفین ساخته می‌شده‌اند به طوری که در امتداد چهار جهت جغرافیایی قرار می‌گرفتند و دور تا دورشان به صورت شبکه شطرنجی خیابان‌بندی می‌شد. محوطه تدفین در عمق زیادی در زیر زمین قرار داشت و به وسیله هواکش به سکویی بلند متصل می‌شده است.

گروهی از مصطبه‌ها، گورستان ممفیس. (هزاره‌ی سوم ق م)

موقعیت مکانی مصطبه‌ها به گونه‌ای تعیین می‌شد که هم از سیلاب‌های سالیانه دره در امان بماند و هم در قسمت غرب شهر قرار داشته باشند. مصطبه‌ها در نمای رو به شرق خود، دارای در کاذبی بودند که معمولاً نام و عناوین صاحب قبر بر روی آن نوشته می‌شد و کاهن معبد در مقابل آن دعا می‌خواند. مقابل این در، میز هدایا قرار داشت و بستگان متوقی هدایا و نذورات خود را بر روی آن قرار می‌دادند. ایده در کاذب و میز هدایا احتمالاً از تمدن‌های بین‌النهرین وام گرفته شده بود. سوراخی که جسد متوفی را از آن وارد می‌کردند تا محل استقرار جسد بیش از $30/5$ متر عمق داشت و پس از قرارگیری جسد در داخل مقبره، سوراخ را کاملاً مسدود می‌کردند و دهانه آن را به دقت مانند سایر نقاط سقف می‌پوشاندند. قدیمی‌ترین این آرامگاه‌ها در سایت جیزه (Giza) و در گورستان باستانی ممفیس (Memphis) در نزدیکی سقاره (saqqara) قرار دارد.

تذکره: طول مصطبه‌ها از ۴۰ تا ۶۰ متر، عرض آن‌ها از ۱۵ تا ۲۵ متر و ارتفاع آن‌ها از ۳ تا ۹ متر متغیر بود.

نقشه، مقطع و پرسپکتیو چند مقبره مصطبه‌ای

۱. نمازخانه
۲. در کاذب
۳. میله منتهی به اتاق تدفین
۴. اتاق تدفین متوفی
۵. اتاق تدفین

این آثار نه تنها اولین شکل مقابر ساخته شده در مصر بودند، بلکه ساخت آن‌ها در زمانی که اهرام نیز به وجود آمد، ادامه یافت و به عنوان مقابر اشراف و نزدیکان فرعون، در کنار اهرام بنا می‌گردید، علت عمود نبودن دیوار این مقابر و تمایل آن‌ها به داخل (شیبدار بودن)، ظاهراً باید در استحکام بیشتر این نوع «دیوارها» نسبت به دیوارهای عمودی بوده باشد.

مثال ۲: معماری مقابر مصطبه‌ای در مصر باستان به چه شکلی است؟

- ۱) هرم مربع القاعده که دارای محوطه تدفین در مرکز ثقل حجم خود بود.
- ۲) سکویی بلند و دوزنقه‌ای شکل با دیوارهای پرشیب بر روی محوطه تدفین بود.
- ۳) زیگورات بزرگی به شکل هرم که محوطه تدفین را در بالای ارتفاع خود داشت.
- ۴) در داخل کوه و به شکل فضاهای تودرتو ساخته می‌شد و در مقبره در انتهای آن بود.

پاسخ: گزینه «۲» مصطبه نمایی دوزنقه‌ای شکل داشت و دیوارهای پر شیب آن جهت امنیت بهتر این مقابر بود.

گزینه «۳»، زیگورات زوسر مقبره باستانی پادشاهی ممفیس را معرفی می‌کند و گزینه «۱» اهرام که تکامل یافته‌ترین مقابر مصری هستند.

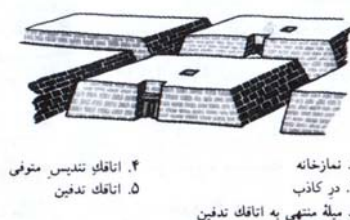
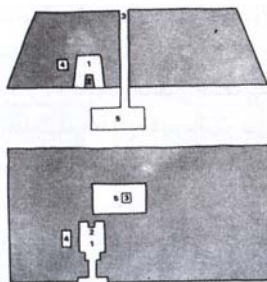
مثال ۳: تصویر مقابل که از دوران مصر کهن می‌باشد، چه نوع بنایی است؟

۱) پرستشگاه

۲) خانه‌های ابتدایی

۳) هرم

۴) مصطبه

۱. نمازخانه
۲. در کاذب
۳. میله منتهی به اتاق تدفین
۴. اتاق تدفین متوفی
۵. اتاق تدفین

پاسخ: گزینه «۴» مصطبه فرم اولیه مقابر مصری است که از ویژگی مهم آن در عمق قرار دادن محل قبر و ارتباط آن با فضای خارج توسط یک شکاف

عمودی است. این مقابر دارای حجم هرم ناقص هستند و نمای دوزنقه‌ای دارند. نمونه تکامل یافته این بناها زیگورات زوسر در سقاره مصر است که حالت پله پله دارد. کامل‌ترین نمونه مقابر مصری که فرم هرمی دارد اهرام ثلاثه است که عظیم‌ترین هرم، خوف (خثویس) فرعون بزرگ است.

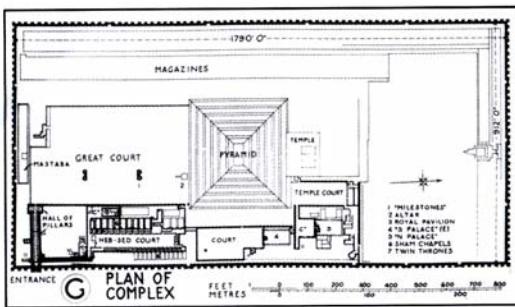
کج مثال ۴: مصطبه چیست؟

(۱) قصرهای آشوری است. (۲) معبد بین‌النهرین است. (۳) مقبره مصری است. (۴) معبد مصری است.

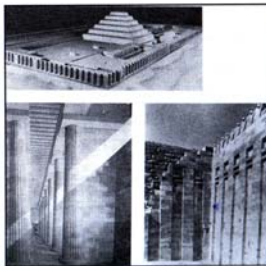
پاسخ: گزینه «۳» قدیمی‌ترین شکل مقبره در تمدن مصر، مصطبه می‌باشد. این نوع مقبره، ساختمان چهارگوشه‌ای از جنس آجر یا سنگ با دیواره‌هایی شیب‌دار است (به شکل هرم ناقص) که بر روی قبری زیرزمینی ساخته می‌شد.

هرم پلکانی زوسر

مقبره پلکانی زوسر (Zoser) در اصل فرم تحول یافته‌ی مصطبه‌های قدیمی است که به دست معمار مصری، ایمحوتپ (Imhotep) در سایت مقدس سقاره انجام شده است. ساخت این مقبره پلکانی حدوداً در سال ۲۶۸۰ ق م به اتمام رسید. در مورد معمار آن یعنی ایمحوتپ هیچ نمی‌دانیم، ولی در بعضی از منابع مقام او را تا فرعون نیز ذکر کرده‌اند. از هرم پلکانی زوسر (فرعون سلسله‌ی III) می‌توان به عنوان معماری قبل از اهرام و پیشرفته‌تر از معماری مصطبه نام برد. در اصل معماری این مقبره نه یک هرم حقیقی، بلکه یک مصطبه در مقیاس بزرگ‌تر بود. ارتفاع حقیقی آن چیزی در حدود ۶۱ متر بود که به صورت شش مصطبه‌ی روی هم ساخته شده بود. ایمحوتپ برای بقای آرامگاه زوسر تصمیم گرفت به جای خشت گلی از سنگ استفاده کند. او سپس ساخت یک مصطبه‌ی مربع شکل را آغاز کرد و به تدریج طبقات کوچک‌تری روی آن بنا نمود تا معماری آرامگاه به اتمام رسد. این مقبره نخستین بنای سنگی عظیم در جهان به شمار می‌رود. از بنای اولیه‌ی این مقبره چیزی که بخواهد عظمت نخستین آن را نشان دهد باقی نمانده است. به نظر می‌رسد این هرم با الگوبرداری از زیگورات‌های بین‌النهرینی طراحی شده باشد که وظایفی از جمله حفاظت از متوقی و بیان مجد و عظمت پادشاه را در سرلوحه‌ی اهداف طراحی خود همراه داشته‌اند. این مقبره در سایتی مستطیل شکل به ابعاد تقریبی ۵۴۹×۲۷۵ متر و محاط در دیواری به ارتفاع ۱۰ متر از جنس سنگ آهک قرار دارد. ورودی این مجموعه در نزدیکی گوشه‌ی جنوب شرقی قرار دارد. این ورودی به تالاری راه می‌یابد که در طرفین آن ستون‌های توکاری به ارتفاع ۶ متر ساخته شده است. انتهای تالار به حیاط بزرگی ختم می‌شود که در پای هرم دارای محراب است. در سمت شمال شرقی، یک جفت کاخ با حیاط‌هایی مشرف بر آن‌ها قرار دارند و در جبهه شمالی هرم معبدی کوچک واقع است.

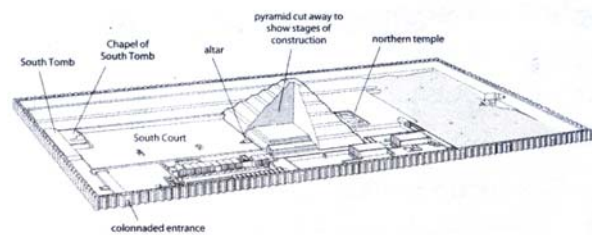
نقشه مجموعه هرم پله‌های زوسر

پرسپکتیو و بخشی از نمای مجموعه مقبره پله‌های زوسر

نمایی از هرم پله‌های زوسر

پرسپکتیو بازسازی شده مجموعه هرم زوسر

نکته ۱: مقبره زوسر اثر «ایمحوتپ» وزیر پادشاه زوسر است که اولین معماری است که نامش در تاریخ مدون آمده است.

تذکره ۲: هرم پلکانی زوسر متشکل از چندین مصطبه است که به تدریج کوچک شده و مشابه زیگورات‌های بین‌النهرین شده است اما برخلاف زیگورات‌ها، یک مقبره است نه یک معبد. هرم زوسر را به همراه معبد‌هایش، به عنوان یک زیارتگاه درمانی تلقی می‌کنند.

۱- حفاظت از پادشاه مومیایی و اشیاء دفن شده آن ۲- مجسم ساختن قدرت مطلق و خداگونه پادشاهان مصر به کمک حجم و صلابت خویش.

کج مثال ۵: بنای زیر در چه سالی بنا شده است؟

(۱) ۲۶۸۰ ق.م

(۲) ۲۵۷۰ ق.م

(۳) ۲۵۳۰ ق.م

(۴) ۲۵۰۰ ق.م

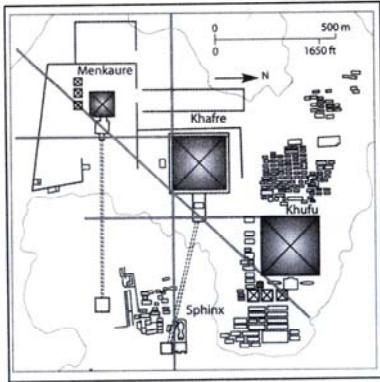

پاسخ: گزینه «۱» تصویر، هرم پله‌های زوسر را نشان می‌دهد که مقبره پادشاه زوسر در سقاره یا گورستان باستانی ممفیس است.

اهرام ثلاثه مصر

اهرام ثلاثه جیزه در «غرب قاهره» نقطه اوجی در تکامل آن شیوه معماری به شمار می‌روند که با ساختن مصطبه‌ها آغاز گردید. ساختن این اهرام سنگی زاینده ضرورتی خاص نبود، لذا پادشاهان می‌توانستند مصطبه‌ها را تا بینهایت روی هم قرار دهند و مقبره‌هایشان را سنگین‌تر کنند. مدخل ورودی این اهرام، از سمت نمای شمالی آن‌هاست. آرامگاه‌های ابدی فرعون، اهرام سنگی بسیار بزرگی بودند که مهم‌ترین وظیفه‌ی آن‌ها نگهداری از پیکره‌ی مومیایی شده‌ی فرعون و اشیاء آئینی بود. این اهرام در منطقه‌ی جیزه واقع در غرب رود نیل قرار دارند. اهرام سنگی در واقع گذرگاه‌هایی تصور می‌شدند که به عرش ایزدان می‌رسیدند، گذرگاه‌هایی که روان فرعون در گذشته می‌توانست از طریق آن‌ها به خیل جاودانان، ستاره‌ی شمالی بپیوندد.

نقشه موقعیت هرم‌های سه‌گانه و هرم‌های پیرامون آن‌ها

مصریان باستان دریافته بودند که این ستاره هیچ‌گاه طلوع یا غروب نمی‌کند. مدخل ورودی این اهرام از سمت نمای شمالی آن‌هاست و دهلیزها با چنان شیئی رو به پایین احداث شده‌اند که از درون هرم بتوان ستاره‌ی قطبی را دید. عامل دیگری که در تعیین جهات این اهرام دخالت داشت باور مصریان بود که ورودی دنیای زیرزمین را واقع در مغرب می‌دانستند؛ همان نقطه‌ای از افق که به هنگام اعتدال ربیعی، خورشید در دهان «نوت» (Nut) (الهه‌ی آسمان) غروب می‌کرد. انتظار می‌رفت که فرعون پیش از رسیدن به ایزدان جاودانی به سلامت از دنیای زیرین گذر کند.

کج مثال ۶: اهرام سه‌گانه مصر ..... هستند.

(۴) صرفاً برای زیبایی

(۳) مقبره

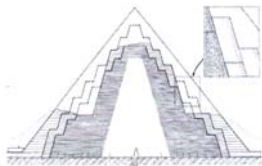
(۲) کاخ

(۱) معبد

✓ پاسخ: گزینه «۳»

هرم مدوم: پیش درآمد ساخت اهرام سه‌گانه سایت جیزه، هرم پادشاهی مدوم (Medum) (۲۶۵۶-۲۷۰۴ ق.م) است. معماری این مقبره در حد فاصل بین معماری هرم پلکانی زوسر و اهرام سه‌گانه قرار دارد و عمده‌ی اختلاف آن نیز در فرم این هرم نهفته است. این هرم برعکس هرم پلکانی زوسر به صورت هرمی کامل با زاویه‌ی پال‌های ۵۱/۵۱ درجه نسبت به سطح افق و به ارتفاع ۹۲ متر طراحی و ساخته شده است. آن‌چه معماری این اهرام (هرم پلکانی زوسر و هرم مدوم) را از اهرام سه‌گانه جدا می‌کند، بدون در نظر گرفتن فرم آن‌ها، قرارگیری اتافک تدفین در زیرزمین به جای قرارگرفتن آن در نقطه‌ای نزدیک به مرکز هرم است. و این بزرگ‌ترین تحولی بود که معماری مصطبه را از معماری هرم جدا می‌ساخت.

آن‌چه در ساخت هرم مدوم شاهد آنیم، تلاش معماران برای دستیابی به یک فرم کامل هرمی است. این تلاش با ساخت اهرام سه‌گانه - خوفو (Khufu) (یونانی: Cheops خونپس) ۲۵۵۱-۲۵۲۸ ق.م؛ خفرع (Khafre) (یونانی: Chephren خفرن) ۲۴۹۴-۲۵۲۰ ق.م؛ و منکورع (Menkaure) (یونانی: Mykerinos موکیرینوس) ۲۴۷۲-۲۴۹۰ ق.م - تکمیل و به اوج خود رسید.

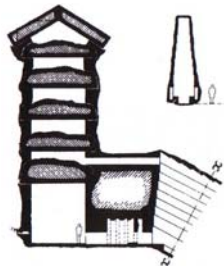

هرم مدوم. طرح بازسازی شده

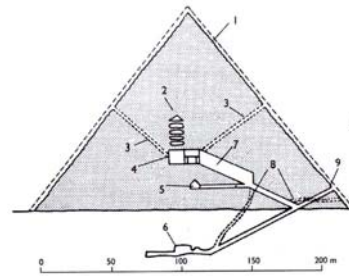

هرم مدوم. جیزه

هرم خوفو (خوپس): کهن‌ترین و بزرگ‌ترین اهرام سه‌گانه، هرم خوفو است. به استثنای راهروها و اتافک تدفین، توده گول‌پیکر ساختمان با سنگ آهک ساخته شده است. این بنا مطابق اصول ساختمانی هرم پله‌ای پادشاه زوسر ساخته شده و مهم‌ترین و بزرگ‌ترین هرمی است که در سایت مقدس جیزه وجود دارد.

هسته‌ی مرکزی هرم خوفو. بخشی از طرح

هرم خوفو. جیزه

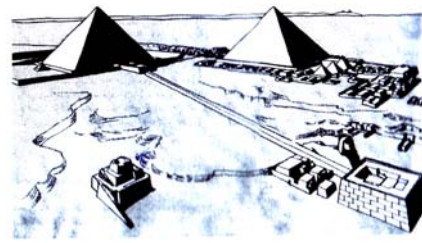
۱. سنگ بوکار لویه
۲. سنگ‌های بارگیر
۳. کانال هواکش
۴. کور فرعون
۵. کور ملکه
۶. اتاق تدفین کاذب
۷. دهلیز بزرگ
۸. نقب‌های درزان
۹. ورودی

ابوالهول، نگهبان گورستان جیزه

جیزه. سایت پلان

تصویر بازسازی شده از هرم خوفو (سمت راست) و هرم خفرع (سمت چپ)، جیزه.

کلمه مثال ۷: مهمترین اثر باقیمانده در شهر جیزه در مصر کدام است؟

- (۱) هرم پله‌پله‌ای زوسر (۲) معبد حتشپ سوت (۳) معبد رامسس (۴) اهرام ثلاثه

پاسخ: گزینه «۴» اهرام ثلاثه مصر نه تنها از مهمترین آثار شهر جیزه در مصر بلکه مهمترین اثر معماری مصر و یکی از عجایب هفتگانه جهان به شمار می‌روند.

کلمه مثال ۸: کدام بنا نمونه تمام عیار تناسب و منطق زیبایی در معماری دنیای باستان معرفی شده است؟

- (۱) تخت جمشید (۲) معبد پارتون (۳) هرم خئوپس (خوفو) (۴) قصر سارگون آشوری

پاسخ: گزینه «۳» عظمت هرم خئوپس تنها به کار مهندسی آن خلاصه نمی‌شود، بلکه طراحی صوری تناسبها و ابهت بیکران آن نیز می‌باشد که این چنین با کارکرد مذهبی، با محیط جغرافیایی آن سازگار است (چهار گوشه آن به سمت چهار جهت اصلی است).

کلمه مثال ۹: عظیم‌ترین ساختمان تاریخ معماری جهان که پنج هکتار زمین را اشغال نموده و حجم آن بالغ بر ۲۵۰۰۰۰۰ مترمکعب می‌باشد کدام است؟

- (۱) کلیسای صوفیای مقدس (۲) معبد پارتون (۳) معبد پانتئون (۴) هرم خئوپس (خوفو)

پاسخ: گزینه «۴» طول اضلاع قاعده هرم خوفو ۲۲۷ متر و ارتفاع کنونی آن ۱۳۸ متر است که در واقع قاعده آن به وسعت بیش از ۵ هکتار است و حجمی حدود ۲۵۰۰۰۰۰ مترمکعب دارد.

هرم خفرن (خفرع): هرم میانی در مجموعه اهرام، هرم خفرن است. این هرم به وسیله یک راه خاکریز مانند به پیکره ابوالهول متصل می‌گردد. هرم منکورع (موکرینوس): از هرم‌های دیگر کوچکتر بوده و در دوره‌های بعد ساخته شده است.

کلمه مثال ۱۰: کدام یک در خصوص معماری معابد مصر باستان صادق است؟

- (۱) برونگرایی (۲) تأکید بر استفاده از مصالح سبک (۳) سلسله مراتب فضاها در ارتباط با عملکرد معبد (۴) تأکید بر شفافیت فضای داخلی

پاسخ: گزینه «۳» سلسله مراتب فضای معماری معابد صخره‌ای: ورودی - سرسرا - تالار ستوندار - اتاق مقدس - آمیزه‌ای از معماری محیط ساخت و انسان ساخت را فراهم می‌آورد. رعایت این اصل در کلیه بناهای مذهبی و نیز کاخ‌ها در سراسر جهان دیده می‌شود، اما در معماری مصر، معابد سردردار به شدت بیشتری این اصل را دنبال می‌کنند.

کلمه مثال ۱۱: مهمترین اصل در طراحی معابد تدفینی مصری کدام است؟

- (۱) حضور محور طولی و تأکید بر جهت (۲) تبعیت طرح معماری از فرم مقابر مصری (۳) طرح کاملاً متقارن بدون تأکید بر جهت (۴) حضور محور طولی بدون تأکید بر جهت

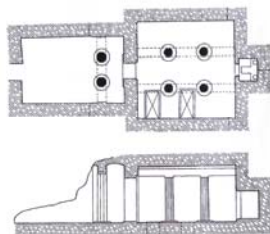
پاسخ: گزینه «۱» رعایت سلسله مراتب و تأکید بر محور طولی به خصوص در معابد سردردار مصری با یک طرح کاملاً متقارن (تقارن محوری) از ویژگی‌های معابد صخره‌ای و سردردار مصر است.

آثار هنر و معماری مصر میانه (پادشاهی میانه)

دوره نآرامی و زوال فراعنه مصر و سپس شکل‌گیری فرهنگ استفاده از معابد در کنار «مقابر» را که با پادشاهی «منتوحوتپ» شروع شد دوره «مصر میانه» می‌نامند. مقابر صخره‌ای: از آثار مهم و بارز دوره پادشاهی میانه، مقابر صخره‌ای مانند، «خنوم حوتپ» (khnumhotep) و «آمنمحت» (Amenmhet) در «سایت بنی حسن» است. معماری این مقابر در اصل پیش درآمدی بر شکل‌گیری مقبره‌های دوره پادشاهی جدید به خصوص مقبره‌ی «ملکه حتشپ سوت» در «دیرالبحری» است. مقبره‌های صخره‌ای به علت هزینه فراوان ساخت اهرام و دستبرد دزدان، جانشین آرامگاه‌های هرمی متعلق به پادشاهی کهن گردیدند. مقابر صخره‌ای در دل صخره‌ها کنده می‌شدند و دارای سه قسمت می‌باشند: ایوان ستون‌دار (سرسرا)، تالار ستون‌دار و اتاق مقدس (تدفین). مقابر صخره‌ای بنی حسن: طرح معماری مقابر صخره‌ای سایت بنی حسن در یک انتظام محوری شکل گرفته است. به این ترتیب که فضای ورودی مقبره به صورت ایوان ستون‌دار با یک سری ستون با ارتفاع نسبتاً کم شروع و وارد تالار ستون‌داری می‌شد که دارای ستون‌های صوری بودند، یعنی نقشی در نگهداری سقف و حمل بار نداشتند بلکه بخشی از بافت یکپارچه تخته سنگ بودند و در نهایت به اتاق مقدس منتهی می‌شد، فضای داخلی مقابر صخره‌ای بنی حسن همچون فضاهای داخلی اهرام با نقاشی و نقش برجسته‌های رنگین با موضوعات مذهبی آذین می‌شدند.

مقبره‌ی صخره‌ای. بنی‌حسن. ورودی مقبره

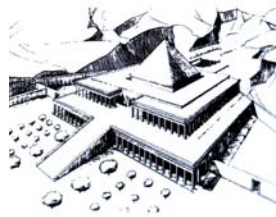

مقبره‌ی صخره‌ای. پلان طبقه همکف و مقف

مقبره‌ی صخره‌ای. بنی‌حسن. طرح بازسازی شده

پرسپکتیو معبد منتوحوتپ در دیرالبحری

معبد و مقبره منتوحوتپ در دامنه کوه جاسازی شده است و ترکیب موفقی را با معماری و طبیعت به وجود آورده است. این معبد ترکیبی از عظمت اهرام دوره پیشین و تالارهای ستون‌دار چند طبقه است. در این مجموعه سطح تراس‌ها (سکوها) با راهروهای ستون‌دار جانبی به وسیله معبری شیبدار به یکدیگر متصل می‌شوند و در وسط تراس بالایی هرم کوچک سنگی به عنوان نشانی از مقبره قرار دارد.

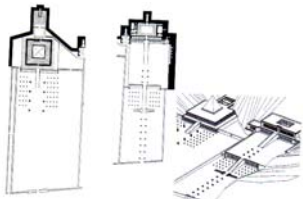
آثار هنر و معماری مصر جدید (دوره امپراتوری)

مصر جدید با ظهور اقوام آسیایی (هیگسوس‌ها یا پادشاهان چوپان) در مصر به وجود آمد و می‌توان آن را به دوره شکوه معابد مصری نسبت داد. از سلسله پادشاهی پنجم به بعد، ابعاد ساختمانی اهرام رو به کاهش گذاشت و در عوض اهتمام بیشتر در بنا کردن پرستشگاه وابسته به آرامگاه فرعون به کار رفت، که نمونه بارز آن ساختمان‌های پر تفصیل و شکوهمند آرامگاه و پرستشگاه «حتشپسوت» ملکه سلسله هجدهم در آغاز پادشاهی جدید در دیرالبحری است.

معبد و مقبره ملکه حتشپسوت

این فرعون زن، بخش عظیمی از ثروت خود را به یک برنامه‌ی ساختمانی اختصاص داد. از زیباترین ساختمان‌هایی که در زمان ملکه حتشپسوت ساخته شد، آرامگاه، معبد و ساختمان‌های جنبی سایت دیرالبحری است. این ساختمان‌ها حدوداً در ۱۵۰۰ ق م ساخته شده‌اند. معبد و آرامگاه این مجموعه از مهمترین ساختمان‌هایی هستند که زیر نظر خود ملکه و با طرح سنموت (Senmut) ساخته شده‌اند. این مجموعه بر روی تختان سه طبقه و با یک رشته سطح شیبدار (رَمپ) در جلوی کوه غربی مجموعه ساخته شده و انتظام سلسله مراتب فضایی آن به صورت خطی در امتداد محور طولی مجموعه شکل گرفته است. تختان‌های طبقات دوم و سوم با ردیفی از ستون‌هایی که در جلوی آن‌ها ساخته شده انتظام یافته‌اند. این ستون‌ها به صورت ساده و بدون تزئینات و در مواردی به شکل مربع ساخته شده‌اند. بخشی از ستون‌های داخلی تختان دوم با ظرافت بیشتر طراحی شده است، به طوری که هر کدام شانزده ضلع دارند و هر ضلع اندکی مقعر طراحی شده است.

تختان سوم مجموعه محلی است که معبد و مقبره‌ی ملکه حتشپسوت بر روی آن ساخته شده است. در کُنج شمال غربی تختان دوم نیز نمازخانه‌ای قرار دارد. فرم ستون و سرستون‌های رواق جلوی این نمازخانه، شباهت خیره‌کننده‌ای به فرم ستون و سرستون دوریک آغازین (ptoto - doric) یونانی دارد.

بناهای ملکه حتشپسوت. طرح‌های بازسازی شده

سنموت. بناهای ملکه حتشپسوت. دیرالبحری

کج مثال ۱۲: معبد عظیم ملکه «حتشپسوت» مربوط به کدام تمدن باستانی است؟

(۴) یونان

(۳) مصر

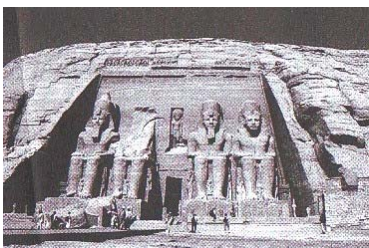
(۲) رم

(۱) آشور

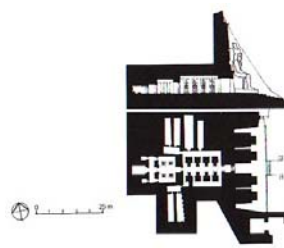
پاسخ: گزینه «۳» معبد ملکه «حتشپسوت» در دیرالبحری در مصر و متعلق به دوران پادشاهی میانه حدود ۱۵۰۰ ق م می‌باشد.

معبد صخره‌ای رامسس دوم در ابوسمبل

یکی دیگر از معبد‌های صخره‌ای که در منطقه ابوسمبل (Abu Simbel) و حدوداً بین سال‌های ۱۲۷۹ و ۱۲۱۳ ق م ساخته شده، معبد رامسس II است. از جلوه‌های بارز این معبد وجود چهار تندیس اغراق شده‌ی رامسس II (به ارتفاع ۱۸/۲۹ متر) در سردر ورودی آن است. تندیس‌های فضای داخلی که به قالب ستون تراشیده شده‌اند، در هماهنگی کاملی با تندیس‌های ورودی، به صورت اغراق‌آمیزی ساخته شده‌اند. انتظام فضای این معبد یادآور معابد سایت بنی حسن است. در این جا نیز ستون‌های تندیس‌نمای واقع در دو سوی تالار اصلی معبد هیچ نقشی در انتقال بار سقف به زمین ندارند و به صورت تزئینی طراحی شده‌اند. این شیوه یعنی استفاده از تندیس زن و مرد به عنوان ستون (یا کاریاتید/ Caryatid) در معابد، بعدها به عنوان یکی از عناصر غالب معماری یونان درآمد.

معبد رامسس II، ابوسمبل

معبد رامسس II، پلان طبقه همکف و مقطع

معبد رامسس II، فضای داخلی

تذکره ۳: در این بنا، هنرمندان زمان رامسس دوم، اصل گسترش یا بزرگ‌نمایی غیرعادی در اندازه‌ها و تکرار را به کار بستند. تندیس‌های تنومند این بنا پالایش و ظرافت تندیس‌های دوره پیش را ندارند، زیرا هرگونه ظریف‌کاری فدای بزرگ کردن اندازه‌ها شده است. تندیس‌های فضای داخلی که به صورت پیکره‌های غول‌آسای پادشاه در قالب ستون تراشیده شده‌اند در دو سوی دالان باریک معبد رو به روی یکدیگر ایستاده‌اند و در هماهنگی کاملی با تندیس‌های ورودی ساخته شده‌اند.

تمدن اژه‌های، یونان

اتروسک و روم باستان

مدرسان شریف

فصل اول

«تمدن‌های اژه»

مقدمه

فرهنگ ناحیه دریای اژه تا حدود یک قرن پیش هنوز ناشناخته مانده بود و کسی از وجود آن خبر نداشت. این سرزمین در اوایل قرن بیستم به وسیله «سرآتور اوانس» از آثار و بقایای تاریخی کرتی‌ها (Cre tan) در کنوسوس (Knossos) کشف شد. این تمدن هم‌زمان با تمدن‌های حوضه‌ی رودهای بزرگ بین‌النهرین و مصر به ظهور رسید. این تمدن‌ها که نخستین تمدن‌های دنیای غرب محسوب می‌شوند، ابتدا در سواحل دریای اژه شکل گرفته‌اند. البته عنوان «اژه» نه فقط اصطلاحی جغرافیایی بلکه بر عموم تمدن‌هایی که در هزاره سوم و دوم ق.م در دنیای غرب به وجود آمدند اطلاق می‌شود. اساس این تمدن‌ها، تمدن جزیره کرت است. تمدن کرت حدود ۲۰۰۰ سال قبل از میلاد نزدیک جزایر اژه به وجود آمده بود. تمدن اژه به عنوان پیش‌تاز نخستین تمدن اروپایی یعنی تمدن یونان، اهمیت ویژه‌ای دارد. این منطقه در روزگار باستان، عرصه‌ی رشد فرهنگ فعال دربانوردی و بازرگانی بود. فرهنگ کرت بر فرهنگ سراسر جزایر دریای اژه تأثیر گذاشت و دگرگونی‌های مختصری که این فرهنگ در سرزمین اصلی یونان و جزایر سیکلاد در شمال کرت پیدا کرد، تشخیص داده شده است. به همین علت هنر جزیره کرت را؛ به نام مینوس پادشاه، هنر مینوسی، هنر سرزمین اصلی یونان را؛ هنر هلاسی و هنر بین جزایر کرت و یونان را؛ هنر سیکلادی نامیده‌اند. فرهنگ مربوط به مینوس در سرزمین اصلی یونان یعنی فرهنگ میسنی - جزو فرهنگ هلاسی پسین (حدود ۱۵۵۰-۱۱۰۰ ق.م) به‌شمار می‌آید. علت اهمیت این منطقه در تاریخ، پیش‌تاز بودن آن در اخذ دستاوردهایی از تمدن‌های بین‌النهرین و مصر و انتقال آن به یونان است. قصر کرتیان همانند قصرهای بزرگی مانند قصر بابل، خرساباد و تخت جمشید چیزی فراتر از اقامتگاه صرف است. این قصر مکان پادشاه کرت را که بالاترین مقام معنوی - نظامی بوده است، تداعی می‌کند. تمدن‌های اژه‌ای به دو تمدن عمده تقسیم می‌شوند: ۱- تمدن مینوس، ۲- تمدن میسن.

تمدن مینوس (کرت)

به تمدنی اطلاق می‌شود در جنوب یونان امروزی که در سرزمین کرت شکل گرفت و به همین خاطر به آن «تمدن کرت» نیز می‌گویند. این تمدن غنی‌ترین و شگفت‌انگیزترین تمدن اژه است که به علت فقدان دوام و پیوستگی - عدم رویش یا سیر تکمیلی - به‌طور ناگهانی ظاهر و از بین رفته است. و این تمدن را نه تنها از مصر و خاورمیانه، بلکه از تمدن باستانی سرزمین یونان مجزا می‌داند. ساختمان‌سازی در کرت، نه بر مقابر و معابد تأکید می‌کرد نه بر دژها، بلکه به کاخ‌های مخصوص پادشاه و ملترمینش توجه داشت و شهرهای پادشاهی نیز گرداگرد همین کاخ‌ها ساخته می‌شدند (مردمی که در ۲۶۰۰ ق.م در جزایر کرت سکونت داشتند را می‌توان به سبب کم‌ارتفاع بودن بناها، مردمی فروتن دانست). عدم وجود استحکامات در جزیره کرت برخلاف دوره‌های بعد به علت قدرت نیروهای دریایی کرت یا صلح پایدار در جزیره یا هر دوی این‌هاست. لذا در پیرامون شهرها و کاخ‌های این دوره استحکاماتی وجود نداشته است. در حالی که در دوره بعدی (میسن) اوضاع دیگرگونه است. **تمدن مینوس خود به سه دوره تقسیم می‌شود:**

۱- مینوس پیشین: (دوره پیش از ساخت کاخ‌ها): این دوره که به دوره‌ی پیش از کاخ‌ها معروف است را عمدتاً با مقداری سفالینه و تکه‌هایی پراکنده از چند پیکره مانند سفالینه‌های بسیار سخت موخلوس و ظروف گلی دست‌ساز می‌شناسیم.

برجسته‌ترین آفریده‌های هنر اژه‌ای در عصر مینوسی پیشین، پیکره‌های کوچک اندام مرمرین از جزایر سیکلاد است که بیشتر پیکره‌های برهنه زن‌ها هستند در حالی که دست‌هایشان را در ناحیه شکمشان روی هم گذاشته‌اند. در این دوره که به مدت هشت قرن به طول انجامید، تمدن مینوسی ساکنان جزیره کرت قدمی فراتر از مرحله زندگی دهنشینی عصر نوسنگی ننهاده بودند، هرچند از طریق دریا داد و ستد و ارتباطی با مصریان یافته بودند.

۲- مینوس میانه: (دوره تأسیس کاخ‌ها): حدود ۲۰۰۰ قبل از میلاد، هم‌زمان با تأسیس کاخ‌های کهن را گویند که این کاخ‌ها همگی از بین رفته‌اند و تنها بقایای آن‌ها باقی است و دیگر پیشرفت این دوره ساخت چرخ کوزه‌گری و تولید سفال‌های منقوش بود. ساختمان‌سازی در کرت نه بر مقابر و معابد تکیه می‌کرد و نه بر دژها، بلکه به کاخ‌های ویژه پادشاهانش توجه داشت و شهرهای سلطنتی نیز، گرداگرد همین کاخ‌ها ساخته می‌شد.

نکته ۱: عدم وجود استحکامات در جزیره کرت را می‌توان به دلیل زلزله‌های مکرر منطقه دانست.

۳- مینوس پسین (جدید): (دوره بازسازی کاخ‌ها): کاخ‌های نوین در این دوره منبع اصلی دانش ما درباره معماری مینوسی است. این دوره را به علت توجه به مرکزیت کاخ‌ها و ایجاد فضاهای معماری شهری در پیرامون آن، بهترین دوره تلقی می‌کنند و می‌توان گفت عصر طلایی نخستین تمدن بزرگ مغرب زمین همین دوره است.

نکته ۲: هسته اصلی شکل‌دهنده پلان‌ها و ساختمان‌های مینوسی، حیاط است.

مثال ۱: مهمترین بناهایی که در تمدن مینوس ساخته شده‌اند ..... هستند.

- ۱) کاخ‌ها
۲) معبدها
۳) مقبره‌ها
۴) گنج‌خانه‌ها
- پاسخ: گزینه «۱» ✓

مثال ۲: کدام گزینه ویژگی کاخ‌های مینوسی است؟

- ۱) بی‌نقشه‌گی و گاه آشفتگی موجود در دنیا
۲) ترتیب صریح و ساده قرار گرفتن واحدها در کنار هم
۳) استفاده از شیوه ستون‌های افقی و عمودی
۴) در تمام مناطق تا حدودی استفاده از مصالح و فرم و پلان یکسان رایج بوده است.

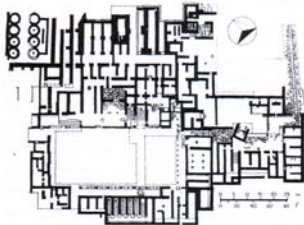
پاسخ: گزینه «۱» توجه کنید که گزینه «۲» از ویژگی‌های معماری میسنی است. گزینه «۳» از ویژگی‌های معماری مصر است و گزینه «۴» نیز از ویژگی‌های معماری دوره نوسنگی است.

آثار معماری تمدن مینوس پسین: ۱- کاخ ملیا، ۲- کاخ کنوسوس (نوسوس)، ۳- کاخ فایستوس

۱- کاخ ملیا: نخستین کاخ شهر کرت (اولین کاخ دوران مینوسی جدید)

این مجموعه بنا پیرامون یک حیاط مستطیل شکل ساخته شده که در حقیقت حیاط با میدان به عنوان هسته اصلی شکل‌گیری مجموعه و عنصر سازمان‌دهنده پلان محسوب می‌شود.

نکته ۳: حیاط در کرت یک میدان یا آگورا بود که خود ارزش مشخصی داشت و همچنین نشان‌دهنده ساختمان‌های اطراف بود؛ اما در قصرهای بین‌النهرین به وسیله ساختمان‌هایی که پیش از این ساخته شده بودند به وجود می‌آمد.

پلان کاخ ملیا، کرت

مثال ۳: از این شهر به عنوان اولین شهر تمدن کرت (مینوس) یاد شده است؟

- ۱) فایستوس
۲) ملیا (میلیان)
۳) پلوریونسوس
۴) یونان
- پاسخ: گزینه «۲» ✓

تذکره ۱: به‌طور کلی عملکرد عمده حیاط به عنوان میدان در زندگی عمومی شهر، محل نمایش‌ها و ورزش‌ها بوده است. حیاط یا میدان در این کاخ شهرها آن‌چنان اهمیت داشته که بسیاری از مسابقات ورزشی در آن صورت می‌گرفته است.

۲- کاخ کنوسوس (نوسوس): از بزرگ‌ترین و بهترین کاخ‌های مینوسی است. این کاخ، ساختمانی فاقد نقشه است که در برابر شیب‌های بالایی و بر روی تپه‌ای کم‌ارتفاع، در انتهای یک دشت حاصل‌خیز ساخته شده است؛ یعنی طرح ساماندهی فضاهای کاخ ارگانیک و بدون طرح اولیه است و این موضوع از نحوه حلقه زدن ساختمان‌ها به دور یک فضای باز مستطیل شکل (حیاط) مشخص است و از این نظر شباهت خاصی به کاخ‌های بین‌النهرین دارد ولی از جهاتی پیشرفته‌تر از آنهاست، عمده مصالح به کار رفته در ساخت این کاخ، خشت و چوب بود.

۱- هشتی غربی ۲- راهرو تشریفات ۳- دروازه بیرونی جنوبی ۴- حیاط مرکزی ۵- محوطه تئاتر ۶- دروازه بیرونی شمالی ۷- تالار ستون‌ها ۸- انبارها ۹- تالار تاجگذاری ۱۰- زیارتگاه کاخ و ایوان‌های پایینی ۱۱- هشتی پله‌دار ۱۲- پلکان بزرگ ۱۳- نورگیر یا روشنایی ۱۴- تالار ستون‌ها ۱۵- تالار پذیرایی اصلی ۱۶- تالار بارگاه ملکه
پلان کاخ کنوسوس (تمدن مینوس)

تذکره ۲: در این کاخ فضاهای عملکردی با انسجامی کامل به دور یک فضای باز مستطیل شکل به ابعاد تقریبی ۶۰×۲۶ متر شکل گرفته و متناسب با نوع کاربری دارای دو تا چهار طبقه بوده‌اند.

عوامل سازمان‌دهنده فضاهای کاخ: ۱- فضای باز مرکزی (حیاط)، ۲- دو دالان دراز شمالی - جنوبی و شرقی - غربی (وجود دالان عامل تمایز با کاخ ملیا است). کاخ کنوسوس دارای سه اشکوب (طبقه) با پلکان‌های داخلی است که بر گرد نورگیر و هواکش‌های آن ساخته شده بودند. نورگیر و هواکش‌ها، نور و هوای لازم را به درون کاخ می‌رسانند. ستون‌های مینوسی به کار رفته در بنا به صورت مخروطی وارونه با سرستون‌های پیاپی شکل و بالشتکی است و شیوه مخروطی شدن تنه ستون در سمت قاعده و پهن شدنش در رأس شباهت زیادی به سرستون دوریک یونان داشت. به عقیده‌ی باستان‌شناسان کاربرد مخروط وارونه در ستون‌ها به این دلیل بوده که تنه‌های درختان به کار رفته در ادوار باستان، خشک نشده و تازه بوده و بهترین راه برای حفظ چوب خشک نشده از جوانه زدن مجدد، کار گذاشتن آن به صورت وارونه بود. رنگ‌آمیزی ستون‌ها به رنگ قرمز روشن و یا سیاه، کارکرد آئینی داشته است. در بیشتر بخش‌های کاخ، دیوارهای سنگی قطور وجود داشت که از سنگ‌های نتراشیده ساخته می‌شدند و از سنگ‌های تراشیده (قالب سنگ‌های تمام تراش) برای ساختن گوشه‌های ساختمان و دور تا دور چارچوب‌های در و پنجره استفاده می‌شد.

فضای باز مرکزی (حیاط مرکزی) نقش ساماندهی فضاهای این مجموعه را ایفا می‌کند و همسو با آن نیز راهروی شمالی-جنوبی در ضلع غربی حیاط و راهروی شرقی-غربی در ضلع شرقی فضای باز مرکزی، در سازماندهی مجموعه نقش کلیدی دارند. راهروی شمالی-جنوبی فضاهای اداری و تشریفاتی را از فضاهای خدماتی همچون انبارها مجزا می‌کند و راهروی شرقی-غربی فضای مخصوص خانواده‌های سلطنتی و تالارهای پذیرایی واقع در جنوب مجموعه را از اتاق‌های خدمه واقع در شمال آن جدا می‌کند. این کاخ ۳ طبقه بوده و فضای داخلی آن به گرد فضایی باز (وید مرکزی) که کاربری روشنایی و هواکش‌های کاخ را به عهده داشته است، ساخته شده است. در این بنا متناسب با فرم دایره‌ای وید (Void) پلکانی برای دسترسی به طبقات بالاتر احداث شده بود.

کاخ کنوسوس. بخشی از تزئینات موجود

کاخ کنوسوس. کرته (۱۵۰۰ ق.م) تصویر بازسازی شده از تالار بارگاه ملکه

ستون‌های به‌کار رفته در این بنا، به صورت مخروطی وارونه و سرستون‌های آن به شکل پیازی طراحی شده بود. جنس ستون‌ها و سرستون‌ها از چوب بود که بعدها با سنگ بازسازی شدند.

نواوری تازه کاخ کنوسوس در تکنولوژی، استفاده از پنجره بوده است؛ زیرا وجود پنجره نورگیر خود مبین وجود مصالح و موادی بوده که نور را از خود عبور می‌دهند.

این کاخ یکی از بهداشتی‌ترین شهرهای جهان تا پیش از سده بیستم بوده است؛ زیرا در زیر کاخ، شبکه کارآمدی برای فاضلاب و لوله‌های آب آشامیدنی از لوله‌های سفالی ساخته شده است. معماری و تکنولوژی تأسیسات به کار رفته در این کاخ از نوع مشابه آن در بین‌النهرین پیشرفته‌تر است.

تفاوتی با صندلی‌های پله‌پله‌ای در شیب طبیعی کوه در گوشه شمال غربی کاخ کنوسوس دیده می‌شود؛ لذا یونانیان ایده پله‌پله بودن تئاتر را از تمدن اژه می‌گیرند، زیرا نخستین نسل تئاتر یونان در کاخ کنوسوس در دوره مینوسی وجود دارد.

پلان کاخ فایستوس، کرت

۳) کاخ فایستوس: این کاخ، پایگاه بازرگانی کرت در عصر مینوسی است و ساختار آن شامل حیاط مرکزی ستون‌دار به همراه پلکانی عریض است. تالارها و محوطه‌هایش با کاخ کنوسوس برابری می‌کند و حیاط مرکزی آن چهارگوشه‌ای به مساحت نهصد و سی متر مربع است.

کج مثال ۴: از جمله بناهای دوره مینوس که در قرن ۱۶۰۰ - ۱۴۰۰ ق.م ساخته شده است؟

- ۱) کاخ کنوسوس   ۲) ارگ تیرونز   ۳) گنج‌خانه‌ی آترئوس   ۴) دروازه شیران
- پاسخ: گزینه «۱» کاخ کنوسوس از بزرگ‌ترین و بهترین کاخ‌های مینوسی است که در قرن ۱۶۰۰ - ۱۴۰۰ ق.م ساخته شده است.

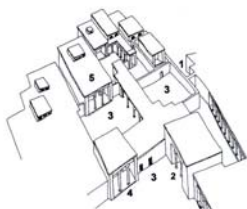
تمدن میسن

احتمالاً هم‌زمان با کاخ‌سازی مینوسی، در هزاره سوم ق.م، در سرزمین اژه شکل گرفته است. میسنی‌ها به سبب آن که غالباً در خط حمله اقوام دوری بوده‌اند، برخلاف کرتی‌ها معماری دژسازانه داشته‌اند. اوج شکوه این تمدن به ۱۵۰۰ ق.م باز می‌گردد. میسن مرکز فرهنگی سرزمین یونان است و نقشه بناهای میسنی برخلاف بی‌نظمی کاخ‌های کرتی، نمونه‌ای از ترکیب صریح و ساده قرار گرفتن واحدها در کنار هم است.

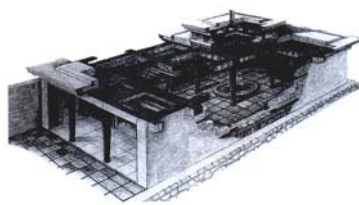
آثار هنر معماری میسن

۱- ارگ تیرونز (Tiryns): (صد دیواره) که به اعتقاد یونانی‌ها زادگاه هرکول قهرمان افسانه‌ای یونان است.

به گفته پارسانیاس «دیوارهای ارگ تیرونز به اندازه اهرام مصر جالب و تماشایی هستند». این ارگ برخلاف آشفستگی و بی‌نقشه‌گی کاخ‌های کرتی، با نقشه‌ای از پیش تعیین‌شده، داخل حصار با دیوارهایی به ضخامت ۶ متر که کاملاً جنبه دفاعی داشته‌اند، ساخته شد. مهم‌ترین بخش ارگ، تالار یا بارگاه تیرونز است که با پلانی مستطیل شکل به صورت سه اتاقه با یک آتشدان در وسط و چهار ستون برای نگهداری سقف تالار، در مرکز ساختمان‌های ارگ قرار دارد و معماری آن تجسمی از نمونه نخستین معابد کلاسیک یونان یعنی مقصوره معابد یونانی است. درون دیوارهای حصار این ارگ، راهروهای سنگ‌چینی وجود داشتند که احتمالاً به عنوان بخشی از شبکه‌ی دفاعی یا بخشی از یک راه تشریفاتی، که از طریق یک هشتی و یک دهلیز به تالار بارگاه یا اتاق اصلی کاخ منتهی می‌شد، مورد استفاده قرار می‌گرفتند. مهم‌ترین بخش این ارگ، تالار بارگاه آن بود. این بنا با پلانی مستطیلی شکل به صورت سه اتاقه طراحی شده بود. معماری آن به زیباترین صورت ممکن بازتاب هسته‌ی مرکزی یا به عبارتی مقصوره‌ی (فضای مرکزی) معابد یونانی است و این نکته (مقصوره یاد شده) الگوگیری و وام‌داری تمدن یونانی به تمدن اژه را به اثبات می‌رساند. فضای اصلی این تالار، با یک آتشدان در وسط و چهار ستون برای نگهداری سقف ساخته شده بود.

ارگ تیرونز. چشم‌اندازی از طرح بازسازی شده

ارگ تیرونز. تالار بارگاه

ارگ تیرونز. موکنای (۱۲۸۰-۱۴۰۰ ق.م) نقشه همکف

ارگ تیرونز. دالان سنگچین

کج مثال ۵: ارگ تیرونز متعلق به کدام یک از تمدن‌های زیر است؟

۴) رم

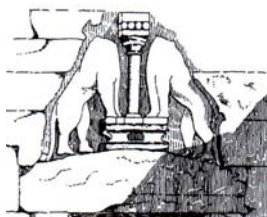
۳) یونان

۲) میسن

۱) مینوس

پاسخ: گزینه «۲»

۲- دروازه شیران (حدود ۱۲۵۰ ق.م): دروازه بیرونی دژ میسن است و شهرت آن به علت نقش برجسته دو شیر سنگی در دو طرف ستون دوریک است، نقش برجسته شیرها بر روی سردرها نزدیکی خاصی با نقش برجسته‌های تمدن آشور در بین‌النهرین دارد. این اثر در اصل، دروازه‌ی بیرونی ارگی است که در میان دیوارهای بیرونی آن دو تخته سنگ عظیم به صورت عمودی با یک ممان افقی بر روی آن‌ها جای گرفته‌اند. فضای تاق نمای بالای دروازه با قطعه سنگی پر شده که بر روی آن پیکره دو شیر استیلیزه در طرفین نمای ستونی که شباهت خاصی به ستون‌های مینوسی دارد، کنده‌کاری شده است. این شیرها از هم‌تاهای خود در بین‌النهرین، ظریف‌تر و استیلیزه‌تر طراحی شده‌اند.

دروازه‌ی شیران. تصویر ترسیم شده

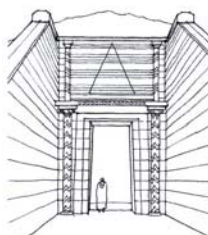
دروازه‌ی شیران. موکنای (۱۲۵۰ ق.م)

* تذکر ۳: نکته حائز اهمیت در معماری میسنی‌ها، تکامل سیستم تریلیت (بخش مثلثی روی سردر) است. میسنی‌ها با سبک کردن بار روی تیر و ایجاد روزنه‌ای مثلثی شکل، عمل تخلیه بار روی دو ستون را آسان‌تر کرده و در حقیقت این سیستم پایه فرم سنتوری‌های یونانی است، که علامت مشخصه معماری یونان به شمار می‌رود.

۳- گنج‌خانه آترئوس (Atrous) (مقبره تئولوس): که مربوط به ۱۳۰۰ تا ۱۲۵۰ ق.م است. گنج‌خانه آترئوس اولین ساختمان بدون استفاده از تیرهای خارجی در کل دنیای باستان، تا قبل از ساخته شدن معبد پانتئون روم، محسوب می‌شود. این بنا در اصل مقبره‌ای برای نگهداری اجساد مومیایی شده پادشاهان میسنی است و جایگزین مقابری شد که قبلاً ساخته شده بودند. گنج‌خانه آترئوس در دل یک تپه طبیعی واقع شده و راه ورودی آن از یک گذرگاه طولانی به نام دوموس است. شکل لانه زنبوری اتاقک دایره‌ای یا گنبد تدفینی با روی هم چیدن رج‌های پیش آمده سنگ بر قاعده‌ای مدور ایجاد شده است.

خزانه‌مداری آترئوس، موکنای (۱۳۰۰ ق.م). ورودی

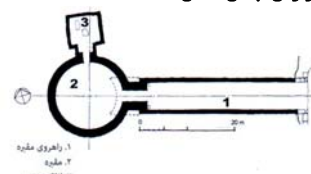
خزانه‌مداری آترئوس. پرسپکتیو بازسازی شده‌ی ورودی

خزانه‌مداری آترئوس. بخش داخلی

خزانه‌مداری آترئوس. مقطع شرقی غربی

خزانه‌مداری آترئوس. نقشه‌ی همکف

نکاتی مهم در مورد معماری میسن‌ها

- ۱- تالار بارگاه ارگ تیرونز میسن‌ها که دارای نقشه‌ای سه اتاقه است، نخستین تجسم معابد کلاسیک یونان است که «مگارون» نام دارد.
- ۲- میسنی‌ها با ایجاد یک حفره مثلثی شکل در بالای درگاه، عمل توزیع بار روی دو ستون را آسان‌تر کردند (در واقع می‌توان گفت: تکامل سیستم تریلیت در دولمن‌ها است) و این در حقیقت اساس فرم‌های سنتوری‌های یونانی (مثلث روی نمای معابد) معابد یونان محسوب می‌شود.
- ۳- مقابر لانه زنبوری همچون گنج‌خانه آترئوس از جمله آثار مهم میسنی‌ها است. در این مقابر شاهکارهای پرارزشی چون جام‌های مشهور «وافیو» کشف شدند که نشان از قدرت بالای میسنی در مرصع‌کاری با طلا و نقره دارد. گلدان جنگاوران از دیگر آثار این دوره است.

نکاتی مهم در مورد تمدن‌های اژه‌ای

- ۱- یکی از خصوصیات مهم هنر دریای اژه آن است که آثار تکراری در آن خیلی کم دیده می‌شود. استفاده از حیاط خلوت، پله‌های متناسب، دستگاه‌های توالت مجزا، رعایت اصول بهداشتی، سقف‌های باز و پله‌های روباز در معماری دریای اژه به چشم می‌آید.
- ۲- تکنیک سفال‌سازی و رنگ‌آمیزی بر روی سفال از خصوصیات هنر اژه محسوب می‌شود.
- ۳- خداوندانی مانند آن‌چه در مصر و بین‌النهرین وجود داشته، در این سرزمین به چشم نمی‌آید، هرچند معابد کوچکی در کاوش‌ها یافت شده است.

کج مثال ۶: معماری کدام یک از تمدن‌های زیر به معماری «دژها» معروف است؟

۴) یونان

۳) اتروسک

۲) میسن

۱) مینوس

پاسخ: گزینه «۲» میسنی‌ها برخلاف مینوسی‌ها (که کاخ ساز بودند) بیشتر بناهای نظامی و دژگونه داشتند.

مدرسایان شریف

فصل دوم

«بیزانس»

مقدمه

ظهور و گسترش مسیحیت موجب شد در سال ۳۹۵ میلادی امپراطوری روم به دو قسمت روم شرقی (بیزانس) و روم غربی تجزیه شود. در امپراطوری روم شرقی (بیزانس) کنستانتینوپل به عنوان مرکز حکومت و انتخاب مسیحیت به عنوان دین حاکم بر ممالک خود موجب پرورش مسیحیت و ظهور کلیسا، متأثر از هنر و معماری دنیای شرق (معماری ساسانی) یا هلنی یونانی، شد. در سال ۴۷۶ میلادی که امپراطوری روم شرقی تمام ممالک روم را در اختیار گرفت، معماری بیزانس به دنیای غرب نیز گسترش یافت (روم غربی شامل ایتالیا، انگلستان، فرانسه و اسپانیا و شمال آفریقا و سرزمین‌های مشرق دریای مدیترانه است). مسئله گسترش حکومت بیزانس از شرق به غرب از نمونه‌های بارز انتقال هنر شرق به دنیای غرب است. امپراطوری بزرگ بیزانس در سال ۱۲۰۴ میلادی به دنبال جنگ‌های صلیبی تضعیف و در سال ۱۴۵۳ میلادی با تسلط عثمانیان به‌طور کلی از بین رفت.

● **تذکره ۱:** بیزانس نام شهری بود که یونانیان در قرن هفتم (ق. م) برپا کردند. در ۱۹۶ بعد از میلاد رومیان آن را تصرف کردند و در سال ۳۳۰ میلادی به امر امپراطور قسطنطنین اول، شهر جدید بزرگتری در آن مکان به وجود آمد که «قسطنطنیه» نام گرفت.

● **تذکره ۲:** قسطنطنیه همان شهر استانبول امروزی است. استانبول از این زمان تا پایان حکومت عثمانیان یعنی بیش از ۱۴ قرن به‌طور پیوسته یکی از مهم‌ترین و قدیمی‌ترین پایتخت‌های جهان محسوب می‌شود.

هنر و معماری بیزانس

هنر و معماری بیزانس به دو دوره تقسیم می‌شود:

۱- عصر طلایی نخستین (بیزانس پیشین): معماری این دوره تحت تأثیر مسیحیت آغازین و با آغاز امپراطوری ژوستینیان شکل می‌گیرد.

۲- عصر طلایی دوم (بیزانس پسین): در قرن نهم تا دوازدهم و با رواج بیزانس به همراه مذهب ارتدکس در روسیه شکل گرفت که به هنر «بیزانس پسین» شهرت دارد.

تقسیم‌بندی کلیساهای دوره بیزانس از نظر پلان:

در معماری بیزانس کلیساها براساس سه نقشه احداث می‌شدند که عبارت‌اند از:

الف) کلیساهایی با پلان باسیلیکایی (پلان محوری) ب) کلیساهایی با پلان مرکزی ج) کلیساهایی با پلان ترکیبی (محوری و مرکزی)

الف) **کلیساهایی با پلان باسیلیکایی (پلان محوری):** این نوع پلان کلیسا شباهت آشکاری با پلان باسیلیکایی رومی دارد، اما تفاوت اصلی آن وجود محور عرضی ثانوی است که عمود بر محور طولی است و در نقطه ورودی اصلی قرار دارد. در این نوع کلیساها محور طولی تعیین‌کننده شالوده فضایی کلیسا محسوب می‌شود نه تقاطع آن با محور عرضی.

محور طولی در کلیساهای باسیلیکایی که مدخل ورودی را به محراب متصل می‌کند در هر سمت خود با یک یا دو ردیف دالان سرپوشیده فرعی احاطه شده است. از نمونه‌های کلیسا با پلان باسیلیکایی می‌توان از کلیسای **سان آپولیناره** در راونا نام برد.

ب) **کلیساهای با پلان مرکزی:** پلان مرکزی الگوی بارز و مشخص کلیساهای دوره بیزانس است. در این نوع پلان‌ها برخلاف پلان‌های باسیلیکایی، به جای توجه به محور طولی، توجه و تأکید بر نقطه مرکزی است که منشأ آنها به ساختمان‌های قدیمی رومی و صدر مسیحیت باز می‌گردد که در این دوره تکمیل شده است.

از نمونه‌های بارز این نوع کلیساها می‌توان به کلیساهای **سان ویتاله** در راونا، **سن گریگوری** در زوارتنس، **سانتاسرجیوس** و **باکوس** در استانبول اشاره کرد.

ج) **کلیساهای با پلان ترکیبی (محوری و مرکزی):** این نوع پلان نشان از وجود کارایی دو محور اصلی عمود بر یکدیگر (یکی طولی و تعیین‌کننده و دیگری عرضی و فرعی) نیست. بلکه ترکیبی از دو نقشه محوری و مرکزی است. از نمونه‌های بارز این نوع پلان ترکیبی، کلیسای **ایاصوفیه** در استانبول است.

کج مثال ۱: در معماری بیزانس .....

(۱) فضا ابعاد فشرده تری می یابد.

(۲) فقط به تزئینات توجه می شده.

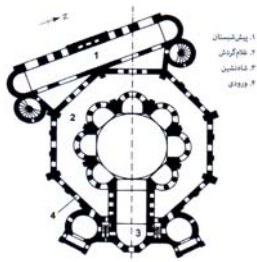
(۳) فقط از پلان مرکزی استفاده می شده.

(۴) فضا گسترش یافته و عناصر تزئینی در جهت این گسترش فضایی به کار گرفته می شود.

پاسخ: گزینه «۴» معماری بیزانس که در قرن ۵ و ۶ میلادی شکل گرفت از مهم ترین سبک های معماری به شمار می رود. بناهای عظیم و فضاهای درونی گسترده هماهنگ با غنی ترین تزئینات موزاییک کاری از ویژگی های این سبک است، نماینده شاخص این معماری بنای ایاصوفیه در ترکیه است.

مهم ترین آثار عصر نخست (بیزانس پیشین)

کلیسای سن ویتاله در شهر راونای ایتالیا (San vitale): یکی از مهمترین کلیساها و معرف معماری بیزانس است که با تکیه بر بناهای مدور رومی ساخته شده است. معماری این کلیسا با عناصری همچون پلان هشت ضلعی و گنبدی استوار بر هسته مرکزی، متأثر از پلان آرامگاه یا کلیسای سانتا کونستانتا در روم است اما در مقایسه با آن دارای مقیاسی بزرگتر و همچنین تقسیمات فضایی بیشتر با تزئیناتی غنی تر است.

کلیسای سان ویتاله، پلان طبقه همکف

کلیسای سان ویتاله، راونای

این کلیسا دارای نقشه ای مرکزی متشکل از دو هشت ضلعی متحدالمرکز است که به علت بلندتر ساخته شدن هشت ضلعی مرکزی امکان ایجاد یک ردیف پنجره در زیر گنبد، به منظور تأمین روشنایی فضای داخلی، فراهم آمد.

تذکره ۳: در این بنا به دلیل اصول ساختمانی تازه ای که در تاق بندی به کار رفته، امکان آن به وجود آمده است که در هر طبقه پنجره هایی وسیع کار گذاشته شود تا داخل ساختمان را غرق در نور کند. در این جا تنها ساده ترین عناصر محور طولی کلیساهای باسیلیکایی به چشم می خورد، یعنی محوطه ای با سقف قوسی چهار بخش برای شاه نشین و دهلیزی در جهت مقابل آن.

کج مثال ۲: کلیسای سن ویتاله در راونای ایتالیا بزرگ ترین و پر تزئین ترین کلیسای کدام تمدن است؟

(۱) اولین عصر طلایی بیزانس (۲) دومین عصر طلایی بیزانس (۳) دوره کلاسیک رنسانس (۴) دوره رومانسک

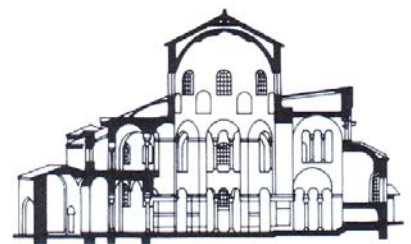
پاسخ: گزینه «۱» کلیسای سن ویتاله در راونای ایتالیا مصداق مهم عصر طلایی نخست بیزانس است.

کلیسای سان ویتاله، فضای داخلی

کلیسای سان ویتاله، فضای داخلی

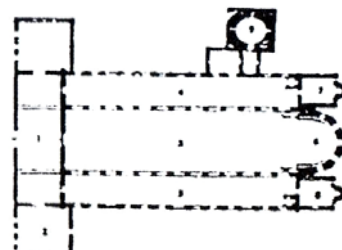

کلیسای سان ویتاله، مقطع

کلیسای سان آپولیناره کلاسه در شهر راونای ایتالیا: پلان این کلیسا برخلاف پلان های مرکز گرای شهر راونای به صورت باسیلیکایی (مستطیلی و محوری) طراحی شده است. این بنا با الگوبرداری از معماری مسیحیت آغازین به صورت سه راهروی ساخته شده است.

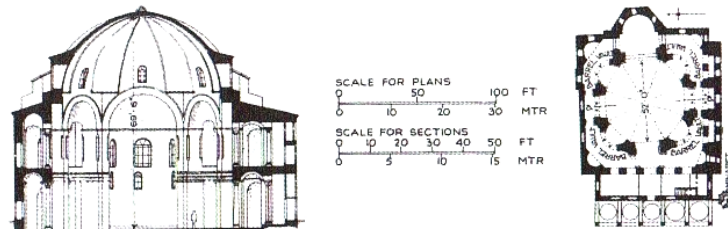

نمای داخلی کلیسای سان آپولیناره کلاسه، راونای

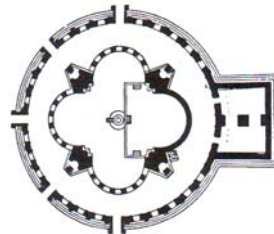
نقشه کلیسای سان آپولیناره کلاسه، راونای

کلیسای سن سرژیوس (سن سرژیوس) در استانبول: دارای پلانی هشت ضلعی و پوشیده شده با گنبد است.

نقشه و برش کلیسای سن سرژیوس در استانبول

کلیسای سن گریگوری در زوارتنس: دارای پلانی مرکزگراست.

نقشه کلیساهای سن گریگوری در زوارتنس

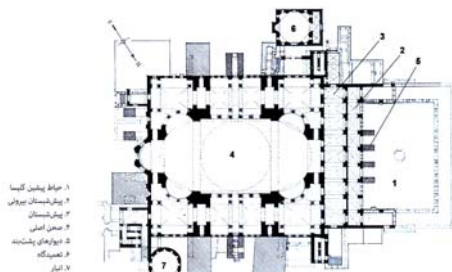
کلیسای ایاصوفیه (هاگیا صوفیا یا نمازخانه خرد مقدس): این بنا در سال‌های ۵۳۲ تا ۵۳۷ میلادی ساخته شده و مهم‌ترین بنای باقی مانده از دوران فرمانروایی ژوستینیان در قسطنطنیه است.

کلیسای ایاصوفیه، ماکت

آتمیوس و ایسیدوروس. کلیسای ایاصوفیه، استانبول (۵۳۲-۳۷). چشم‌انداز کلی

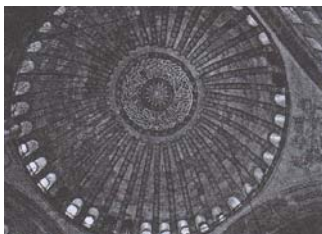

کلیسای ایاصوفیه، پلان طبقه همکف

کلیسای ایاصوفیه، پرسپکتیو برش خورده

کلیسای ایاصوفیه، پرسپکتیو شماتیک از سازی سقف

کلیسای ایاصوفیه، فضای زیرین گنبد

کلیسای ایاصوفیه، تصویر مسیح

کلیسای ایاصوفیه، بخشی از جزئیات فضای داخلی

نکاتی مهم در خصوص کلیسای ایاصوفیه: واژه ایاصوفیه برگرفته از ریشه یونانی «هاگیا صوفیا» به معنای کلیسای حکمت مقدس است. این بنا را دو معمار یونانی معروف به نام آتمیوس و ایسیدوروس ساختند که به جهت شهرت این بنا نام معماران آن نیز در خاطرها نقش بسته است. پلان این بنا نمایشگر ترکیبی منحصر به فرد از الگوی خطی و متمرکز است. بدین معنی که بنا دارای محور طولی کلیساهای مستطیل شکل صدر مسیحیت است اما از طرفی دارای یک گنبد در قسمت مرکزی و دو نیم گنبد در جوانب است به گونه‌ای که گویی ایاصوفیه در میان دو نیم کلیسای مستطیلی، شکل گرفته است و متصل به این نیم گنبدها تاقچه‌بندی‌های نیمه مدور با ردیف تاق‌های گشاده تعبیه شده است. شیوه ساخت گنبد کلیسای ایاصوفیه قدیمی‌ترین نمونه گنبد لچکی است و رانش‌های شدید رو به خارج آن به وسیله نیم گنبدها و بغل‌بندهای بیرونی به زمین انتقال داده می‌شود. در واقع ایاصوفیه بنای چند رگه‌ای بود که در آن باسیلیکای غربی با نقشه مرکزی شرقی را در یک طرح با هم در آمیختند و هیچ ترکیب دیگری جایگزین آن نشد، زیرا پس از ساخته شدن آن معماران شرقی تا ۱۰۰۰ سال از ساختن کلیسای مستطیلی و کشیده دست برداشتند و کلیسای با نقشه مرکزی را تکمیل کردند.

انتقال تدریجی بار به بدنه چهار گوش از طاق‌های قوس آن توسط عناصر کروی سه گوش موسوم به «طاسچه» انجام می‌شود که عملکرد آن شبیه به گوشواره‌های ساسانی ایران است. نقشه ساختمانی و عظیم این بنا با روش شمع زنی به بدنه‌های جرزهای اصلی دنبال شده است. مقیاس عظیم فضا سازی آن یادآور باسیلیکای کنستانتین است. ارتفاع کلی این بنا از کف به ۵۶ متر می‌رسد و قطر گنبد آن ۳۱ متر است و با این که گنبد آن از پانتئون کوچک‌تر است، اما قرار گرفتن گنبد آن بر حلقه‌ای از پنجره‌های نزدیک به هم خاصیت درخشندگی نورگیرهای زیر گنبد را به حدی کرده که گویی گنبد از آسمان آویخته شده است. این کلیسا در زمان تسلط مسلمانان به قسطنطنیه (دوره عثمانی) تبدیل به مسجد شد، مناره‌های آن در این دوره اضافه شد.

در طراحی و معماری ایاصوفیه، همانند دیگر بناهای گنبدی رومی، تأکید بر فضای داخلی بوده و به نمای بیرونی کمتر توجه شده است. ولی وحدت و انسجام اجزای آن از بناهای پیشین جامع‌تر و کامل‌تر است. با مطالعه در اجزای این بنا در ستون‌ها و تاق‌ها در ایوان‌ها و شبستان‌ها پیچیدگی‌ها و ظرایف بی‌شماری را می‌توان یافت. به خصوص مرمهرهای رنگی و درخشان و معرق‌کاری‌های زرین بسیار بزرگ آن تأثیری عظیم بر بیننده می‌گذارند. ولی تماشاگر هرگز گنبد عظیم میانی را که همچون قبه بر روی بنا معلق است از نظر دور نمی‌دارد. نبوغ فنی و حیرت‌آور معماران این بنا سبب شده است تا این گنبد عظیم دارای چنان روحانیتی شود که آدمی احساس کند همانند تصاویر منقوش در موزاییک‌های فضای داخلی بدون وزن و در هوا معلق است. به تعبیر پروکوپوس (Procopius) مورخ بیزانسی قرن ششم، گویی این گنبد با زنجیری زرین از آسمان آویخته شده نه آن که بر بنایی قرار گرفته باشد. ایاصوفیه، برخلاف کلیساهای سبک گوتیک که با نیروی هرچه تمام‌تر بیننده را به تلاطم روحی، بی‌قراری و جدّ و جهد وامی‌دارند، در فرد آرامش و صفای روحی پدید می‌آورد.

با بررسی معماری و فضای داخلی کلیسای ایاصوفیه می‌توان این سؤال را مطرح کرد که آیا معماری و فضای داخلی ایاصوفیه مسیحی است یا افلاطونی؟ مسیحیت توکل به عنایت الهی را وارد تمدن بیزانسی کرد، ولی از آنجا که تفسیر این امر براساس فلسفه‌ی یونانی شکل گرفت، پویایی و تحرک اصلی خود را از دست داد. آدمی دیگر نمی‌توانست با تلاش خود و تحمل رنج در جهان گذرا به ملکوت آسمانی دست یابد، ولی اگر با خدا وحدتی عرفانی می‌یافت بی‌درنگ به ملکوت نایل می‌آمد. مقصود نهایی در معماری مسیحیت، تعیین بخشیدن به فضای روحانی است. این مقصود از طریق جسمانیت‌زدایی از بنا یعنی به‌وسیله‌ی رفتار خاص با سطوح و نوع نورپردازی ویژه محقق شده است. احساس آرامش و رضایت خاطر که از دیدن ایاصوفیه حاصل می‌شود، نشان از وحدت و جامعیتی ماوراء عقلی دارد که از مشخصات معماری متأخر رومی است، نه عطوفت و بشارت در معنای انجیلی. به عبارتی دیگر در معماری دوران امپراطوری یوستینیانوس که ایاصوفیه مظهر آن است، هم‌چنان که پروردگار مرکز عالم لاهوت است، امپراطور مرکز عالم ناسوت را تشکیل می‌دهد. امپراطور جز مظهر الهی نیست، و نماد خدا و تصویر زنده‌ی تجسد الهی است. در ایاصوفیه این معانی در قالب فضایی بزرگ و متمرکز تعیین یافته است. این بیان به خوبی از تصویر ترسیم‌شده‌ی مسیح در ایاصوفیه قابل استنباط است. در این تصویر قدرت مطلقه‌ی الهی، چنان جدی و با ابهت در شمایل مسیح مجسم شده است که هیچ تجانسی با آن عیسای تاریخی رحمان و رحیم و مصیبت کشیده ندارد.

❁ تذکر ۴: معماری دوران حاکمیت دین مسیح، احساس شور و جذبه‌ی روحانی خود را فقط در معماری کلیساهای گوتیک به منصفی ظهور رسانید.

❁ مثال ۳: «وجود بناهایی با پلان‌های مرکزی، پلان محوری، ترکیبی از محوری و مرکزی» از خصوصیات کدام معماری است؟

(۴) کلاسیک روم باستان

(۳) کلاسیک یونان

(۲) ایران

(۱) بیزانس

❑ پاسخ: گزینه «۱» چند نکته در خصوص معماری بیزانس:

در معماری بیزانس، کلیساها براساس سه نقشه احداث می‌شدند که عبارت‌اند از:

الف. کلیساهایی که با پلان باسیلیکایی (پلان محوری) ساخته شده‌اند، مانند سان آپولیناره کلاسه

ب. کلیساهایی که براساس یک پلان مرکزی ساخته شده‌اند، مانند کلیسای سن ویتاله

ج. کلیساهایی که براساس ترکیب دو پلان محوری و مرکزی شکل گرفته‌اند، مانند ایاصوفیه

معماری بیزانس به خصوص بیزانس پسین از نمونه‌های بارز تأثیر معماری شرق بر معماری غرب است.

سیر تکاملی هنر بیزانس در زمینه نقاشی و پیکره‌سازی پس از عصر ژوستینیان و با ظهور نهضت شمایل‌شکنی رو به افول گذاشت و دچار وقفه شد.

عصر طلایی دوم بیزانس (بیزانس پسین - قرن نهم تا یازدهم میلادی)

ویژگی معماری بیزانس پسین: در این دوره تنوعاتی در صحن گنبددار مرکزی ایجاد شد و کلیساها به شکل مکعب گنبددار درآمدند به گونه‌ای که مکعب بر روی نوعی استوانه یا بدنه مدور نهاده شده و بالا رفته است.

کلیساهای این دوره از نظر حجم، کوچک، عمودی و چهار دهانه‌اند و برخلاف بیزانس پیشین، سطوح دیوارهای بیرونی‌شان با نقوش برجسته تزیین شده است.

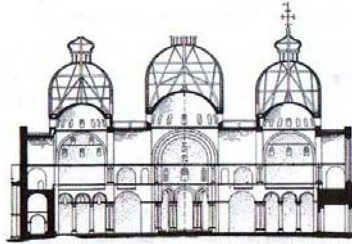
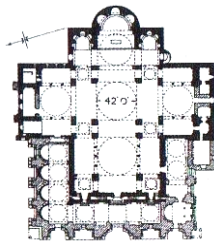
در دوران بیزانس پسین دو نوع نقشه برای کلیساها طرح شد: ۱- نقشه صلیب باز ۲- نقشه صلیب بسته.

معماران بیزانس پسین در صدد پدید آوردن فضاهای داخلی پیچیده‌ای بودند که در سطح بالاتر به گنبد‌های چندگانه منتهی می‌شدند و در نمای بیرونی‌شان نیز ترکیب‌هایی تماشایی با شکل‌های مدور پدید می‌آوردند که پرسپکتیوهای متحرکی را در نظر بیننده به وجود می‌آورد.

آثار مهم بیزانس پسین

۱- کلیسای سن مارکو در ونیز ایتالیا: بنای اصلی این کلیسا متعلق به سده یازدهم است که سطوح پایینی آن در دوره‌های بعد با افزوده‌های گوتیک و رومانسک تغییر شکل یافته است.

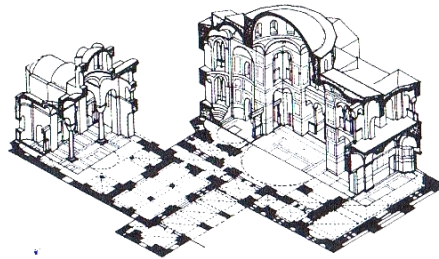

نقشه، برش و پرسپکتیو داخلی کلیسای سان مارکو، ونیز

این بنا دارای طرح صلیب یونانی (صلیب یونانی بازوهایی برابر هم دارد ولی در صلیب رومی یک بازو بلندتر از دیگری است) با چهار بازوی برابر، پلان مربع و پنج گنبد است. فضای داخلی این کلیسا و روش تأمین روشنایی و سلسله موزاییک‌های روایتی آن همانند نقشه‌اش تماماً بیزانسی است.

۲- کلیساهای دیر هوسیوس لوکاس: شامل کلیسای کاتولیکون و کلیسای تئوتوکوس است.

پرسپکتیو برش خورده از کلیساهای تئوتوکوس و کاتولیکون در شهر هوسیوس لوکاس

کلیسای تئوتوکوس: دارای پلانی به شکل صلیب گنبددار با چهار بازوی هم اندازه تاقدار یونانی است.

کلیسای کاتولیکون: دارای سقفی گنبدی بر پلانی هشت ضلعی است که در مربعی احاطه شده و گوشه‌های پلان توسط عنصری به نام سه کنج جمع شده است. ارتفاع داخلی این بنا بازتابی از نقشه پیچیده آن است و همانند ساختمان‌های پیشین بیزانس سطح نور و تاریکی را به یک راز تبدیل می‌کند.

۳- کلیسای سن بازیل در کنار کاخ کرملین مسکو: گنبدها در این بنا بسیار متعدد شده است و کلاهک پر نقش و نگار و پیازی شکل آن، گیرایی و شگفتی خاصی دارد.

۴- کلیسای رسولان مقدس در شهر استانبول ترکیه: این کلیسا دارای پلانی با طرح صلیب یونانی و پنج گنبد به صورت متقاطع و یک گنبد در بازوی غربی است.

سایر کلیساهای بیزانس پسین عبارت‌اند از:

کلیسای جامع قصر زوارتنس، کلیسای سان آندریو، کلیسای هویپ سیم، کلیسای سان افسوس و کلیسای هاگیا صوفیا در مالونیکا.

کلمه مثال ۴: هنر تلفیقی از هنر شرق و غرب باستان که در قلمرو حکومت روم شرقی و در استانبول امروزی به ساخت اولین کلیساهای مسیحیت پرداخت؟

۱) هنر گوتیک   ۲) هنر بیزانس   ۳) هنر رومانسک   ۴) هنر باروک

پاسخ: گزینه «۲» تمدن بیزانس متأثر از هنر و معماری دنیای شرق (معماری ساسانی) و هلنی یونانی شد و در سال ۴۷۶ که امپراطوری روم شرقی (بیزانس) تمام ممالک روم را در اختیار گرفت، معماری بیزانس به دنیای غرب نیز گسترش یافت و این از نمونه‌های بارز انتقال هنر شرق به دنیای غرب است.

نکاتی در خصوص هنر و معماری بیزانس

- در پدید آمدن هنر بیزانس و شکل‌گیری آن سه عنصر عمده نقش داشته‌اند: ضرورت اداری، تأثیرات هلنیستی و فرایند تأثیرگذاری معاصر از پادشاهی ساسانی در ایران
- در هنر بیزانس اوج هنر موزاییک‌کاری به صورت دیوارنگاره را می‌توان یافت. منظور از موزاییک‌کاری؛ چیدن سنگ رنگی در کنار هم و ایجاد یک نقش رنگی خاص بود. این هنر سابقه طولانی در سرزمین‌های شرقی به خصوص در تمدن سومر داشته است. بهترین نمونه موزاییک‌کاری در دوره بیزانس بر سطوح دیواره داخلی کلیساها کار شده است. مانند: فضای داخلی کلیسای ایاصوفیه، کلیسای سان مارکو و کلیسای سان ویتالیه.
- همزمان با دوره بیزانس و در عصر ساسانی ایران هم موزاییک‌های جالبی در شهر بیشاپور فارس یافت شده است.
- تذکره ۵: شمایل‌شکنان به رهبری شخص امپراطور خواستار اجرای دستور کتاب مقدس بودند و شمایل‌پرستان به رهبری «رهبانان» در ایالات غربی جمع شده بودند که مبارزه بین آنها (دولت و کلیسا) موجب جدایی دو فرقه کاتولیک و ارتدکس شد، اما شمایل‌پرستان در سال ۸۴۳ میلادی بر شمایل‌شکنان پیروز شدند و هنر نقاشی و پیکره‌سازی دوباره احیا شد.
- هنر دیگر دوره بیزانس، نقاشی است اما براساس عقاید مذهبی و کتاب مقدس، نقاشی و ساختن تندیس در خانه خدا مغایر با آیین مسیحیت بود، لذا هنر نقاشی تنها در زمینه مذهبی و در کلیساها رواج یافت. نخستین آثار نقاشی بیزانسی در کلیسای «دافنی» یونان دیده شده که نشانگر سادگی، افتخار و شکوه کلاسیک است.
- سیر تکاملی هنر بیزانس در زمینه نقاشی و پیکره‌سازی پس از عصر ژوستینیان و با ظهور نهضت شمایل‌شکنی رو به افول گذاشت و دچار وقفه شد.
- نفوذ هنر و معماری بیزانس در روسیه نیز به ساخت کلیسای جامع سن بازیل (عید بشارت) در میدان سرخ مسکو انجامید که گنبدهای آن پیازی شکل و رنگارنگ‌اند.

۷- قلعه‌ای با برج‌های دیده‌بانی سنگی به نام «قلعه دختر» در قلمرو امپراطوری بیزانس وجود دارد که نام آن از قلعه دختر فیروزآباد فارس دوره ساسانی ایران الهام گرفته شده است و نشان از این دارد که معماری بیزانس ریشه در شرق دارد.

۸- معماری دوره بیزانس متنوع و در آثار، فراوان بود. علت این موضوع را می‌توان دو مسئله دانست: نخست وجود ملت‌های گوناگون که تابع امپراطوری بودند و دوم طولانی بودن دوران حاکمیت بیزانس.

۹- در معماری دوره بیزانس، بیشتر توجهات معطوف به بناهای مذهبی بوده است و کاخ‌های شاهی چندان مورد توجه نبوده‌اند.

۱۰- رواج و گسترش ساختمان‌های گنبددار با نقشه متمرکز اساس معماری بیزانسی است.

۱۱- استقرار گنبد بر قاعده‌ای مستطیل شکل و انتقال بار از ساقه گنبد بر قاعده چهارگوش به وسیله نظام لچکی از ابتکارات معماران بیزانسی است.

* تذکره ۶: همزمان با تحولات بیزانس در شرق جهان مسیحیت، به جز معماری رومانسک، تحولاتی در ساخت کلیساها در جهان غرب پدیدار شد که مهم‌ترین آنها آثار کارولنژیان و اتونی‌ها بودند، که پیش‌زمینه رومانسک‌ها را ایجاد کردند.

کج مثال ۵: در معماری بیزانس چه بناهایی بیشتر ساخته می‌شده است؟

(۴) آمفی تئاتر

(۳) کاخ

(۲) کلیسا

(۱) معبد

پاسخ: گزینه «۲» آثار موجود از هنر بیزانس بیشتر بناهای مذهبی هستند، کاخ‌های شاهی خیلی زیاد نیستند و یا در خور تحسین نبوده‌اند.

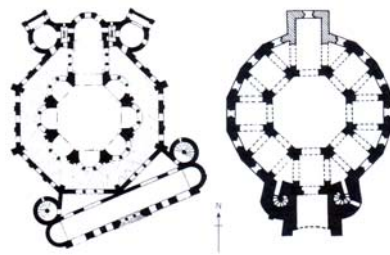
معماری کارولنژیان

در اواخر سده ۸ میلادی امپراطوری فرانک‌ها با نام کارولنژیان قدرت را در اروپا به دست گرفتند. در عصر شارل یکم (شارلمانی، بزرگترین پادشاه کارولنژیان) شاهد باز زنده‌سازی شکوه روم باستان در قالب مسیحیت و درخشش دوباره فرهنگ و هنر در بخشی از اروپا هستیم. با به حکومت رسیدن شارلمانی، بزرگ‌ترین پادشاه کارولنژیان که بین سال‌های ۷۷۱ و ۸۴۱ فرمانروایی می‌کرد، امپراطوری روم غربی روحی دوباره یافت. شارلمانی که خود را جانشین به حق امپراطوری روم باستان می‌دانست، با هدف احیای عظمت روم باستان، دست به بازیابی فرهنگ باستان زد و بناهایی را به پیروی از معماری رومی بنیاد گذارد. در این زمان کلیساها از چوب ساخته می‌شدند و شیوهی معماری با عنوان «الواری» رایج شد. این شیوه منجر به پیدایش مدولی (پیمون) به نام مربع تقاطع شد (مربع حاصل از برخورد صحن اصلی با بازویی‌ها) که در دوره‌های بعد در ساخت مدولار کلیسا مؤثر افتاد.

نمازخانه سلطنتی یا نمازخانه کاخ شارلمانی در آخن (۸۰۵ میلادی): نمونه شاخص معماری کارولنژی است که به دستور شارلمانی در قصر سلطنتی او در آخن ساخته شد. پلان این بنا، هشت ضلعی است و با الگوبرداری از طرح «کلیسای سان ویتال» طراحی شده است. طرح پلان و سازه نمازخانه نسبت به سان ویتال که دارای نقشه‌ای وسیع و سازه‌ای پیچیده است، با محافظه‌کاری طراحی شده است. فضای داخلی گنبد و طاق‌های پیرامونی آن به روشنی، نقش مایه متداول معماری پیش رومانسک را به نمایش می‌گذارند و تلاش معمار این دوره برای دستیابی به حداکثر صراحت در طرح عناصر اصلی ساختمان و الهام از معماری کلاسیک روم را آشکار می‌کند.

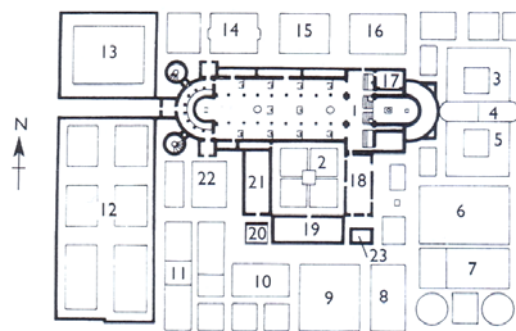

اودو. نمازخانه سلطنتی شارلمانی. فضای داخلی

نمازخانه سلطنتی شارلمانی. پلان طبقه همکف (۸۰۵-۷۹۲). (سمت راست) کلیسای سان ویتال. پلان طبقه همکف (۴۷-۵۲۶). (سمت چپ)

دیر سن گال سوئیسی ۸۱۹ (Sant Gall): نقشه کلی صومعه مستطیل شکل است و در مرکز این مجموعه کلیسای صومعه به همراه یک سرسرا در یک طرف قرار داشت و مشرف بر همه ساختمان‌های پیرامون خود بود. معماری کلیسای صومعه با آن که به فرم باسیلیکای سه راهرویی بود، اما ویژگی‌هایی داشت که در کلیساهای دوران صدر مسیحیت و بیزانس دیده نشده بود. ویژگی بارز آن افزوده شدن شاهنشین دوم در انتهای غربی ساختمان است، این الگو تا قرن یازدهم جزو ویژگی‌های کلیساهای آلمانی بود.

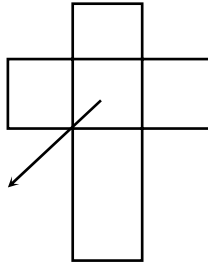
۱. کلیسا
۲. حیاط دیر
۳. دروازه
۴. نمازخانه
۵. ساختمان نوبتوزان
۶. باغ میوه و کورستان
۷. باغ
۸. سوله
۹. گزگانه صنعتگران
۱۰. تالاب و آبجوسازی
۱۱. اصطبل‌ها
۱۲. مرفقاری
۱۳. خورگانه
۱۴. میهمانخانه
۱۵. مدرسه
۱۶. خانه دیربان
۱۷. خزانه و کتابخانه
۱۸. خورگانه راهبان
۱۹. غذاخوری
۲۰. آبیروخانه
۲۱. آبنما
۲۲. تالابخانه
۲۳. حمامها و آبریزگاه

معماری اتونیا

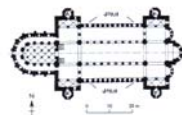
اتونیاها از پادشاهان اروپایی مستقر در آلمان بودند. این دوران همزمان با آغاز جنبش اصلاح دیرها (کلیساها) است و عمدتاً به هنر آلمان بین سال‌های ۹۱۹ تا ۱۰۲۴ اطلاق می‌شود. در واقع این دوران را باید در ادامه هنر کارولنژی و انطباق آن با سنت و فرهنگ بومی آلمان دانست. از ویژگی‌های این دوره دستیابی اروپاییان به علوم مشرق زمین است که در اثر جنگ‌های صلیبی میسر شد و به کمک ابزاری نمودن آن علوم، تکنولوژی و بنیان‌های صنعت اروپا شکل گرفت. معماری اتونیا شبکه متناوب ستون‌بندی و دیوار نگهدارنده را جایگزین جرز یا دیوار باربر کرد.

کلیسای سن میکائیل (میخائیل قدیس) در هیلدسهایم آلمان (۱۰۰۱ تا ۱۰۳۰ میلادی)

طرح این کلیسا باسیلیکایی است و جایگاه همسرایان و شاه‌نشین آن در سمت غرب قرار دارد. صحن کلیسا در حکم تالاری است که مراکز ثقل غربی و شرقی را به یکدیگر مرتبط می‌کند. طول صحن ۳ برابر مربع تقاطع و دارای عرضی برابر مربع تقاطع است (منظور از مربع تقاطع، مربعی است که از تقاطع دو بازوی طولی و عرضی در فرم‌های صلیبی شکل می‌گیرد). ویژگی بارز این کلیسا آن است که طراح در فضای درونی بنا با ایجاد اختلاف ارتفاع بین بدنه غربی و بخش‌های دیگر کلیسا حالت یکنواخت بخش درونی کلیساهای باسیلیکایی را از بین برده است.

مربع تقاطع

کلیسای میخائیل قدیس . مقطع طولی و پلان طبقه همکف

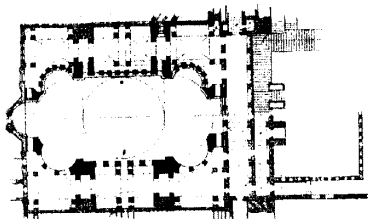

برنارد. کلیسای قدیس میخائیل (زانکت میخائل). هیلدسهایم. آلمان. (۱۰۳۰ - ۱۰۰۱). چشم‌انداز کلی.

تست‌های طبقه‌بندی شده فصل دوم

کدام عبارت زیر، نقشه مقابل را معرفی می‌کند؟

(سراسری ۹۳)

- ۱) سنت ایرنه کلیسای بیزانسی در روم شرقی
- ۲) سانتا سوفیا مهمترین کلیسای بیزانسی در قسطنطنیه
- ۳) ایاصوفیه معبد یونانی در بیزانسیوم که کلیسا شد.
- ۴) سنت ایرنه مهمترین کلیسای صدر مسیحیت در بیزانسیوم

پاسخنامه تست‌های طبقه‌بندی شده فصل دوم

۱- گزینه «۲» کلیسای اولیه ایاصوفیه در شورش سال ۵۳۲ که نیمی از ساختمان‌های شهر قسطنطنیه نیز نابود گردید، ویران شد. بلافاصله پوستینیانوس به معماران دستور بازسازی آن را داد. این بنا توسط دو ریاضیدان معمار به نام‌های آنتمیوس و ایسیدوروس طراحی و ساخته شد. ایاصوفیه ترکیبی زیبا از الگوی خطی و متمرکز است. در هر گوشه مربع مرکزی آن یک ستون سنگی عظیم ۳۰ متری برافراشته شده که به نوبه خود چهار تاق هلالی شکل را نگه داشته‌اند. این تاق‌ها گنبدی به قطر ۳۱ متر را در ارتفاع نزدیک به ۵۶ متر نگه داشته‌اند. شیوه ساخت گنبد کلیسای ایاصوفیه قدیمی‌ترین نمونه لچکی است. پس از پیروزی عثمانی پشت‌بند عظیم و چهارمناره رفیع ترکی به بنا افزوده شد و بنا به مسجد تبدیل شد.

مدرسارن شریف

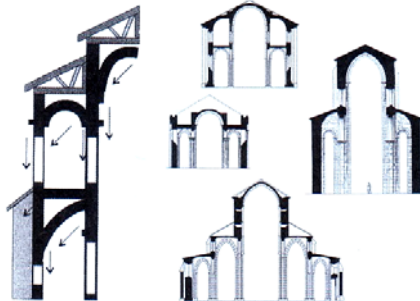
فصل سوم

«رومانسک»

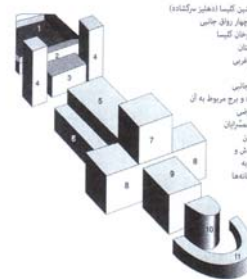
مقدمه

رومانسک (Romanesque) (رومی‌وار) واژه‌ای است که ریشه در زبان فرانسه دارد و عمدتاً به هنر و معماری رایج در سده یازدهم و دوازدهم میلادی در سراسر اروپا اطلاق می‌شود. این دوران بدان سبب، رمانسک یا رومانسک نامگذاری شد که طی آن بازگشتی به فرم‌های رومی در معماری و هنر پدیدار شد. **تذکره ۱:** واژه رومانسک، اولین بار در قرن نوزدهم به آثاری که در حدود ۵۰۰ تا ۱۲۰۰ (م) به وجود آمده‌اند، اطلاق شد که بعدها به دوره حدود دویست ساله فوق محدود شد. این سبک در کشورهای تحت سلطه امپراطوری روم غربی (کشور ایتالیا) شکل گرفت که در واقع به لحاظ زمانی به موازات سبک بیزانس در امپراطوری روم شرقی است.

نخستین انگیزه‌ی معماری رومانسک از ساخت کلیسا و صومعه نشأت می‌گیرد. مسئله‌ی بنیادی معماران رومانسک فرانسوی ساختن بناهایی بود که فضای کافی برای گردهمایی‌ها و حرکت بازدیدکنندگان داشته باشد و مسئله‌ی ضدآتش بودن بنا بیش از هر مسئله‌ی دیگری برای آن‌ها مهم بود. در این دوره شکل ظاهری کلیساها که همان فرم باسیلیکایی صدر مسیحیت بود حفظ شد ولی کلیت آن تغییراتی یافت به طوری که حجم نهایی کلیساهای این دوره را می‌توان در یک بلوک با گروهی از احجام هندسی بزرگ ساده و قابل تعریف خلاصه کرد. در فضای داخلی نیز طاق آهنگ عظمت و شکوه خاصی به کلیسا می‌بخشید. این تمهید سازه‌ای باعث شد که دید ناظر در سراسر شبستان به سمت محراب معطوف شود.

راست: نحوه‌ی تحول و شکل‌گیری پشت‌بند در معماری رومانسک و گوتیک آغازین.
چپ: طرحی شماتیک از نحوه‌ی انتقال نیروهای تاق به پشت‌بند.

طرحی شماتیک از اتصال احجام و فضاهای کلیسای رومانسک

کلمه مثال ۱: کلیساها در کدام سبک هنری دارای فضای ساده ولی دیواره‌های سنگی وزین و فضای درونی دژ مانند و کم فروغ بوده و اساسشان با باسیلیکای رومی ساخته شده است؟

- (۱) هنر گوتیک (۲) هنر روم شرقی (۳) هنر بیزانس (۴) هنر رومانسک
- پاسخ: گزینه «۴» ویژگی‌های خاص این شیوه در شرح درس آورده شده است.

کلمه مثال ۲: معماران کدام شیوه معماری اروپا برای طراحی کلیسا از فرم باسیلیکایی (طولی) صلیب رومی استفاده می‌کردند؟

- (۱) بیزانس (۲) رنسانس (۳) باروک (۴) رمانسک
- پاسخ: گزینه «۴» در شیوه بیزانس؛ هم از فرم باسیلیکای طولی و هم از پلان متمرکز و هم از ترکیب این دو استفاده شد.

در شیوه رنسانس؛ غالباً پلان متمرکز و صلیب یونانی داریم. در شیوه باروک؛ استفاده از فرم صلیبی بسیار کم رنگ است. در شیوه رومانسک؛ از پلان طولی با فرم صلیب رومی استفاده شده است.

کلمه مثال ۳: کدام سبک نسبت به سبک‌های دیگر متقدم است؟

- (۱) رومانسک (۲) رنسانس (۳) گوتیک (۴) نئوکلاسیک
- پاسخ: گزینه «۱» موارد ذکر شده به ترتیب زمانی عبارتند از:

رومانسک قرن ۱۱ میلادی، گوتیک قرن سیزدهم میلادی، رنسانس قرن پانزدهم میلادی و نئوکلاسیک قرن هجدهم میلادی.

مدرسان شریف

فصل سوم

«معماری پست مدرن»

پست مدرن (Post modern)

پست مدرن به معنای فرامدرن، پسا مدرن، پسا نوگرایی و مابعد تجدد ترجمه شده است که منظور، «شرایط بعد از مدرن» یا «مرحله تاریخی بعد از مدرن» است. این سبک معماری در اثر نگرش فلسفی فیلسوفانی چون نیچه (Nitcheh) و هایدگر (Hideger) و تئوری‌های ارائه شده توسط چارلز جنکز (Charls Jenks) در تقابل با عصیان‌های عمیق معماری مدرن شکل می‌گیرد.

پست مدرنیسم به معنای دقیق کلمه یک مکتب فکری یکپارچه هم نیست، هم‌چنین فکری یکپارچه هم نیست که هدف یا زاویه دید مشخصی داشته باشد، لذا می‌توان آن را واکنشی به برخی از ممانعت‌های مدرنیستی دانست. پست مدرنیسم در پی تغییر بنیاد مدرنیسم است و از مهم‌ترین سرفصل‌های آن، انسانی کردن محیط‌های اجتماعی است.

به معماری پست مدرن، معماری پاپ یا معماری مردمی هم می‌گویند چرا که در این معماری از احجام، تزئینات و رنگ‌های عامه‌پسند و جالب توجه برای عموم استفاده می‌شود و برخلاف معماری مدرن است. که تنها قشر خاص روشنفکر می‌تواند متوجه معانی و مفاهیم انتزاعی آن باشد. اصطلاح پست مدرن عموماً بر اشکال فرهنگی دلالت دارد، اشکالی که مشخصه بارز آن‌ها هم‌سوئی و تلفیق هنر عامه‌پسند و رسمی است. به معماری پست مدرن معماری التقاطی نیز می‌گویند، زیرا این معماری التقاط و تلفیقی از سبک‌ها و دوره‌های مختلف تاریخی است که با مصالح متفاوت و متنوع اجرا می‌شود. ساختمان‌های پست مدرنیستی مجموعه‌ای از سبک‌های متفاوتی هستند که هم‌زمان به سنت‌های محلی، فرهنگ عامه‌پسند، سبک بین‌المللی و تکنولوژی پیشرفته اشاره دارند و در عین حال به هیچ‌یک از این مؤلفه‌ها اجازه نمی‌دهند تا بر مؤلفه‌های دیگر تسلط یابند. اکثر معماران پست مدرن سعی می‌کنند تا از نشانه‌ها و نمادهایی استفاده کنند که در هر منطقه مشخص‌کننده نوع کاربری آن ساختمان است. به‌کارگیری عوامل گذشته معماری که معماران مدرن سخت با آن مخالف بودند، مورد حمایت معماران پست مدرن واقع شد، برای آن‌که آنان معتقدند به غنای معماری‌شان می‌افزاید و نمودار پیوستگی فرهنگی گذشته و حال است.

نکته مشترک بین همه فلاسفه عصر پست مدرن این است که عقلانیت، قطعیت علمی و خردگرایی محض، عصر مدرن را زیر سؤال می‌برند. به‌طور کل پست مدرنیسم بیشتر از جنبه نقد مدرنیسم، از آغاز پیدایش این جهان‌بینی تاکنون، مطرح است؛ لذا پست مدرنیسم ضد جنبش فکری رنسانس، ضد عصر روشنگری و خردگرایی متعاقب آن، ضد انقلاب کبیر فرانسه و ضد هرگونه ایدئولوژی و فرا روایت است.

مدرنیست‌ها معماری را یک مسئله تکنولوژیک می‌دانستند. برای آن‌ها تکنولوژی یک خصوصیت عام دارد و در سرتاسر جهان از قواعد و اصول یکسان تبعیت می‌کند، اما پست مدرنیست‌ها به معماری یک نگرش فرهنگی دارند و فرهنگ در هر منطقه‌ای متفاوت با سایر مناطق است.

شرایطی که در معماری پست مدرن در نظر گرفته می‌شود شامل: ۱- خصوصیات فرهنگی، اجتماعی، تاریخی و اقتصادی افرادی که از آن ساختمان استفاده می‌کنند؛ ۲- خصوصیات شهری، خیابان، میدان، کوچه، مغازه؛ ۳- شرایط اقلیمی، رطوبت، سرما، گرما، جنگل، صحرا؛ ۴- نحوه زندگی روزمره اهالی ساختمان، نیازهای آن‌ها، عادات آن‌ها، طرز استفاده و پیش‌زمینه‌های ذهنی آن‌ها در رابطه با فرم‌های زیستی.

شاخص‌های اصلی این سبک عبارت است از: ۱- توجه به هویت، سنت و فرهنگ؛ ۲- توجه به گذشته (برخلاف مدرن)؛ ۳- انسان‌گرایی و توجه به انسان (که در مدرن عقل محوری است)؛ ۴- خردگریزی و خودسرانگی بی‌حد و حصر؛ ۵- کثرت‌گرایی، (در مدرن ساده‌گرایی و وحدت مطرح است)؛ ۶- هنر مردمی (پاپ) و محلی، (در مدرن به معماری بین‌المللی توجه می‌شود)؛ ۷- التقاط‌گرایی (ترکیبی از ویژگی‌های مهم و مفید معماری گذشته)؛ ۸- فرم‌گرایی؛ ۹- بازنگری و اندیشه در گذشته؛ ۱۰- رجعت به فرم‌های تزئینی کلاسیک باستان با رویکرد تا عملکردگرایی.

کج مثال ۱: نگاه معماری پست مدرن به «معماری» چگونه است؟

۱) طنزآلود - طبیعت‌گرا - واقع‌گرا (۲) طنزآلود - تاریخ‌گرا - واقع‌گرا (۳) سنت‌شکن - واقع‌گرا - طنزآلود (۴) سنتی - اصول‌گرا - فرهنگ‌گرا

پاسخ: گزینه «۲» طنزآلود بودن به معنی خنده‌دار بودن نیست، بلکه در واقع هدف اصلی از طنز، یعنی انتقاد، را مطرح می‌کند. معماری پست مدرن

یک تفکر پوزیتیویستی (مثبت‌گرا) و درصدد به کارگیری از عناصر مثبت معماری گذشته است و منتقد اندیشه‌های تکنومدار و منطبق‌گرای مدرن است.

کدام یک از خصوصیات زیر را نمی‌توان جزئی از مشخصات هنر اولیه و یا هنر جوامع بدوی به شمار آورد؟

- (۱) مشاهده گزینشی (۲) توجه به خواص جادویی (۳) گرایش به توصیف (۴) برخورد انتزاعی

پاسخ: گزینه «۴» برخورد هنر اولیه یا جوامع بدوی با هنر ناتورالیسمی بوده است و نه انتزاعی. هنر جوامع بدوی برگرفته از طبیعت است و هر آنچه در آثار وی دیده می‌شود، نتیجه دریافت‌های هنرمند از طبیعت و عناصر آن است.

نظریات پست مدرنیسم و نقد آن از مدرنیسم در موارد زیر قابل بررسی است:

- ۱- عقلانیت ۲- ایدئولوژی ۳- کثرت‌گرایی ۴- تاریخ ۵- رسانه‌ها ۶- زبان ۷- تکنولوژی

۱- عقلانیت: «رنه دکارت» از پایه‌گذاران فلسفه مدرن با این گفته که «من فکر می‌کنم پس هستم» تأکید بیش از پیش ذهنیت مدرن بر عقل و عقل‌گرایی را ابراز کرد. یکی از وجوه شاخص و عمده نقد پست‌مدرنیسم از مدرنیسم، عقلانیت و خرد عداندیشی مدرن است. نیچه به عنوان یکی از منتقدان مدرنیسم، مشکل بشریت را مدرنیته می‌داند. پست مدرنیست‌ها عقل مدرن را نقد کرده‌اند بدون آن‌که جایگزین ثابت و مطمئنی به جای آن عنوان نمایند.

۲- ایدئولوژی: پست مدرنیسم با ایدئولوژی و هرگونه فرا روایت مخالف است. اگر مدرنیسم عصر ایدئولوژی‌آفرین است، پست مدرنیسم عصر پایان ایدئولوژی و پایان فرا روایت‌هاست.

۳- کثرت‌گرایی: مدرنیسم همیشه به دنبال وحدت است چه در اندیشه و چه در هنر، ولی پست مدرنیسم کثرت‌گراست. چارلز جنکز بیان نموده که عصر پست مدرن، عصر انتخاب‌های بی‌شمار و فزاینده است. معماران سبک‌های دیکانستراکشن و فولدینگ که از زیرمجموعه‌های بینش پست مدرن محسوب می‌شوند، در طرح‌ها و ساختمان‌های خود، ایده چند معنایی و کثرت‌گرایی را به صورت کالبدی نشان می‌دهند.

۴- تاریخ: دیدگاه مدرنیسم و پست مدرنیسم نسبت به تاریخ نیز دو دیدگاه کاملاً متفاوت و متضاد است. مدرنیست‌ها تاریخ را به صورت خطی و معلول‌ها را به دلیل وجود علت‌ها می‌دانند و برای هر علتی در تاریخ به دنبال معلول آن هستند، اما از نظر پست مدرن‌ها تاریخ مجموعه‌ای از گسست‌هاست.

۵- رسانه‌ها: نقش رسانه‌ها در جهان پست‌مدرن به گونه‌ای است که مرز بین واقعیت و غیرواقعیت مخدوش شده و همه چیز به صورت واقعیت مجازی درآمده است. عصر رسانه‌ها، جهان متکثر پست مدرن را بسیار کوچک کرده و به صورت یک دهکده جهانی درآورده است. پست مدرن‌ها معتقدند که آگاهی افراد از جهان کنونی و دسترسی به آن عمدتاً از طریق رسانه‌ها و بالاخص تلویزیون است.

۶- زبان: از نظر فلاسفه و متفکران پست‌مدرن، زبان نقش اساسی و تعیین‌کننده در طرز تفکر و نوع اندیشه انسان دارد.

۷- تکنولوژی: تأکید بر عمل و تکنولوژی همواره از شاخصه‌های اصلی معماران مدرنیسم بوده است. چنانچه لویی سالیوان شعار «فرم تابع عملکرد» آدولف لوس شعار «تزیینات جنایت است» و لوکوربوزیه شعار «خانه ماشینی است برای زندگی» و میس شعار «کمتر، بیشتر است» را مطرح کردند. اگرچه پست مدرنیسم اهمیت تکنولوژی را نفی نمی‌کند و عصر تکنولوژی پیشرفته از خصیصه‌های بارز پست مدرن محسوب می‌شود اما نگرش پست مدرنیسم به تکنولوژی بسیار متفاوت از آن چیزی است که مدرنیسم باور دارد. آن‌ها معتقدند که تکنولوژی باعث تغییر شکل طبیعت و در نهایت باعث تغییر شکل رفتار و انگیزه در انسان و جامعه نیز می‌گردد و انسان مدرن را انسان تکنولوژیکی می‌داند که رفتار و انگیزه‌هایش با انسان ماقبل مدرن متفاوت است.

کدام مثال ۳: بیشترین انتقادات پست مدرنیسم، متوجه کدام وجه از معماری مدرن است؟

- (۱) منطق جهانی واحد (سبک انترناسیونالیستی) (۲) گرایشات تاریخی و ملی
(۳) بوم‌گرایی و محیط زیست‌گرایی (۴) زمینه‌گرایی و توجه به پیرامون

پاسخ: گزینه «۱» از دیدگاه پست مدرن ساختمان مانند یک ماشین نیست که فقط دارای مسائل تکنولوژیکی و مکانیکی باشد، بلکه توجه به فرهنگ، اجتماع، تاریخ و شرایط اقلیمی و محیطی در هر بنا باید از بناهای دیگر متمایز گردد و این با دیدگاه یک جانبه مدرن مغایرت دارد.

کدام مثال ۴: اکثر انتقاداتی که بر پست مدرنیسم وارد است شامل:

- (۱) تأکید بر پویایی و حرکت، تأکید بر زیبایی‌شناسی، احجام خالص است.
(۲) تأکید بر پویایی و حرکت، استفاده از مصالح جدید و نغی گذشته است.
(۳) تأکید بر زیبایی‌شناسی، استفاده از مصالح جدید، تأکید بر فرهنگ می‌باشد.
(۴) تأکید بر ارزش‌ها، استفاده از مصالح جدید، حفظ سنت‌ها می‌باشد.

پاسخ: گزینه «۲»

معماران پست مدرن

الف) معماران آمریکایی پست مدرن عبارتند از: چارلز جنکز، رابرت ونچوری، مایکل گریوز، چارلز مور، استانیلی تایگرمن، رابرت استرن، فیلیپ جانسون، راب کریر (شهرساز) و لئون کریر.

ب) معماران اروپایی پست مدرن عبارتند از: جیمز استرلینگ، ریکاردو بوئیل، ماریو بوتاه، آلدروسی، هانس هولاین.

ج) معماران ژاپنی پست مدرن عبارتند از: آراتا ایسوزاکی، کیشو کوروکاوا، اسامو ایشی یاما، تادائو آندو.

د) معماران ایرانی پست مدرن: در ایران نیز، سبک پست مدرن پس از انقلاب مطرح شد، ولی عمدتاً آن چه در شهرهای بزرگ ایران بالاخص در تهران ساخته شد تقلید از معماری غرب بود و خصوصیات بومی و محلی خاص هر منطقه مورد توجه واقع نشد.

معماران همچون شیخ زین‌الدین، کلانتری، صفامنش که معماری دوره قاجار را الگو قرار دادند، بیشتر به اصول و مبانی پست مدرن نزدیک هستند.

۱- رابرت ونچوری آغازگر جنبش پست مدرن یکی از شاگردان لویی کان به نام رابرت ونچوری بود. او که، تئوریسین اصلی سبک پست مدرن است، در سال ۱۹۶۶ کتابی با عنوان پیچیدگی و تضاد در معماری را در آمریکا به رشته تحریر درآورد. ونچوری در این کتاب، اصول فلسفی و جهان‌بینی معماری مدرن را زیر سؤال برد و بینش مدرن را رد کرد و به جای آن خواهان توجه به خصوصیات انسانی و یک معماری انسان‌مدار گردید. او در این کتاب درصدد یافتن نوعی معماری است که از سادگی کمتر و از پیچیدگی بیشتری برخوردار باشد. از نظر ونچوری، معماری تنها تکنیک و تکنولوژی نیست، بلکه مسائل بسیار پیچیده و متضادی در ساختمان وجود دارد که نمی‌توان آن‌ها را نادیده گرفت.

شعار اصلی پست مدرن توسط ونچوری، در مقابله با شعار کمتر بیشتر است میس وندرووهه، در کتاب «پیچیدگی و تضاد در معماری» بدین شکل بیان شد: کمتر ملال آور است (Less is bore) و چارلز مور دیگر معمار پست مدرن در جواب شعار میس وندرووهه و با طنزگونه گرفتن معماری مدرن جمله «بیشتر، بیشتر است (Moore is more)» را مطرح کرده است (وی در این جمله (Moore is more) نوعی ایهام به کار گرفته و گویی نام فامیل خود را نیز به نوعی مطرح نموده است).

رابرت ونچوری سبک بین‌الملل را مردود می‌داند و به جای آن معتقد به زمینه‌گرایی است، یعنی هر بنایی باید براساس زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی، تاریخی و کالبدی و شرایط خاص آن سایت و ساختمان طراحی و اجرا گردد. وی تعریف جدیدی از معماری با اتکاء به نقش محوری تزئین در کتاب خود ارائه داد: معماری، ساختمانی است با تزئینات روی آن. او تزئینات را رد نمی‌کند بلکه آن را بخشی از خصوصیات فرهنگی و تاریخی هر منطقه می‌داند که می‌تواند در ساختمان‌های جدید مورد استفاده قرار گیرد. اگر از نظر لوکوربوزیه، خانه ماشینی است برای زندگی، از نظر رابرت ونچوری، «خانه خانه است» و باید دارای نمادهای خانه در هر فرهنگ و جامعه باشد.

کلمه مثال ۵: جمله «کم‌تر خسته‌کننده است» از کدام‌یک از معماران زیر می‌باشد؟

- ۱) چارلز مور   ۲) رابرت ونچوری   ۳) آدولف لوس   ۴) چارلز جنکر

پاسخ: گزینه «۲» این شعار در تقابل با یکی از شعارهای معروف مدرن (کمتر بیشتر است) عنوان شده و شروع جدی معماری پست مدرن را به دنبال داشته است.

کلمه مثال ۶: کتاب پیچیدگی و تضاد اثر کیست؟

- ۱) فرانک گری   ۲) رابرت ونچوری   ۳) آدولف لوس   ۴) ریچارد راجرز

پاسخ: گزینه «۲» این کتاب به عنوان تئوری و پایه معماری پست مدرن شهرت یافته است.

کلمه مثال ۷: انتقاد بر مدرنیسم کدام صورت از معماری مدرن را شامل می‌شود؟

- ۱) گرایشات ملی   ۲) زمینه‌گرایی   ۳) سادگی و خلوص   ۴) منطق جهانی یکسان

پاسخ: گزینه «۳» برخورد پست مدرن‌ها با منطق کمینه‌گرایی مدرن به خصوص نظریه میس وندرووهه یعنی «کمتر بیشتر است» می‌باشد که ونچوری آن را با جمله «کمتر کسل‌کننده است» و چارلز مور آن را با جمله «بیشتر، بیشتر است» پاسخ می‌دهد. پر انتقادترین معمار پست مدرن نسبت به مدرن ونچوری است. وی به طور کامل سبک بین‌الملل را کاملاً مردود می‌داند و به جای آن معتقد به زمینه‌گرایی است.

اگر لوکوربوزیه در کتاب خود، به سوی معماری نوین، نگاه معماران را به تکنولوژی معطوف داشت، ونچوری نگاه معماران را به سمت فرهنگ، تاریخ، سنت و در یک کلام، هویت انسان و محیط کالبدی پیرامون آن برمی‌گرداند (به جز او برنت برولین نیز از منتقدان ایده‌های لوکوربوزیه است. او کتابی با عنوان شکست معماری مدرن به چاپ رساند که در آن به روش طراحی معماری و شهرسازی مدرن، خصوصاً آنچه لوکوربوزیه در شهر چندین‌گانه هند (۱۹۵۷) انجام داد، انتقاد تند و گزنده‌ای کرد. به نظر برولین، لوکوربوزیه در طراحی شهر چندین‌گانه و ساختمان‌های آن کاملاً بر طبق الگوهای مرسوم در اروپای مرفه عمل کرد که به کلی متفاوت از آن چیزی است که اهالی فقیر و هندو مذهب هند با آن آشنایی دارند).

رابرت ونچوری به سال ۱۹۷۲ با همکاری دنیز اسکات براون و استیون آیزنور کتاب دیگری به نام درس‌هایی از لاس وگاس را به چاپ رساند. او در این کتاب توجه معماران را به فرهنگ مردم و خصوصیات زندگی روزمره آن‌ها جلب کرد. ونچوری با چرخش از معماری متعالی به معماری معمولی با جسارتی ستودنی اعلام می‌کند که ساختمان‌های لاس وگاس، به دلیل سازگاری هوشمندانه آن‌ها با شرایط ماشین و خلاقیتی که در ساخت آن‌ها دیده می‌شود، برای ایالت متحده الگوهای ارزشمندی محسوب می‌شود. وی که تحت تأثیر هنر عامه‌پسند (Pop Art) قرار دارد، سنت‌های ساختمان‌سازی بومی برای او سرشار از الهامات و ایده‌های معماری است.

ونچوری از لاس وگاس به این دلیل تمجید می‌کند که در آن نشانه‌ها مهم‌تر از معماری است. کتاب «پیچیدگی و تضاد» رابرت ونچوری در معماری نقد فرمالیستی اصول‌سازنده‌ی مدرنیسم بود، در حالی که کتاب «درس‌هایی از لاس وگاس» بیشتر به نقد جامعه‌شناسانه مدرنیسم می‌پردازد. او مدرنیسم را به باد انتقاد می‌گیرد و معماری صریح، روشن و متنوع را بر آن ترجیح می‌دهد و معتقد است که هدف از طراحی ساختمان باید بیشتر ارتباط و معنا باشد نه تکامل و کارایی.

کلمه مثال ۸: استفاده از تاریخ و بازگشت به تزئینات در کدام یک از سبک‌های زیر بیشتر است؟

- (۱) یونان (۲) پست مدرن (۳) مدرن قرن ۱۹ (۴) روم

پاسخ: گزینه «۲» از جمله عوامل تفکیک‌کننده پست مدرن از مدرن، توجه به فرهنگ و تاریخ گذشته بود و ساده‌گرایی به حدی که در دوره مدرن دیده می‌شود در اینجا دیده نمی‌شود و تا حدودی تزئینات در بنا به کار گرفته شده، اما در مورد معماری قرن ۱۹ میلادی می‌توان گفت: پس از دوره رکوکو دوره تاریخ‌گرایی مطرح شد و سبک‌هایی مانند نئوکلاسیک، نئوگوتیک و نئوباروک پدید آمد که بازگشتی به سبک‌های قبل از رکوکو بود و هدف آن‌ها مقابله تزئینات و کمال‌سادگی و نیز بازگشت به معماری گذشته بود.

آموس راپاپورت: در سال ۱۹۲۹ در شهر ورشو، لهستان متولد شد. وی نویسنده کتاب «خانه، شکل و فرهنگ» است که درباره چگونگی تأثیرگذاری فرهنگ، نوع رفتار انسان و محیط بر شکل ظاهری خانه‌ها صحبت می‌کند. آموس راپاپورت، یکی از چهره‌های سرشناس معماری و طراحی شهری است که نظریات متفاوتی درباره فضا دارد، نظریاتی که بیشتر بر بُعد فرهنگی تأکید می‌کنند. به همین دلیل او توانسته علاوه بر حوزه معماری و طراحی شهری، در حوزه انسان‌شناسی نیز جای خود را به عنوان یکی از نظریه‌پردازان فضا تثبیت کند. نتایج پژوهشی که چند سال پیش، مؤسسه «طراحی شهری» بریتانیا انجام داد و در آن با روش دلفی از ۳۰۰۰ متخصص شهرسازی در سطح بین‌المللی نظرسنجی کرد گویای نقش غیرقابل انکار راپاپورت و نظریات او در دوران معاصر است. نتایج این نظرسنجی، نام راپاپورت را در لیست ۲۶ نویسنده برتر دنیا در نیمه دوم قرن بیستم قرار داد و کتاب «جنبه‌های انسانی شکل شهر» او نیز جزء ۳۴ کتاب برتر مرجع حوزه شهرسازی شناخته شد.

کلمه مثال ۹: کدام یک از دو سبک معماری و هنری زیر، تضاد بیشتری نسبت به هم دارند؟

- (۱) دیکانسترآکتیویسم - های تک (۲) نئوکلاسیسم - رمانتیسم (۳) فوتوریسم - اکسپرسیونیسم (۴) مدرنیسم - پست مدرنیسم

پاسخ: گزینه «۴» رمانتیسم، سبکی که در اواسط قرن هجدهم شکل گرفت، براساس کشف دوباره هنر و معماری یونان بود که در واقع موجب پیدایش سبک نئوکلاسیک، که مهم‌ترین ویژگی آن الگوبرداری از فرم‌های قدیم و ساخت آن با مصالح جدید بود، گردید. پس نه تنها این دو سبک متضاد هم نیستند، بلکه در ادامه یکدیگرند. اما در بین سبک‌های مطرح شده، پست مدرن با مبانی فکری ضد مدرن و تخریب اصول پذیرفته شده مدرن شکل گرفت، به گونه‌ای که حتی چارلز جنکز که از جمله تئوریسین‌های پست مدرن است، قائل به این تضاد در عمل هم هست و تخریب آپارتمان‌های ایگوپروت را مرگ مدرن و به نوعی تولد پست مدرن می‌داند.

کلمه مثال ۱۰: کدام معمار بیشترین تأکید را بر معنای محیط قائل است؟

- (۱) آموس راپاپورت (۲) نورمن فاستر (۳) کنزو تانگه (۴) دانیل لیبسکیند

پاسخ: گزینه «۱» کتاب «معنای محیط مصنوع» از جمله کتاب‌های معروف آموس راپاپورت است که به گونه‌ای آشکار صورت‌بندی نشانه شناختی آرای او را نشان می‌دهد. به گمان وی معنا را می‌توان در سه سطح طبقه‌بندی کرد:

- ۱- سطح بالای معنا که با معانی مرتبط با کیهان‌شناسی، طرح‌واره‌های شناختی، جهان‌بینی‌ها و سیستم‌های فلسفی و... مرتبط است. ۲- سطح میانی که معنای همچون هویت، موقعیت، توانگری، ثروتمندی، قدرت و... در سطحی انتزاعی‌تر زمینه‌های ابزاری همچون فعالیت‌ها، رفتارها و چیدمان‌ها را در بر می‌گیرد
- ۳- سرانجام سطح پایین معنا که شامل معانی ابزاری، نشانه‌های مادی برای تعیین کاربردهای هر یک از چیدمان‌ها و بنابراین بیان‌کننده موقعیت اجتماعی، رفتارهای مورد انتظار، حریم خصوصی، میزان نفوذ و... می‌شود.

کلمه مثال ۱۱: کدام معمار با طرح سطوح متضاد پدیده دو عملکردی نهضت جدیدی در معماری را پایه‌گذاری کرد؟

- (۱) رابرت ونچوری (۲) فرانک گهری (۳) فیلیپ جانسون (۴) لویی کان

پاسخ: گزینه «۱» رابرت ونچوری نویسنده کتاب پیچیدگی و تضاد (complexity and contradiction) را به عنوان تئوریسین اصلی سبک پست مدرن می‌شناسند، که در واقع واکنشی در برابر ایده‌های ساده‌گرایانه مدرن بود، چارلز مور و چارلز جنکز از دیگر افراد مؤثر در این نهضت بودند.

۲- چارلز جنکز: چارلز جنکز، دیگر نظریه‌پرداز مهم معماری پست مدرن در سال ۱۹۷۷ کتابی به نام زبان معماری پست مدرن به رشته تحریر درآورد که در این کتاب تاریخ دقیق مرگ معماری مدرن را ساعت ۳/۲۳ بعدازظهر ۱۵ ژوئیه ۱۹۷۲، اعلام کرد، زمانی که مجموعه آپارتمان‌های مسکونی پروت ایگو در شهر سنت لوئیس آمریکا به علت غیرقابل سکونت بودن برای اقلیت سیاه‌پوست توسط دینامیت منهدم شد (مجموعه پروت ایگو که نماد و سمبل معماری مدرن محسوب می‌شد توسط معمار ژاپنی مینورو یاماساکی و براساس الگو و اهداف سیام و سبک بین‌المللی طراحی و ساخته شده بود).

جنکز بیان می‌کند: «این مجموعه آپارتمان‌ها نماد معماری مکعب شکل و بدون تزئینات مدرن بود و بسیاری از اصول طراحی آن، منطبق با اصول مطرح شده در **کنگره‌های سیام (CIAM)**، (سیام کنگره بین‌المللی معماری مدرن CIAM): (اولین مجتمع معماران مدرن اروپایی) است که جهان از طریق آن با ایده‌های معماری و شهرسازی مدرن آشنا شد و به مکانی برای تبادل اندیشه‌ی معماران مدرن مبدل گردید. **گیدئون** از دست‌اندرکاران اصلی سیام، انگیزه اصلی تشکیل آن را چنین بیان می‌نماید: ۱- کوشش و ابتکار و حمایت مالی **الن دوماندرو** که ایده سیام را در ملاقات با **لوکوربوزیه** و **گابریل گورکیان** و **گیدئون** ارائه نمود. ۲- سامان دادن و حمایت از کار معماران مدرن در دفاع از طرح‌هایشان بود.

اما به دلیل آن که زبان انتزاعی مورد استفاده در طرح این مجموعه مدرن با آنچه ساکنان سیاهپوست و نسبتاً فقیر این مجموعه به عنوان خانه قلمداد می‌کردند بیگانه بود، لذا انهدام و نیستی تنها راه چاره برای پایان دادن به رنج ساکنان این ساختمان و خود ساختمان بود.»

چارلز جنکز در کتاب «زبان معماری پست مدرن» می‌گوید: پست مدرنیسم چند ارزشی است، یا رمزگذاری متکثری دارد. یعنی تفسیرها و برداشت‌های متفاوت را می‌پذیرد. او یادآوری می‌کند که **ساختمان پست مدرن دارای دوگانگی در قواعد و مفاهیم است؛ یکی برای قشر روشن‌فکر و دیگری برای عامه مردم.** وی در همین کتاب همانند **رابرت ونچوری**، انتقاد اصلی را متوجه **میس وندرووه**، خصوصاً طرح‌های مکعب شکل او برای مؤسسه تکنولوژی ایللی نویز در آمریکا کرد، مجموعه‌ای از جعبه‌های زیبای مشابه که فاقد هویت و نوع کاربری بودند. او معتقد بود برخلاف آنچه که در معماری مدرن مرسوم بود، معمار نباید خود به تنهایی ساختمان را طراحی کند بلکه باید همکار و مشاور استفاده‌کنندگان باشد و بر این نظر بود که الگوی شکل ساختمان نباید تنها در ذهن معمار باشد بلکه باید آن چیزی باشد که ساکنان با آن انس و آشنایی دارند و می‌توانند با آن ارتباط برقرار کنند.

چارلز جنکز کتاب مهم دیگری را در سال ۱۹۸۰ به نام **کلاسیسم پست مدرن** منتشر کرد. در این کتاب نیز او به بسط و تبیین نظریه معماری پست‌مدرن پرداخت و آثار مهم معماران این سبک را از زبان خود معماران در غرب و ژاپن، تدوین نمود.

چارلز جنکز مقایسه‌های جالبی بین معماری مدرن، پست مدرن و لیت مدرن انجام داده است. او تاریخ پیدایش هر دو سبک را از ۱۹۶۰ به بعد می‌داند و ویژگی‌های خاصی را برای سبک پست مدرن قائل شده است، که به طور خلاصه در موارد زیر مطرح شده است:

۱- **پست مدرن** سبکی است دوگانه، مبهم، نشانه‌ای و نمادگرا، عام‌گرا، پیچیده، موافق طنز و مزاح، موافق با برداشت‌های تاریخی، گرایش به قرینگی غیر قرینه و در نهایت کلاژگونه، یعنی اختلاط عناصر گوناگون. ۲- وی پست مدرن را متفاوت از لیت مدرن دانسته و **لیت مدرن (مدرن متأخر)** را با ویژگی‌هایی شامل سبکی ناخودآگاه، واقع‌بین، پرزرق و برق، ساده اما تندیس‌گون، طنز غیرعمد قرینه و شفاف می‌داند.

کج مثال ۱۲: **Post – modernism** یعنی:

- ۱) آشکار کردن معانی مکتوب با توجه به نتایج علمی و کاربردی
 ۲) تقلید اشکال گذشته
 ۳) غلبه تفکر فرهنگ‌گرا بر تفکر خودگرا
 ۴) گذر از فرم به محتوی

پاسخ: گزینه «۳»

کج مثال ۱۳: کدام مورد به عقیده «چارلز جنکز» از ویژگی‌های معماری پست مدرن است؟

- ۱) جنبه غیرتاریخی، صرفه اقتصادی، همراه با کاربرد تکنولوژی معاصر
 ۲) جنبه تاریخی گرایانه، صرفه اقتصادی و اصالت مصالح
 ۳) جنبه کنایی، اشاره به تاریخ همراه با کاربرد تکنولوژی معاصر
 ۴) جنبه کلاسیک‌گرایانه، صرفه اقتصادی و سادگی فرم‌ها

پاسخ: گزینه «۳» چارلز جنکز مقایسه‌هایی بین معماری مدرن، پست مدرن و لیت مدرن انجام داده است و ویژگی‌های خاصی را برای سبک پست‌مدرن قائل شده است که به طور خلاصه در موارد زیر مطرح شده است:

پست مدرن: سبکی است دوگانه، مبهم، نشانه‌ای و نمادگرا، عام‌گرا، پیچیده، موافق طنز و مزاح، موافق با برداشت‌های تاریخی، گرایش به قرینگی غیرقرینه و در نهایت کلاژگون یعنی اختلاط عناصر گوناگون.

کج مثال ۱۴: کدام جمله مربوط به معمار نامبرده نمی‌باشد؟

- ۱) Less is bore (فیلیپ جانسون)
 ۲) Less is more (میس ون درروهه)
 ۳) Form follows function (سالیوان)
 ۴) خانه ماشین زندگی است (لوکوربوزیه)

پاسخ: گزینه «۱» جمله کمتر خسته‌کننده است از رابرت ونچوری است و از ایده‌های اصلی معماری مدرن است. در جدول زیر برخی ایده‌ها (concepts) و نام بیان‌کننده و مصداق اصلی معرف این ایده آمده است.

سال احداث ساختمان	معمار معروفترین بنا	معروفترین بنا	بیانکننده ایده	ایده	سبک
۱۹۲۶	والتر گروپیوس	مدرسه باهاس	لویی سالیوان	Form follows function فرم تابع عملکرد است.	معماری مدرن
۱۹۱۰	آدولف لوس	خانه استینر	آدولف لوس	Ornament a crime تزئینات جنایت است.	
۱۹۲۹ - ۳۱	لوکوربوزیه	ویلا ساوا	لوکوربوزیه	A house is a machine for living خانه ماشینی است برای زندگی	
۱۹۴۹	فیلیپ جانسون	خانه شیشه‌ای	میس وندرووه	Less is more کمتر بیشتر است.	
۱۹۶۲	رابرت ونچوری	خانه مادر ونچوری	رابرت ونچوری	Less is bore کمتر خسته کننده است.	پست مدرن
۱۹۷۸ - ۷۹	چارلز مور	میدان ایتالیا	چارلز مور	Moore is more بیشتر بیشتر است.	
۱۹۷۱ - ۷۷	راجرز - پیانو	مرکز پمپیدو	ریچارد راجرز	In the modern age, we should live in modern buildings در عصر مدرن باید در ساختمان‌های مدرن زندگی کرد.	های - تک
۱۹۸۴ - ۹	کونین تری	مجموعه مسکونی ریچموند	راب کریر	Spirit of all times روح تمام زمان‌ها	نئوکلاسیک
۱۹۸۲ - ۷	پیتر آیزمن	مرکز هنری و بصری و کسنر	پیتر آیزمن	Present ness اکنونیت	دیکانستراکشن
۱۹۹۰ - ۹۲	پیتر آیزمن	مرکز گردهمایی کلمبوس	پیتر آیزمن	Weak form فرم ضعیف - قابل انعطاف	فوندیگ
۱۹۹۶	فرانک گهری	موزه گوگنهایم	فیلیپ اندرسون	More is different بیشتر متفاوت است.	پیدایش کیهانی

آثار معماری پست مدرن

۱- **خانه وانا (مادر رابرت ونچوری)** در ایالت پنسیلوانیا در آمریکا، (۱۹۶۴ - ۱۹۶۲): برخلاف ایده مطرح در **ویلا ساوا** که خانه، ماشینی است برای زندگی، و یا در **خانه شیشه‌ای**؛ کمتر بیشتر است، در **خانه مادر ونچوری** ایده؛ خانه خانه است، بیان شده و باید دارای نمادهای خانه در هر فرهنگ و جامعه باشد. اولین ساختمان ساخته شده به **سبک پست مدرن و نماد** این معماری است. طرح این خانه در وهله اول مانند «تصویری سه بعدی از یک نقاشی کودکان» به نظر می‌آید. ونچوری در طرح خود از نمادهایی هم‌چون بام شیبدار، پنجره، قوس سردر ورودی و لوله دودکش استفاده کرده که در غرب نمادها و نشانه‌های یک خانه شمرده می‌شوند. اگرچه **نمای** این بنا، به صورت **مبتقارن** طراحی شده، ولی به دلیل پیچیدگی و ملزومات خاص در چیدمان اتاق‌ها و نمای ساختمان، **پنجره‌ها** به صورت **نامبتقارن** طراحی شده‌اند. این عدم تقارن و دوگانگی در چیدمان پلان، در نما توسط بام شیبدار، دیوار زیر دودکش و قوس تزئینی در بالای سردر ورودی به یگانگی و وحدت تبدیل شده است. این خانه در عین داشتن تقارن، نامبتقارن، در عین وحدت، دارای کثرت و در عین پیچیدگی و تضاد در فرم، دارای قرائت ساده برای عامه مردم به عنوان یک خانه مسکونی است.

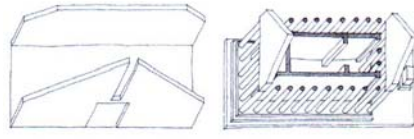
ونچوری در طرح خانه وانا، با طراحی عواملی چون سقف شیبدار، نمایان ساختن سطوح داخلی در نمای بنا و عدم استفاده از ستون، توانست قوانین مدرنیسم را زیر سؤال ببرد. ساماندهی پلان با دو دیوار موازی عمود بر محور اصلی سایت که محدوده فضای داخلی خانه را مشخص می‌کند شروع می‌شود. نظم شکل گرفته‌ی پلان و قرارگیری نمای سنتوری شکل، دقیقاً برعکس اصول شکل‌گیری **پلان معابد یونانی** است.

رابرت ونچوری با طراحی دیوارها به عنوان عناصر خطی ساختمان، درون‌مایه‌ی اصلی بنا را استتار نمود که این از مهم‌ترین نکاتی است که به‌منظور ابراز مخالفت با ایده‌ی مدرنیستی که قائل به مرزبندی فضاهای بیرونی و درونی است، لحاظ شده است. ونچوری جهت ایجاد تضاد و پیچیدگی در سیر کولاسیون فضای داخلی ابتدا در مرکزیت، پله و شومینه را در کنار هم قرار می‌دهد. با این کار هم محور اصلی ورود بر خانه مسدود شده و هم یک نمای پیش ورودی در پشت نمای اصلی شکل می‌گیرد.

خانهدی و آنا ونچوری. مقاطع طولی (راست) و عرضی (چپ)

مقایسه طرح خانهدی و آنا ونچوری با معبد یونانی

خانه و آنا ونچوری. پلان طبقات

خانه مادر ونچوری (۶۴-۱۹۶۲)

مثال ۱۵: معروف ترین اثر معرف معماری مدرن و پست مدرن به ترتیب کدام اند؟

(۱) اپرای سیدنی - خانه شیشه‌ای (۲) خانه آبشار - خانه مادر (۳) خانه آبشار - برج ATT (۴) موزه گوگنهایم - مرکز پمپیدو

پاسخ: گزینه «۲» خانه آبشار اثر رایت مهم ترین اثر معماری مدرن و خانه مادر اثر رابرت ونچوری مهم ترین اثر معماری پست مدرن و معرف معماری پست مدرن است.

۲- طرح خانهدی سالمندان گیلد در فیلادلفیا، (۱۹۶۳-۱۹۶۰)، ونچوری و راوچ: پلان این ساختمان ایستا، متقارن و فاقد تحرک است به طوری که مرکب از راهروی نسبتاً باریکی است که از نقطه ورود به آن با آسانسور به صورتی کاملاً قرینه از دو جانب ادامه می‌یابد. نماهای ساختمان طوری طراحی شده‌اند که متفاوت به نظر برسند و قسمت بالایی نمای اصلی ساختمان از دیوار اصلی جدا شده است و بر نقش نمای ساختمان به عنوان یک نقاب یک پارچه تأکید می‌کند. در این بنا، دیوارهای آجری قهوه‌ای تیره با پنجره‌های دولای عمودی یادآور خانه‌های قدیمی فیلادلفیا است. یک قوس با خیز ملایم بر فراز مجموعه بالکن‌ها، مشخصه‌ای است که از منریسم کارهای لویی سالیوان وام گرفته شده است. تابلوی نام ساختمان، عنصری از هنر پاپ، جزئی از طراحی بنا است و آنتن دروغین طلایی رنگ تلویزیون بر بام ساختمان نمادی دوستانه و طنزآمیز از عادات سالخوردگان در یک جامعه صنعتی است. (آنتن تلویزیون بر روی بام ساختمان را به دو صورت می‌توان تعبیر کرد: ۱- تندیس تجریدی که بر بالای ساختمان خودنمایی می‌کند، ۲- نمادی از عادات ساکنان ساختمان که در اکثر اوقات به تماشای تلویزیون مشغول هستند.)

خانه سالمندان گیلد. پلان طبقه همکف

رابرت ونچوری، خانه سالمندان گیلد، فیلادلفیا

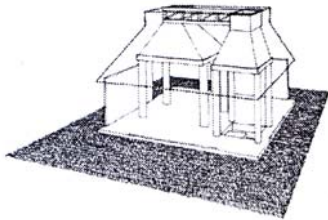
۳- ساختمان الحاقی به موزه ملی لندن (۱۹۹۱-۱۹۹۰)، ونچوری و اسکات براون: ساختمان الحاقی، بنایی است که به موزه ملی لندن اضافه شد و محل قرارگیری آن در یکی از برجسته‌ترین نقاط شهر لندن، یعنی زاویه شمال غربی میدان ترافالگار است. راه‌حل این دو معمار، طرحی است که توازن بسیار ظریف و موشکافانه بین عناصر تاریخی و مدرن پدید آورده است. معماران در این طرح، حرمت موزه ملی لندن را که توسط ویلیام ویلکینز ساخته شده نگه داشتند، به این معنا که از افق موجود تبعیت کردند و برای نمای بنا، از همان سنگ آهک پرتلند که قبلاً در موزه به کار رفته بود بهره جستند. طراحان توانستند با به‌کارگیری عناصر کلاسیک و مدرن توازن و هم‌سویی خاصی را بین سنت و مدرنیته برقرار سازند، لذا ونچوری توانست دغدغه‌های تاریخ‌گرایی خویش را در دهه ۹۰ در این ساختمان به نمایش گذارد.

ساختمان الحاقی به موزه ملی لندن

۴- ساختمان مرکز جامعه پرستاران در شمال پنسیلوانیا، ۱۹۶۰، رابرت ونچوری و شورت: این ساختمان کوچک که در زمینی محدود بنا شده است به صورت دو طبقه ساخته شده و شامل یک پارکینگ با دیوار منحنی می‌باشد که با دیوار مورب ساختمان دوگانگی به‌وجود آورده است. پلان این ساختمان زوایای قائم ندارد تا حالتی جعبه‌مانند در آن پدید آید.

۵- **خانه چارلز مور** در اوریندا کالیفرنیا، (۶۲ - ۱۹۶۰)، چارلز مور: این خانه طرحی مربع دارد که در درون آن، دو مربع کوچکتر واقع‌اند که هر یک به وسیله‌ی **چهار ستون** تعریف می‌شوند. مربع بزرگ‌تر درونی به فضای زندگی و فضای کوچک‌تر به دوشی در میان خانه اختصاص دارند. این خانه‌های کوچک‌تر را مور به تبعیت از مورخ هنر انگلیسی، جان سامرسون، **شبستان** می‌نامد و چون فضا را تعریف و در خود متمرکز می‌کند، احساسی از حمایت و حفاظت برای کسی که در درون آن می‌نشیند پدید می‌آورد و کنایه‌ای از زیستن در مرکز جهان است. ستون‌هایی که دو فضای کوچک داخل خانه را تعریف می‌کنند شبیه ستون‌های توسکان کلاسیک هستند و یادآور **پیوند زمان حاضر و گذشته** است.

خانه چارلز مور در اوریندا کالیفرنیا، (۶۲ - ۱۹۶۰)، چارلز مور

آوردن دوش به میان خانه و نهادن آن درون یک شبستان که با چهار ستون تعریف شده **بسیار مدرن** است و همان طعم نوآورانه مدرنیسم را دارد، اما چون نیازهای صاحب‌کار (مور) را رعایت کرده نمی‌توان از آوردن دوش به میان خانه انتقاد کرد.

۶- **میدان ایتالیا** در نیورلثان، (۱۹۷۸ - ۱۹۷۵)، چارلز مور: چارلز مور، معمار فقید و رئیس اسبق دانشکده معماری دانشگاه U.C.L.A این میدان را برای ایتالیایی تباران مقیم شهر نیورلثان در آمریکا احداث نمود. چارلز مور، هم‌چون لویی کان، به جانبداری از **شیوه‌های سنتی و فرهنگ معماری گذشته** برآمد و هدف عمده‌ی وی در طراحی، مدنظر قرار دادن **حس مکان از دست رفته** بود. **حس مکان**، جوهره‌ی اصلی طراحی مور در میدان ایتالیا محسوب می‌شود. زیرا این میدان برای آن دسته از مردم نیورلثان که اصلیت ایتالیایی داشتند طراحی و ساخته شده و عمده هدف آن هویت‌بخشی به جامعه ایتالیایی تباران نیورلثان بود. طرح میدان عوامل مختلفی از جمله حس باستانی و دیدگاه مدرنیستی را در دل خود جای داده و در عین حال دارای کیفیت فضای شهری است. چارلز مور در طرح خود توجهی به بافت اطراف سایت که نمادی از یک شهر آمریکایی معمولی بود نکرد، بلکه از منابع مختلف جهت تکمیل کردن ایده‌ی میدان استفاده کرده است که مهم‌ترین این منابع عبارتند از:

فواره تروی در رم به سال ۱۷۳۲، **باسیلیکای آندره آ پالادیو** در ویچنستا به سال ۱۵۴۹، **ساختمان نوبه واخه** اثر کارل فریدریش شینکل در برلین به سال ۱۸۱۸ و **معماری کلاسیک یونان و روم**. میدان به صورت **مدور** طراحی شده و با نوارهای سنگی متناوب مرکز‌گرایی تیره و روشن در کف تکمیل می‌شود که در قسمتی این نوارها شکسته شده و تبدیل به نقش برجسته‌ای از **نقشه‌ی کشور ایتالیا** می‌شوند. از آن‌جا که اکثر ایتالیایی‌تباران نیورلثان از اصل و تبار سیسیلی هستند، نقشه‌ی جزیره‌ی سیسیل در داخل نقشه‌ی ایتالیا به صورت یک **سکوی برجسته** ساخته شد است. لذا جزیره سیسیل در وسط این میدان قرار دارد یا به عبارتی مرکز پرگار، منطبق بر هویت و ریشه‌های قومی و فرهنگی استفاده‌کنندگان از این میدان است و طرح کالبدی بر مدار هویت می‌گردد. در این میدان جدید، همانند میدان قدیم، ساختمان، مجسمه، محوطه و خصوصاً آب و فواره به صورت یک مجموعه به هم تنیده به نمایش گذاشته شده است. در این میدان با الهام از کوه‌های آلپ در شمال کشور ایتالیا، شمال نقشه نیز مرتفع است و آب فواره‌ها از آن‌جا به پایین جاری می‌شود. چارلز مور **دو تصویر حجاری شده از صورت خود** را هم‌چون هنرمندان و صنعت‌گران **دوره رنسانس**، بر روی یکی از دیوارهای این میدان قرار داد و آب از درون این تندیس‌ها به بیرون می‌جهد. نمایش تاریخ و گذشته به صورتی جدید و امروزی شده در این میدان صورت گرفته است. ستون‌های سنگی توسکان، دوریک، ایونیک و کورنتی در این میدان با مصالحی هم‌چون بتن و ورق گالوانیزه اجرا شده است و در شب نیز نور نشون و چراغ‌های مختلف به زیبایی این میدان می‌افزاید.

چارلز مور. میدان ایتالیا، نیورلثان

میدان ایتالیا

میدان ایتالیا، سایت پلان

میدان ایتالیا، پرسپکتیو

🌟 **تذکره ۱: خانه‌ای کنار دریا** (آن‌چه در مورد طراحی این خانه کاملاً نادیده گرفته شده است **منظر دریاست**. برای چنین منظری به پنجره‌های گشوده بزرگ نیاز است تا احساس آرامش و تحرک دریا به درون خانه راه یابد اما بدان توجه نکرده است) در کالیفرنیا، (۶۴ - ۱۹۶۳) و **دانشکده کرسچی** (در طرح این دانشکده مانند طرح خانه‌هایی که مور ساخته است، مسئله **تعلق به جایی خاص** و مسئله **هویت** در درجه اول مدنظر بوده است. این دانشکده به صورت خطی طراحی شده که البته این خط مستقیم نیست و پیچ‌وتاب می‌خورد و در پاره‌ای نقاط تأکید می‌شود که بر تنوع طرح می‌افزاید. ویژگی خاص این مجموعه، استفاده‌ی مور از **رنگ** برای ساختمان‌های این مجموعه است. مور رنگ را به عنوان یک عامل اصلی در طرح خود می‌داند تا به روحیه‌ی شاد و سبک آن که از مقاصد وی در طرح این مجموعه بوده است بیفزاید. نکته مهم‌تر در این مجموعه که معرف راستین معماری مور است، **کیفیت صحنه‌آرایی** آن است، ساختمان‌ها به‌ویژه دیوارها انگار حقیقی نیستند و به صورت دکور در یک صحنه‌ی تئاتر قرار گرفته‌اند و چون سبک و موقتی به‌نظر می‌رسند روحیه‌ی جدی یک مؤسسه علمی را به هیچ روی ندارند) دانشگاه کالیفرنیا، ۱۹۷۳ از دیگر آثار مهم چارلز مور محسوب می‌شوند.

کج مثال ۱۶: میدان «پیزای ایتالیا» در نیورلثان اثر کیست و به چه منظور احداث شده است؟

- (۱) چارلز مور - برای گردهمایی ایتالیایی‌های مقیم
 (۲) پیتر آیزمن - برای شکستن ساختار سبک موجودی معماری
 (۳) چارلز جنکز - برای یادآوری میدانی ایتالیایی
 (۴) فیلیپ جانسون - برای یک شوخی معمارانه

پاسخ: گزینه «۱» این میدان برای ایتالیایی‌تباران مقیم شهر نیورلثان در آمریکا، بین سال‌های ۷۹ - ۱۹۷۸ احداث گردید. میدان توسکانی (میدان ایتالیا در شهر نیورلثان) برای ایتالیایی‌تباران مقیم آمریکا توسط چارلز مور طراحی شد. مور در این طرح توجهی به بافت اطراف سایت که نمادی از یک شهر آمریکایی معمولی بود، نکرد؛ بلکه منبع الهام او شهر رم بود.

۷- ساختمان خدمات عمومی پرتلند در نیورلثان، (۱۹۸۳ - ۱۹۸۰)، مایکل گریوز: مایکل گریوز در طراحی خانه پلسیک، ۱۹۷۷، نقطه عزیمت خود را از گرایش‌های نخستین خود از معماری مدرن به پست مدرن نشان می‌دهد. در این ساختمان، مایکل گریوز تمام مظاهر معماری مدرن محض را کنار می‌گذارد. فضاهای عمومی این ساختمان در پشت پنجره‌های شیشه‌ای قرار دارند که باقی‌مانده‌ای از مظاهر مدرن محض است. این ساختمان موفقیت‌آمیزترین اثر گریوز در سبک پست مدرنیسم است. ساختمان در نگاه نخست، گویای بیان طنزآمیز گریوز از عناصر معماری کلاسیک است. در طراحی ساختمان، عناصر کلاسیک به صورت یک نقاشی انتزاعی روی حجم مکعبی شکل ساختمان کلاژ شده‌اند. فرم دوزنقه‌ای پیشانی ساختمان با الگوبرداری از تاج قوس معماری کلاسیک اجرا شده و به شیوه بناهای باستانی مجسمه‌ای در سردر ورودی آن نصب شده که یادآور معماری معابد مصری است.

مایکل گریوز، ساختمان خدمات عمومی پرتلند، نیورلثان، (۸۳ - ۱۹۸۰)

رنگ در این ساختمان چه به صورت ملایم در رنگ‌مایه‌ها و چه به صورت تند در ترکیب با رنگ‌های دیگر از عناصر اساسی این بنا است.

رواق ورودی ساختمان یادآور معماری معابد مصری است و در کل نمادشناسی به‌کار رفته در این بنا، یادآور معماری خانه مادر ونچوری است.

کج مثال ۱۷: نام بنا (تصویر زیر) و معمار آن کدام گزینه است؟

- (۱) کارخانه فاگوس - والتر گروپیوس
 (۲) کاخ دادگستری شاندیگار - لوکور بوزیه
 (۳) انستیتو تحقیقاتی سالک - لویی کان
 (۴) ساختمان پرتلند - مایکل گریوز

پاسخ: گزینه «۴» تصویر ساختمان خدمات عمومی پرتلند را نشان می‌دهد که از نظر گیدویون موفق‌ترین اثر گریوز در سبک پست مدرن است.

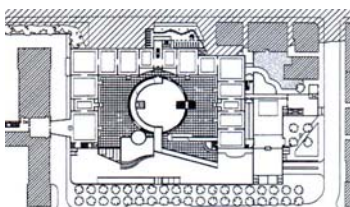
ساختمان تیم دیزنی

۸- ساختمان تیم دیزنی در برنک کالیفرنیا، (۱۹۹۱-۱۹۸۵)، مایکل گریوز: از دیگر آثار پست مدرنی شاخص گریوز محسوب می‌شود. در این بنا «هفت کوتوله» به عنوان ستون‌های ساختمان هم‌چون ستون‌های انسان‌پیکر، معبد آرختوم در آکروپولیس آتن در نظر گرفته شدند.

۹- ساختمان شرکت تلفن و تلگراف آمریکا معروف به (AT&T)، (۱۹۷۸)، فیلیپ جانسون: گفته می‌شود این بنا معرف چرخش ایده‌های مدرن فیلیپ جانسون به سمت ایده‌های پست مدرن است.

۱۰- ساختمان تئاتر و نمایشگاه ایالتی، اشتوتگارت، (۱۹۸۳ - ۱۹۷۷)، جیمز استرلینگ: این ساختمان یکی از مجموعه بناهایی است که به گالری قدیمی مجموعه‌ای به نام اشتاتس متصل است که در اشتوتگارت ساخته شد. ساختمان که با سنگ‌نما سازی شده کلاژی از سطوح ممتد، انحناهای شیشه‌ای، عناصر ارتباطی، رواق‌های ستون‌دار، قوس‌های نوک‌تیز گوتیک و قرنیزهای سنگین و بیرون‌زده است. این طرحی قابل انعطاف، پیچیده و زیبا و در عین حال ناهمساز است که در یک موقعیت شهری جا افتاده است.

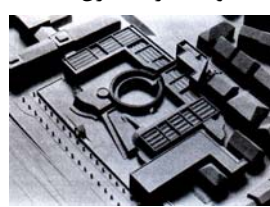
نکته ۱: یکی از ویژگی‌های مهم آثار استرلینگ، طراحی با فرم‌های کلاسیک بدون رعایت اصول کلاسیک آن است و ماحصل پروژه‌های او ساختمان‌هایی با مفاهیم کلاسیک و مظاهری مدرن است.

سایت پلان ساختمان نمایشگاه ایالتی

جیمز استرلینگ، ساختمان و نمایشگاه ایالتی، اشتوتگارت

ساختمان و نمایشگاه ایالتی، ماکت

فیلیپ جانسون، ساختمان ای تی اند تی AT&T

۱۱- ساختمان هاس، در وین، (۱۹۹۰)، هانس هولاین (معمار اتریشی): سایت ساختمان درست مقابل کلیسای گوتیک «زانک اشتفان» قرار دارد. از نکات بارز این بنا، استقلال بین پوسته بیرونی مجموعه و اسکلت آن است. استفاده از شیشه در قسمت‌هایی از نما به‌خصوص در برجک مدور آن (ملهم از آثار اتو واگنر) باعث منعکس شدن تصویر کلیسای گوتیک در اثری مدرن و ایجاد رابطه با آن می‌شود. هولاین با استفاده از آگاهانه از پتانسیل‌های نما به‌خصوص فرم استوانه‌ای آن، سعی نمود تا فضای داخلی مجموعه را متناسب با فضاهای پر و خالی نما طراحی نماید.

چشم‌اندازی به ساختمان هاس و کلیسای زانک اشتفان

هانس هولاین، ساختمان هاس، وین، (۱۹۹۰)

از دیگر آثار هانس هولاین می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

مغازه شمع‌فروشی رتی (به‌کارگیری آلومینیوم یکپارچه در نمای این مغازه کاملاً بی‌سابقه بود زیرا هم‌چون خمیری که به دست تندیس‌گر شکل گرفته باشد در طرح نما مورد استفاده قرار گرفت. خصوصیت دیگر آن کیفیتی است که در درون این مغازه به‌وجود آمده است، چراغ‌هایی که با حباب‌های کروی شکل در میان مغازه از سقف آویزان هستند در آینه‌هایی که در پشت آن‌ها نصب شده‌اند انعکاس می‌یابند و راهروی کوچک این مغازه، طویل و بی‌انتهای به‌دید می‌آید و این مشخص‌ترین کیفیت پست مدرنیستی طرح است)، (Retti)، (۱۹۶۵).

مغازه جواهر فروشی شولین (نمای این مغازه که از موزاییک سبز رنگی پوشیده شده به صورت هندسی و منظم جلوه می‌کند و با ماده‌ای معمولی ساخته شده، اما ترک و سوراخی نامنظم آن را به دو نیم می‌شکافد. این شکاف مانند فرورفتگی دیوار به‌نظر می‌آید نه طرحی که از سر قصد چنین ساخته شده باشد. او در عین آن که طرح خود را واجد علامت و نشانه‌ای می‌داند که با بیننده ارتباط برقرار می‌کند، هرگونه قصه‌خوانی را در طرح خود انکار می‌کند و همه چیز را ناشی از ملاحظات معمارانه و عملکردگرایانه می‌داند)، (۱۹۷۲).

آژانس‌های مسافرتی، این طرح از چند نظر پست مدرنیست به‌شمار می‌آید: ۱- نخست آن که ترکیبی از قدیم و جدید است برای مثال در بخش پایینی یک ستون کلاسیک یونانی یا رومی است و بخش بالایی آن برنزی و به شکل درخت خرما ساخته شده است؛ ۲- دوم آن که اقتباس از یک مدل طبیعی، درخت خرما، کاملاً تازه است و در معماری مدرن جایی ندارد؛ ۳- نکته سوم صحنه‌آرایی هولاین است؛ ۴- و سرانجام «خوشه‌چینی» طرح است که نه تنها منابع گوناگون و نامتجانس دارد بلکه شیوه‌های کهنه‌ی ساختمانی چون استفاده از ستون را با شیوه‌های جدید ساختمانی با هم درمی‌آمیزد.

هر سه در وین اتریش، تالار فیلمونیسک در برلین، (۶۳ - ۱۹۵۶) و

طراحی داخلی موزه آبگینه و سفالینه در تهران قرار دارد؟

طراحی داخلی موزه آبگینه و سفالینه در تهران توسط هانس هولاین، معمار اتریشی در سال ۱۹۷۷ انجام شده است.

کلمه مثال ۱۸: خصوصیات طرح‌های لوئیس باراگان، معمار مکزیکی، کدام است؟

- (۱) آمیختن منطقه‌گرایی و سبک بین‌المللی و شیوه بومی
(۲) پیروی از لوکوربوزیه و استفاده از فناوری نوین
(۳) استفاده از عناصر معماری مدرن و معماری اسلامی
(۴) طرح‌های ارگانیک با فرم‌های آزاد و خطوط منحنی

پاسخ: گزینه «۱» لوئیس باراگان (Barragan) در معماری خود از شیوه‌های مدرن انتزاعی استفاده کرد تا تصویرپردازی‌های دوره‌های متعدد تاریخ شخصی و مزارع بزرگ و مجهز را بگنجانند. او ابتدا مجذوب شکل‌های پرشیب و دیوارهای تنومند صومعه‌های راهبان و مسکن‌های منظرشان گردید. در دهه سی، تحت تأثیر قالب‌های ساده سبک بین‌المللی قرار گرفت، اما تلاش کرد تا فراتر از تصویرپردازی عصر ماشین، سطح ژرف‌تری از ترکیب را بنگرد. در همان دوره، او گرایش به جذب ماوراءالطبیعی در وهمگرایی اروپایی را گسترش داد (برای مثال، دو چریکو (de Chirico) و ماگریته (Magritte)). سبک بومی باراگان در طرح‌های باغچه‌ای و چشم‌انداز اواخر دهه ۱۹۴۰ ظهور یافت؛ مانند طرح ال پدريگال. پس اگر صرفاً از آمیختگی منطقه‌گرایی و سبک بین‌المللی و شیوه بومی و اسلوب لوکوربوزیه سخن بگوییم، باراگان را بی‌اهمیت تلقی کرده‌ایم؛ سبک او در گذر مسیر غم‌انگیز تاریخ فرهنگی مکزیکی بیانگر شیوه اصیل و الگوی اولیه‌ای است که به صورتی خالص و کامل پرداخته شده است.

کلمه مثال ۱۹: فرودگاه بین‌المللی شارل دوگل پاریس کار کدام معمار است؟

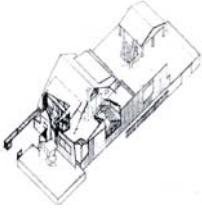
- (۱) پل اندرو (۲) پیتر ایزنمن (۳) راب کریر (۴) مایکل گریوز

پاسخ: گزینه «۱» فرودگاه شارل دوگل پاریس (۱۹۶۶-۱۹۷۴) دارای دو ترمینال جداگانه است که پایانه شماره ۱ به صورت الگوی اقماری و پایانه شماره ۲ به صورت الگوی واحد طراحی شده است.

گه مثال ۲۰: معماری به مثابه هویت، دیدگاه کیست؟

- (۱) کریس ابل (۲) لوکوربوزیه (۳) تادائو آندو (۴) نورمن فاستر

پاسخ: گزینه «۱» معماری و هویت، عنوان کتابی است که توسط کریس ابل به چاپ رسیده است که در حال حاضر ویرایش دوم آن در بازار کتاب موجود است.

خانه گهری در سانتامونیکای کالیفرنیا

۳- فرانک گهری و تجلیات پست مدرنیستی او: شکستن فضاها، به کار بردن مصالح ارزان، زنگ زده و بی اهمیت، وصله پینه قطعات ساختمان به جای اتصال بی عیب و نقص از مشخصات بارز فرانک گهری است. گهری نه تنها ضوابط پذیرفته شده، تناسب و زیبایی را در معماری برهم می زند بلکه به قوانین ایستایی نیز بی اعتناست.

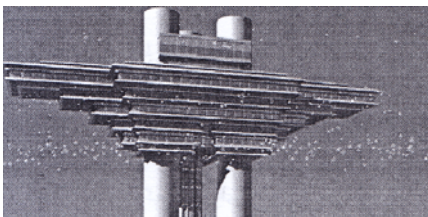
الف) خانه گهری در سانتامونیکای کالیفرنیا، (۷۹ - ۱۹۷۸)، فرانک گهری: این خانه در دل خود خانه ای قدیمی تر و کوچک تر را جا داده و پوششی برای آن است؛ بدین معنا که، گهری خانه ای قدیمی را بی آن که به ترتیب آن چندان دست بزند گسترش داده است. دیوارهایی از ورقه های آهن کنگره ای که به اشکال دلخواهی بریده شده اند به همراه تورهای زنجیره مانندی که اشکال گوناگونی دارند در جهات مختلف، خانه ی قدیمی را محصور کرده اند. دیوارها و توری های حصار قدیمی خانه، آن را کاملاً از دیده پنهان نمی کند بلکه دیوارها و بام همچنان از خانه خارج و از درون خانه به دیده می آیند.

در این خانه نوع مصالح، رنگ های به کار رفته در ساختمان، برش و اتصال اجزاء آن، محل نصب پنجره ها و اجزائی مانند آنها همه در عدم تجانس اند و دارای نوعی شلختگی و کج سلیقگی اند. گهری می خواهد خانه ی قدیمی را دست نخورده باقی بگذارد و حصار جدید را به قسمی بسازد که در تفاوت کامل با خانه ی قدیمی باشد.

ب) ساختمان دفاتر کار برای شرکت توزیع تویوتا در مریلند آمریکا، (۱۹۷۸)، فرانک گهری:

در این طرح، به رغم این که ساختمان فضای پیوسته مدرن را تا اندازه ای حفظ می کند، این پیوستگی با جداگرهایی که به صورت مورب کار گذاشته شده اند درهم می شکند و وضوح فضا جای خود را به ابهام می دهد. جداگرهای مورب بی هیچ دلیل آشکار و قانع کننده ای در این فضا جهت هایشان تغییر می یابد و یا شیب پیدا می کنند و بلندی شان از ابتدا تا انتها تفاوت می کند. این ابهام ساختگی کیفیت همان صحنه آرایه های را دارد که از ویژگی پست مدرنیست هاست.

۴- آراتا ایسوزاکی: آراتا ایسوزاکی، معمار ژاپنی از معماران تحول گرا و ماشین گرای مدرنی بود که با اتخاذ «شیوه شگردگرایی» در طرح هایش به صورت ماهرانه ای تقابل میان عناصر سنتی و مدرن را نشان می داد. وی با استادی تمام ثابت کرد که معماری ژاپنی همواره اقتباسی از خارج بوده است و بنابراین، التقاط گیری در کنار نبوغ ملی او جای می گیرد. او ترکیب عناصر رنسانس غربی را با اجزاء سبک بین المللی و سنت ژاپنی تصدیق کرد. این نگرش پست مدرنی او تحت تأثیر صحبت های ونچوری احساس می شد.

آراتا ایسوزاکی، گروه «تحول گرا»، پیش افکنده شهر مدرن، ایده اولیه ۱۹۶۳، طرح معماری اصلی ۲۰۰۶، قطر

آراتا ایسوزاکی، مجتمع آموزشی دوحه

آراتا ایسوزاکی، برج هنر موزه میتو

گه مثال ۲۱: در کدام یک از سبک های معماری زیر از تقارن در نما استفاده می شده است؟

- (۱) مدرن (۲) پست مدرن (۳) دیکانستراکشن (۴) فولدینگ

پاسخ: گزینه «۲»

گه مثال ۲۲: سنت، فرهنگ و اقلیم از مسائل مهم این دوره معماری می باشد؟

- (۱) مدرن (۲) آرت نوو (۳) پست مدرن (۴) فولدینگ

پاسخ: گزینه «۳» جالب است که مدرن با هر سه این واژه ها مخالف است، اما در پست مدرن مبنای اصلی هستند.

گه مثال ۲۳: طراح کلیسای نور کیست؟

- (۱) تادائو آندو (۲) لوکوربوزیه (۳) الوار آلتو (۴) رنزو پیانو

پاسخ: گزینه «۱»

کدام مثال ۲۴: طراح مرکز همایش‌های شهر نارا در ژاپن کدام معمار است؟

- (۱) آراتا ایسوزاکی (۲) تادائو آندو (۳) جیمز استرلینگ (۴) دانیل لیبسکیند

پاسخ: گزینه «۱» شهرت بین‌المللی ایسوزاکی از سال ۱۹۶۸ در چهاردهمین همایش «سه‌سالانه میلان» و در نمایشگاه «هزار توی رعد» آغاز می‌گردد. به طوری که ایسوزاکی در نمایشگاهی، تصاویر و نقد مطالب فاجعه هیروشیما را به معرض نمایش درآورده و از لحاظ پرداخت، بیان و نظریه‌پردازی، خود را هم‌سنگ مدرنیست‌های اروپا قرار می‌دهد. او با توجه به تمامی وقایع و سنت‌های ژاپنی، کلیه تمثیل‌های محیط تاریخی خود را به زبانی نو همراه با پیشرفت‌های علمی جهان، در بستری ویژه مطرح نموده است. در دهه ۱۹۶۰ اولین دوره فعالیت حرفه‌ای ایسوزاکی با کاربرد خالص مصالح در شکلی خاص شروع می‌شود. دوره دوم فعالیت حرفه‌ای ایسوزاکی در دهه ۱۹۷۰ تحت تأثیر الگوهای اروپایی و آمریکایی قرار می‌گیرد و شاید شاخه‌ای از دوران هندسی مدرنیستی پسامدرن را شکل می‌دهد که با تاریخ‌گرایی و تمثیل‌های بومی و جهانی، آمیخته شده است.

کدام مثال ۲۵: کدامیک از معماران زیر را نمی‌توان از معماران سبک پست مدرن دانست؟

- (۱) آراتا ایسوزاکی (۲) نورمن فاستر (۳) فیلیپ جانسون (۴) هانس هولاین

پاسخ: گزینه «۲» نورمن فاستر از معماران صاحب نام، های‌تک محسوب می‌گردد. به جز آراتا ایسوزاکی، معمار ژاپنی در سال ۱۹۷۰، فیلیپ جانسون، هانس هولاین، رابرت ونچوری، چارلز جنکر، مایکل گریوز، چارلز مور، جیمز استرلینگ، ماریوبوتا، راب کریر، لئون کریر از معروف‌ترین معماران پست مدرن محسوب می‌شوند.

کدام مثال ۲۶: بین دو بنای خانه شیشه‌ای و AT&T چه تحولی در معماری جانسون پیدا شده است؟

- (۱) از اکسپرسیونیسم به مدرن گرایی یافته است. (۲) از سبک بین‌الملل به «های تک» گرایش یافته است.
(۳) از سبک بین‌الملل به پست مدرنیسم گرایش یافته است. (۴) هیچ تغییری در معماری وی ایجاد نشده است.

پاسخ: گزینه «۳» در بین معماران مدرن رابرت ونچوری (با ساخت خانه مادر) فیلیپ جانسون با ساخت برج AT&T و خانه شیشه‌ای واکنش عملی در برابر مصادیق معماری مدرن ایجاد کردند و آن‌ها اولین کسانی بودند که عملاً معماری را وارد دوران پست مدرن نمودند.

کدام مثال ۲۷: کدامیک از گزینه‌های زیر در توصیف بنای زیر درست است؟

- (۱) از بناهای آغاز معماری پست مدرن در اروپا محسوب می‌شود.
(۲) نوعی معماری ارگانیک محسوب می‌شود که در آن از گیاهان الهام گرفته شده است.
(۳) نوعی معماری سبز یا دوست‌دار طبیعت محسوب می‌شود.
(۴) از بناهای گروه تجزیه‌طلب اتریش محسوب می‌شود.

پاسخ: گزینه «۱» تصویر، خانه مادر اثر رابرت ونچوری را نشان می‌دهد که از بناهای اولیه پست مدرن و به نوعی شاخص معماری پست مدرن محسوب می‌شود.

نئومدرن (پست مدرن سفید)

چند سال پس از مطرح شدن مباحث ونچوری، به همت پنج معمار جوان نیویورکی به نام‌های پیتر آیزنمن، مایکل گریوز، چارلز گواتمی، جان هیداک و ریچارد میر (مزینی معتقد است که از این پنج معمار آیزنمن را معمار - فیلسوف، گریوز را معمار - نقاش، گواتمی را معمار - سازنده، هیداک را معمار - پژوهشگر و میر را معمار - معمار باید خواند) کنفرانسی ترتیب داده شد که (CASE) نام گرفت و مخفف عبارتی به معنای «کنفرانس معماران برای مطالعه محیط» است. در این کنفرانس توجه به محیط که شامل ویژگی‌های اقلیمی، کالبدی و مردمی می‌گردد کمتر مورد بحث قرار گرفت تا مسائل فرم در معماری. آن‌ها در این کنفرانس مجدداً فرم را برتر از مباحث بومی و اقلیمی مطرح کردند و مهم‌ترین اصل معماری را تأثیر بصری آن می‌دانند. حاصل این کنفرانس به صورت کتابی به نام پنج معمار جوانی در سال ۱۹۷۲ که شامل مطالبی جامع درباره ساختمان‌های دهه شصت و هفتاد بود در نیویورک به چاپ رسید. این معماران، ساختمان‌های مدرن دهه ۲۰ و ۳۰ میلادی در دوره مدرن متعالی و خصوصاً ساختمان‌های مدرن سفید رنگ لوکوربوزیه مانند ویلا ساوا و ویلا گارش را الگوی خود قرار داده بودند. جالب آن‌جاست که این معماران آثار خود را زمانی مطرح می‌کنند که اوج انتقادات به مدرن و به‌خصوص به طرح‌های مکعبی میس وندرروه وجود دارد. آن‌چه در کارهای معماران نئومدرن حائز اهمیت است، گذار از اهداف و جهان‌بینی مدرن در رسیدن به فرم جدیدی است که ماهیتاً با معماری مدرن متفاوت است. اکثر ساختمان‌های مکعب شکل این معماران جوان به رنگ سفید و جلد کتاب آن‌ها نیز به رنگ کاملاً سفید بود. لذا این سبک به نام پست مدرن سفید و بعدها نئومدرن (Neo - modern) نام‌گذاری شد که با پست مدرن رابرت ونچوری، پست مدرن خاکستری (زیرا اندیشه‌های آن‌ها نه سفید نه سیاه، بلکه التقاطی از طیف وسیعی از موضوعات مختلف بود) در تقابل بود. سبک پست مدرن سفید برخلاف پست مدرن خاکستری که تأثیر بسیار گسترده‌ای در سطح بین‌المللی داشت، حوزه نفوذش بسیار محدود بود حتی همه این پنج معمار خود را مقید به باقی‌ماندن در این قالب ندیدند.

معماران پست مدرن سفید و آثار مربوط به آنها

۱- پیتر آیزنمن: آیزنمن، نخستین معمار گروه پنج (پیتر آیزنمن، بعدها سبک دیکانستراکشن را مطرح و ارتباط خود را با معماری پست مدرن سفید قطع کرد)، به سبب شباهت غیر قابل انکار این معماری به مقوا، آن را معماری مقوایی خواند.

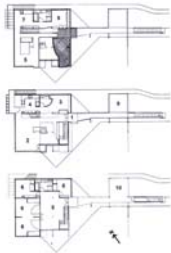
دلیل به کار گرفتن واژه مقوایی برای این معماری این است که شیوهی خاص قرار گرفتن عوامل ساختمان، مانند ستون، دیوار و تیر، را، در ردیفی از سطوح مسطح (لایه‌ها) که به حالت عمودی یکی پشت سر دیگری قرار گرفته است، نشان دهد و مراد و منظور آیزنمن این است که معماری را فقط از نظر فرم مورد توجه قرار دهد. در معماری آیزنمن همه چیز، حتی عوامل سازنده مانند تیر و ستون، تابع روابط فرم است که وی آن را هم با یک شبکه‌بندی فضایی مرکب از تیرها و ستون‌ها و هم با صفحاتی مسطح که به صورت عمودی در فضا قرار می‌گیرند، لایه‌بندی می‌کند تا تعریف شوند.

همانند لوکوربوزیه یا به‌طور کلی نخستین نسل معماران مدرن، فرم‌های آیزنمن نیز تجریدی هستند و در آنها ذره‌ای تقلید و اشاره به معماری و فرم‌های گذشته وجود ندارد. اشتغال آیزنمن به روابط فرم، به کارهای موندریان شباهت دارد، اما برخلاف موندریان که روابط فرم را در سطح و در عرصه هنر مطالعه می‌کرد، آیزنمن این روابط را در فضا و در عرصه معماری مورد مطالعه قرار داد.

مرکز زیست‌شناسی دانشگاه فرانکفورت، (۱۹۸۷)، پیتر آیزنمن: اگرچه این طرح آیزنمن ظاهر جدی کارهای نخستین وی را ندارد و به‌کارگیری رنگ بر دیوارهای خارجی ساختمان‌ها نوعی سبک شادمانه به آن داده است، ولی براساس همان روابط فرم، ترکیب مکعب‌ها و سایر اشکال اصلی هندسی استوار است.

۲- مایکل گریوز: مایکل گریوز، به تدریج به سنت معماری پست مدرن خاکستری گرایش پیدا کرد.

الف) خانه هنسلمان، ایندیانا، (۱۹۶۷)، مایکل گریوز: این خانه، همانند ویلا ساوا به‌صورت یک ساختمان مکعب مستطیل شکل به رنگ سفید و بی‌نیاز از محیط طبیعی اطراف طراحی شده است. در پلان، مرکب از یک مربع اصلی است که راهی کشیده با پله‌ای در انتهای آن (پله‌ی الحاقی کشیده) هم ورودی آن را به‌وجود می‌آورد و هم آن را به مربع کوچک‌تری متصل می‌کند. این خانه که در سه طبقه ساخته شده، روحیه مدرن خود را کاملاً حفظ کرده، جز آن‌که در مظاهر بصری آن مبالغه شده است و هندسه تجریدی آن چون طرح‌های موندریان کاملاً ارزش ترکیبی یافته است.

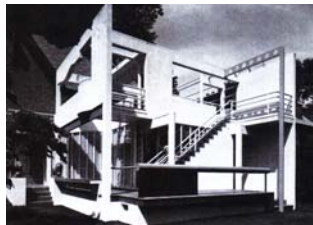
خانه هنسلمان، پلان طبقه اول، دوم و سوم، (از پایین به بالا)

مایکل گریوز، خانه هنسلمان، ایتالیا، (۱۹۶۷)

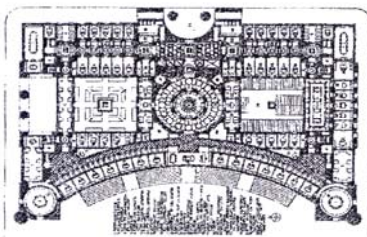

مایکل گریوز، ساختمان الحاقی بناسراف، نیوجرسی، (۱۹۶۹)

ساختمان الحاقی بناسراف

ب) ساختمان الحاقی بناسراف در نیوجرسی، (۱۹۶۹)، مایکل گریوز: حجم ساختمان به صورت یک مکعب خالی طراحی شده که اسلوب معمارانه آن، ترکیبی از کارهای معماری مدرن است. این خانه براساس یک شبکه فضایی مرکب از تیر و ستون و صفحات عمودی، بی آن‌که جنبه‌های ساختمانی این عوامل سازه‌ای موردنظر باشد، طراحی شده است.

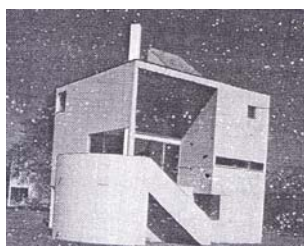

ساختمان شهرداری فینیکس

ج) ساختمان شهرداری فینیکس (این ساختمان پلانی دارد که با پلان‌های کلاسیک تفاوتی ندارد. در این پلان همانند پلان‌های کلاسیک یا بوزار، تقارن کامل مشاهده می‌شود، راهروها نسبتاً تنگ و طولانی‌اند، پله‌ها کم‌عرض و در میان جرزهای ضخیم پنهان‌اند و اتاق‌ها ردیف و مشابه‌اند و نوآوری‌های سازه نادیده گرفته شده و سیستم ساختمانی براساس دیوارهای حمال و ضخیم می‌باشد. در پلان این بنا، هیچ نشانی از فضاهای پیوسته و سیال مدرن دیده نمی‌شود و هر فضا محصور و تعریف شده است)، (۱۹۸۵)، خانه دم‌نیل در لانگ آیلند نیویورک، (۱۹۸۴) از دیگر آثار پست مدرن سفید مایکل گریوز محسوب می‌گردد.

۳- چارلز گواتمی: سومین معمار از گروه پنج معمار است که کارش ترکیب اشکال اصلی هندسی در فضا است.

الف) خانه و کارگاه گواتمی در لانگ آیلند نیویورک، (۱۹۶۶)، چارلز گواتمی: گواتمی در این طرح، چهار ساختمان را مناسب‌تر دید که عناصر منفصل، ترکیب یا کمپوزیسیون این مجموعه‌ی کوچک را به‌وجود می‌آوردند. هریک از این چهار ساختمان چون تندبسی است که در فضا قدم برمی‌افزاند و خود حاصل ترکیبی از اشکال اصلی هندسی و بیش از همه چهارگوشه و راست‌گوشه است که گاه پر و گاه خالی، گاه بیرون‌زده و گاه فرورفته در آن هستند و این ترکیب تندیس‌گرایانه را پدید می‌آوردند. شالوده ساختمانی این چهار بنا و سطح نمای آن‌ها یکپارچه از چوب بوده طوری که جز الیاف چوب چیزی در آن مشاهده نمی‌شود.

خانه و کارگاه گواتمی در لانگ آیلند نیویورک، ۱۹۶۶، چارلز گواتمی

ب) دفاتر منطقه‌ای شرکت IBM، شهر گرینز بورو آمریکا، (۱۹۸۸) از دیگر آثار چارلز گواتمی می‌باشد.

۴- جان هیداک: گواتمی و جان هیداک نیز کمابیش در طرح‌های خود کارهایی در زمینه پست مدرن سفید ارائه می‌کنند، هرچند کارهای آن‌ها مانند گذشته مطرح نیست. آن‌چه به آثار هیداک کیفیت خاص می‌دهد، توجه به اشکال اصلی هندسی و تجزیه طرح بدان‌ها، آفرینش تندیس در قالب نظمی هندسی و ساده شده و به‌کارگیری رنگ است، البته رنگ‌های اصلی غیر مرکب. موارد زیر از آثار مهم جان هیداک محسوب می‌شوند:

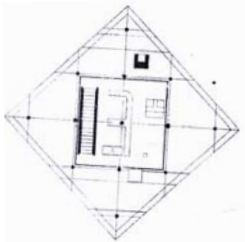
الف) ماکت خانه‌ی یک‌ونیم (تصور و ایده‌ی اصلی طرح با جملاتی کوتاه که سادگی خود طرح را دارد چنین ذکر شده: نیمه یک مربع، نیمه یک دایره، نیمه یک الماس که معمار این عناصر را در فضا شکل می‌دهد تا نیم‌مربع به نیم‌مکعب، نیم‌دایره به نیم‌استوانه و نیم‌الماس به نیم‌منشور تبدیل شود).

ب) خانه الماس (در طرح این خانه، تاروپود سیستم شطرنجی به صورت خطوط مورب، نه عمودی و افقی، یک دیگر را قطع می‌کنند و این امر به پلان آزادی و پویایی بیشتری می‌دهد).

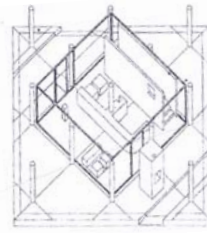
ج) ماکت خانه‌ی برنستاین (این خانه طرحی فوق‌العاده ساده دارد و فقط مرکب از یک مربع است که معمار کوشیده مانند میس وندرووه آن را به کمال رساند. به‌کارگیری رنگ‌های زرد، قرمز، آبی و سیاه توسط معمار به عنوان ایده‌ی اصلی طرح ذکر شده است. در این طرح تأثیر باهاوس در انتخاب رنگ‌های اصلی و چیرگی زرد، تأثیر موندریان و ژوان گری در ترکیب اصلی هندسی با رنگ و تأثیر ریتولد در ترجمه‌ی فضایی این ترکیب ساده و دوبعدی به چشم می‌خورد).

د) سکونت‌گاه بای (این طرح به طرح‌های پست مدرنیست گریوز تقرب دارد و تا اندازه‌ای عروسکی است، با این تفاوت که در آن اثری از اقتباس نرم یا دوباره‌سازی عوامل گذشته موجود نیست. هیداک در طرح این سکونت‌گاه، توسط دیواری بخش زندگی و بخش سرویس را از یکدیگر جدا می‌کند، اما این دیوار فقط پرده‌ای برای معمار پدید می‌آورد که وی کمپوزیسیون معماری خود را در مقابل آن بگستراند).

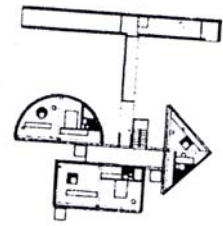
ه) ماکت خانه‌ی شماره یک (اساس طرح بر نه مربع اصلی نهاده شده که خود متشکل از مربع‌های کوچک‌تر سه فوت در سه فوت می‌باشند. این مربع‌های کوچک‌تر در حقیقت تاروپود شطرنجی پلان را به‌وجود می‌آورند. نخستین نسل معماران مدرن به ویژه «میس وندرووه» این سیستم شطرنجی را در کارهای خود به‌کار گرفتند و شباهت کارهای هیداک به آثار میس به این دلیل است. استفاده از سیستم شطرنجی در پلان محدودیتی برای طرح فراهم می‌آورد، زیرا کلیه عملکردها باید در قالب تعداد معینی خانه شطرنجی جای گیرند).

جان هیداک. خانه الماس. ۱۹۶۷

جان هیداک. خانه برنستاین. (شامل ترکیب بام و نما در یک ترسیم). ۱۹۶۸

جان هیداک. خانه یک و نیم. پلان، ۱۹۶۶

۵- ریچارد میر: در حال حاضر چهره شاخص سبک پست مدرن سفید، ریچارد میر است. او کماکان خود را مقید به اصول فکری این سبک می‌داند. الف) خانه اسمیت در لانگ آیلند نیویورک، (۱۹۶۷-۱۹۶۵)، ریچارد میر: خانه‌ی اسمیت در عین حال که به شکلی ساده و نظام‌مند است، نکاتی دارد که فهم آن را پیچیده می‌سازد؛ متشکل از اتاق نشیمن، اتاق مطالعه، آشپزخانه، نهارخوری، اتاق‌های خواب، حمام و دستشویی است که میر آن‌ها را چون فضاهای خصوصی هستند در یک جانب خانه نهاده و پذیرایی و سالن ناهارخوری یا فضاهای عمومی در جانب دیگر قرار دارند.

ریچارد میر، خانه اسمیت

چیدمان فضایی خانه نیز، بر مبنای جداسازی «فضای خصوصی» از «فضای عمومی» است. در نمای بیرونی نیز هم‌چون فضای داخلی، بخش عمومی را شیشه‌ها و بخش خصوصی را روکش‌های چوبی پوشانده‌اند.

ب) خانه سالترمن، (۱۹۶۷)، ریچارد میر: میر در برنامه این ساختمان نیز مانند «ساختمان اسمیت»، فضاهای خصوصی و عمومی را از یکدیگر جدا ساخت اما برخلاف خانه اسمیت چون فضاهای خصوصی هم گشوده‌اند و هم بسته، این فضاها و فضاهای عمومی در یکدیگر نفوذ می‌کنند و باعث ایجاد تنوع در بنا می‌گردد.

ج) ساختمان آتنیوم در نیوهامونی ایالت ایندیانا، (۷۹ - ۱۹۷۵)، ریچارد میر: این ساختمان به منظور نمایشگاه و تالار پذیرایی و اجتماعات شهرک نیوهامونی ساخته شده است. میر در این بنا نیز اصول معماری مدرن را دنبال می‌کند، زیرا در پوشش ساختمان از خانه‌های شطرنجی بر دیوار خارجی استفاده کرده لذا برش کلی ساختمان صاف و یکسره به نظر می‌رسد و دقت کارهای ماشینی را دارد و همچنین اجتناب از هرگونه تزیین به آن روحیه‌ای مدرن می‌دهد، اما ترکیب حجم‌های گشوده و بسته و فضاهای پر و خالی در جهات متوازن و مختلف، نشان می‌دهد که میر از اصول معماری مدرن فراتر می‌رود.

خانه اسمیت سایت پلان

د) مرکز پرورشی برانکس (برای کودکان عقب‌مانده ذهنی) در نیویورک، (۷۶ - ۱۹۷۰)، ریچارد میر: در این بنا به سبب شرایط و محدودیت‌ها، حجم‌ها بسیار آرام و یکنواخت طراحی شده‌اند، پوشش نماها از آلومینیوم است که به حکم ماهیت خود سرد و فلزی است. به جای این‌که این بنا روحیه‌ی منزل و خانه را داشته باشد یکنواختی سیما و پوشش فلزی آن، به ساختمان قیافه‌ای عبوس و تا اندازه‌ای صنعتی و مؤسسه‌ای داده است که برای پرورش روح ناآرام چنین کودکانی مناسب به نظر نمی‌رسد.

ه) طرح مرکز پال گتی در لوس‌آنجلس، (۱۹۹۷ - ۱۹۸۴)، ریچارد میر: این ساختمان از ترکیب تضادها و قیود محوطه شکل گرفته است. هندسه اقلیدسی و احجام افلاطونی در طرح غالب است.

میدان‌گاه ورودی به عنوان یکی از چشم‌اندازهای شاخص مجموعه با الهام از معماری کلاسیک طراحی شده و عناصر به کار رفته در آن نیز یادآور سنت معماری کالیفرنایی است و استفاده از چشمه، فواره و آبشار نقشی بنیادین در این میان دارد.

مرکز پال گتی بخشی است از شهری جدید که موزه‌ای را در خود جا داده است. شهری تپه‌ای که با میدان‌گاه عمومی مناظر زیبا و باغ‌هایش می‌تواند هزاران نفر را به سوی خود جذب کند.

و) موزه کارهای دستی و هنری در فرانکفورت آلمان (۸۵ - ۱۹۸۱) و خانه داگلاس در هارپور سپرینگز ایالت جورجیا آمریکا، (۱۹۷۳ - ۱۹۷۱)، از دیگر آثار ریچارد میر است.

خانه آدنیوم، ریچارد میر

ساختمان آدنیوم (مرکز اطلاعات جهان‌گردی) ریچارد میر

ریچارد میر، مرکز پال گتی، لوس‌آنجلس، (۹۷ - ۱۹۸۴)

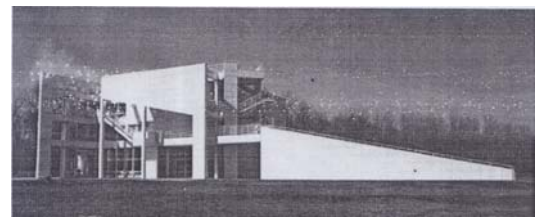
خانه داگلاس، ریچارد میر

کلیسای جوبیلی، ر.م، ریچارد میر

موزه بوردا، ریچارد میر

ساختمان آدنیوم در نیوهامون ایالت ایندیانا، (۷۹ - ۱۹۷۵)، ریچارد میر

کج مثال ۲۸: وجوه اشتراک آثار پنج معمار نیویورکی کدام گزینه نیست؟

- ۱) رویکرد کارکردگرایی   ۲) رویکرد فرمالیستی   ۳) علاقه به کارهای کوربوزیه   ۴) بهره‌گیری از نقاشان کوبیستی

✓ پاسخ: گزینه «۲» چند سال پس از مطرح شدن مباحث ونچوری عده‌ای از معماران پست مدرن نیویورکی، دوباره گرایش‌های مدرنی را مطرح کردند؛ آنها در کنفرانسی که CASE «کنفرانس معماران برای محیط» نام گرفت، فرم را برتر از مباحث بومی و اقلیمی مطرح کردند و مهم‌ترین اصل معماری را تأثیر بصری آن می‌دانند. نتایج این کنفرانس به صورت کتابی به نام پنج معمار در ۱۹۷۲ چاپ شد. این پنج معمار عبارتند از: پیتز آیزنمن، مایکل گریوز، چارلز گواتمی، جان هیداک و ریچارد میر. جالب آنجاست که این معماران آثار خود را زمانی مطرح می‌کنند که اوج انتقادات به مدرن و به‌خصوص به طرح‌های مکعبی میس وندرووه وجود دارد.

سایر آثار و معماران نئومدرن

۱- رم کولهاس: رم کولهاس معماری است که اندیشه‌هایی در مورد ساخت بنا و طراحی شهری، او را به یکی از بحث‌برانگیزترین معماران جهان بدل کرده است. او در بین معماران نئو مدرن از معتبرترین و با نفوذترین آن‌هاست. هرچند در آثار او گرایش‌ها ساختار شکنانه نیز دیده می‌شود. کولهاس در کتاب «نیویورک در هذیان» به جنبه‌های جذاب شهر نیویورک که فاقد طراحی شهری و معماری با کیفیت است می‌پردازد. کتاب بعدی کولهاس «کوچک، متوسط، بزرگ، خیلی بزرگ» نوعی نوآوری در مباحث معماری و شهرسازی را ارائه می‌دهد. این کتاب و مباحث آن به تناسب مقیاس از کوچک به بسیار بزرگ مرتب شده‌اند. ویلای دال آوا در سن کلو در فرانسه، (۱۹۹۱ - ۱۹۸۵)، ساختمان همایش لیل در فرانسه و کتابخانه مرکزی سیاتل در واشنگتن آمریکا، (۲۰۰۴ - ۱۹۹۹)، از مهم‌ترین آثار این معمار محسوب می‌شوند.

ویلای دال‌آوا

رم کولهاس، ساختمان مرکزی تلویزیون چین ۲۰۰۳

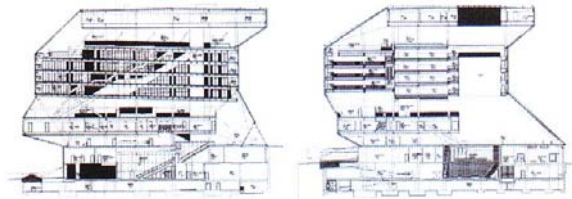
کولهاس با الهام گرفتن از خانه شیشه‌ای فیلیپ جانسون، پاپیون بارسلونای میس وندروهه و ویلا ساوای لوکوربوزیه و تجزیه و تحلیل داده‌ها و سایت پروژه، تصمیم می‌گیرد خانه به صورت طولی در امتداد سایت طراحی شود.

ایده کولهاس در این مجموعه، طراحی شیب‌راه حلقوی است که امکان سیر و گشت مداوم افراد در میان کتاب‌ها را فراهم می‌سازد، لذا او توانست سیر کولاسیون حرکتی افقی را به صورت یک فضای عمودی طراحی نماید و با ارتباطی فضاهای عمودی، فضای پیوسته‌ای را در مجموعه خلق نماید. ساختمان در میان دو سطح شیشه‌ای واقع است و لوله‌هایی فولادی در میان دو سطح وجود دارند که به یکدیگر متصل می‌شوند تا شبکه‌ای منظم به شکل لوزی را ایجاد کنند. شکل خارجی نامتعارف این بنا که دارای پنج سکوی زیگزاگ مانند و معلق است به منظور مقابله با زلزله به وجود آمده است.

رم کولهاس، ساختمان همایش لیل، فرانسه، (۱۹۹۴)، چشم‌انداز کلی، ساختمان در مرکز تاریخی حاشیه شهر لیل قرار گرفته و از سه بخش اصلی تشکیل شده است: ۱- سالن کنسرت، ۲- فضای مرکزی، ۳- مرکز نمایشگاهی.

کتابخانه مرکزی سیاتل، مقاطع

ساختمان همایش لیل

۲- استیون هول: هول استاد مسلم طراحی با نور و سایه است. نور ورای ماهیت فیزیکی خود بعد شاعرانه‌ای هم دارد. او با پرداختن به نور، حرکت و رنگ در پس خلق مضامین فلسفی و مفهومی شهودی است.

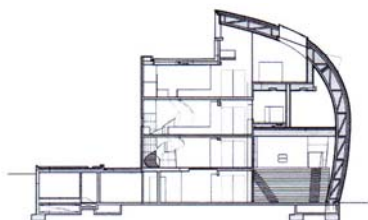
طرح خانه استرتو، در دالاس تگزاس، (۱۹۹۲-۱۹۸۹)، موزه هنر هلسینکی در فنلاند، (۱۹۹۸) و موزه هنر نانجینگ از مهم‌ترین آثار این معمار به حساب می‌آیند. خانه استرتو از مهم‌ترین پروژه‌های هول است که با مفاهیم بنیادین موسیقی و معماری طراحی شده است. این پروژه در جوار سه برکه‌ی طبیعی با سدهای بتنی موجود مستقر شده است. او سعی نمود تا خصوصیات سایت را با یک سری سدهای فضایی، از بلوک بتنی با قاب‌های فلزی که «فضای سیال» از میان آن‌ها جاری می‌شود، نمایش دهد. طراحی پلان تماماً با خطوط راست انجام شده، در حالی که در مقطع دارای خطوط منحنی است، اما برعکس در سوئیت مهمان، خطوط پلان منحنی و خطوط مقطع راست است.

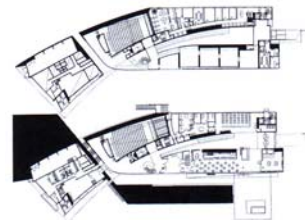
استیون هول، خانه استرتو، دالاس، تگزاس، (۱۹۸۹-۹۲)

خانه استرتو

موزه هنر هلسینکی، مقطع

موزه هنر هلسینکی، پلان‌های طبقات همکف و اول (از پایین به بالا)

عمده هدف هول از طراحی موزه هنر هلسینکی تعریف دوباره عملکرد و مفاهیم به‌کار رفته در نحوه موزه‌داری بود. ایده طرح موزه از تلفیق سه محور پدید آمده است. یک محور شهر و دو محور فرهنگ و طبیعت. این بنا هرچند در بافت شهر و طبیعت تنیده شده اما کیفیتی تندیس‌گونه نیز دارد.

ساختمان مرکزی شرکت صفحات (PPG)، شهر پیتسبورگ آمریکا، ۱۹۸۱

به گفته فیلیپ جانسون برج‌های شرکت‌های بزرگ در عصر مدرن و فرامردن جایگزین کاتدرال‌های قرون وسطا به عنوان مرتفع‌ترین و شاخص‌ترین ساختمان‌ها در شهرهای غرب شده‌اند. این موضوع ایده اصلی جانسون در طراحی این ساختمان پست مدرن بوده است.

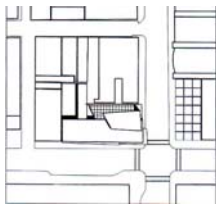

مرکز هنرهای معاصر سین سیناتی

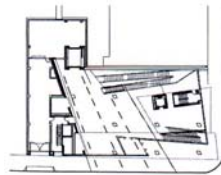

یئوه مینگ پی، طرح توسعه لوور، پاریس (۱۹۹۳)، وی توانست از تلفیق یک فرم باستانی (هرم) با مصالح مدرن (شیشه) در طرح توسعه لوور به یک راه‌حل منطقی دست یابد.

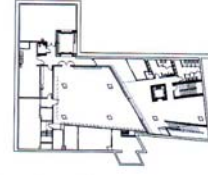
این طرح زها حدید، یعنی موزه هنرهای معاصر روزنتال جزء طرح‌هایی است که می‌توان آن را با دیدگاه‌ها و مفاهیم بیان شده رم کولهاس، همسو دانست. حجم ساختمان یادآور طرح‌های سوپرماتیسم و استیل و کارهای موندریان است. به نظر می‌رسد که حجم ساختمان از کلاژ چندین حجم کوبیستی با مدنظر قرار دادن روابط هندسی آثار هنر انتزاعی طراحی شده است. ساختمان موزه حجمی هندسی دارد که همانند کارهای مینی‌مالیست خود را به صورت زمخت، سنگین و سرد بر ناظر عرضه می‌نماید اما برعکس سنگینی حجم ساختمان، فضای داخلی، از سیالیت و پویایی خاصی برخوردار است که با نورپردازی و فضاهای باز، سیالیت آن دوچندان می‌شود. ایده‌ی طرح بر پایه همسویی مسیر حرکت شهری با سیرکولاسیون ساختمان شکل گرفته است به طوری که پیاده‌روی خیابان به درون بنا کشیده شده و در یک هماهنگی کامل با دسترسی‌های فضای داخل طراحی شده است.

موزه‌ی هنرهای معاصر روزنتال. سایت پلان

موزه‌ی هنرهای معاصر روزنتال. پلان طبقات همکف و پایین (از چپ به راست).

مثال ۲۹: چه کسی در مورد «طرح ناتمام» در خانه‌سازی بحث کرده که به ساکنان خود اجازه می‌دهد نقش مهمی در طراحی خانه‌هایشان داشته باشند؟
 (۱) لوکوربوزیه (۲) میس وندرروهه (۳) مارتین هایدگر (۴) اموس راپاپورت

پاسخ: گزینه «۱» استفاده از پلان با نقشه آزاد یکی از اصول پنج‌گانه لوکوربوزیه است. این معمار به کمک استفاده از بتن مسلح توانست به ساکنان و بهره‌بران هر طبقه اجازه دهد که هر طبقه را مستقل از طبقه دیگر طراحی کنند، زیرا دیوار صرفاً به تیغه‌ای تبدیل شد که ادامه آن از یک طبقه به طبقه بالاتر لازم نبود.

مثال ۳۰: معمار بنای زیر کیست؟

- (۱) دانیل لیبسکیند
- (۲) زها حدید
- (۳) پیتر آیزنمن
- (۴) نورمن فاستر

پاسخ: گزینه «۲» معمار بنای مورد نظر زها حدید می‌باشد. زها حدید معماری عراقی است که از پیشگامان معماری دیکانستراکشن است.

مثال ۳۱: طراح ساختمان کتابخانه مرکزی سیئل کیست؟

- (۱) رم کولهاس
- (۲) زها حدید
- (۳) ایستون هول
- (۴) پیتر آیزنمن

پاسخ: گزینه «۱» رم کولهاس معماری است که اندیشه‌هایش در مورد ساخت بنا و طراحی شهری، او را به یکی از بحث برانگیزترین معماران جهان بدل کرده است. او در بین معماران نئومدرن از معتبرترین و با نفوذترین افراد است. هرچند در آثار او گرایش‌های ساختارشنکانه نیز دیده می‌شود. کولهاس در کتاب «هذیان نیویورک» به جنبه‌های جذاب شهر نیویورک که فاقد طراحی شهری و معماری با کیفیت است می‌پردازد.

معماری نئوکلاسیک (Neo classic)

این شیوه معماری که تا حدودی معیارهای پست مدرن را دارد، فرزند ناخلف معماری مدرن محسوب می‌شود و خاستگاه اصلی آن انگلیس است (در این خصوص در معماری قرن نوزدهم توضیحات آمده است). گرایش به نئوکلاسیک از خانه‌های شخصی در انگلستان آغاز شد و به بناهای عمومی تسری یافت. پرنس چارلز (ولیعهد انگلستان) از حامیان سرسخت گرایش نئوکلاسیک بود.

معماران نئوکلاسیک هم‌چون معماران پست مدرن توجه به گذشته دارند، با این تفاوت که معماری پست مدرن در پی هویت انسان است و تاریخ هر قوم و ملتی از نظر آن‌ها به عنوان بخشی از هویت آن ملت تلقی می‌شود و تاریخ فرهنگی و کالبدی و دستور زبان معماری هر قومی را در معماری هر منطقه نمایش می‌دهند. در حالی که از نظر معماران نئوکلاسیک، سبک پست مدرن یک مد است زیرا در این سبک اصول جاودانه معماری کلاسیک با طبع، نظر و منطق زمینی تغییر داده شده است. در یک نگاه کلی تفاوت عمده نئوکلاسیک با پست مدرن در این است که در پست مدرن نمادهای معماری گذشته مطرح است اما در نئوکلاسیک کپی کردن کامل فرم‌های گذشته دیده می‌شود (در یک تقسیم‌بندی کلی می‌توان گفت مدرن و های‌تک نتیجه تفکر انتزاعی، پست مدرن نتیجه تفکر هنر مردمی و نئوکلاسیک نتیجه تفکر عظمت‌گرایی هنر والا (Noble art) است).

اساس توجه سبک نئوکلاسیک، مطرح کردن دوباره گونه‌هایی از فرم‌های معماری کلاسیک یونان و رم باستان در غالب عملکردهای جدید به کمک مصالح جدید است. اگرچه هنرمندان نئوکلاسیک از شکل‌ها، جزئیات و موضوعات برگرفته از طیف وسیعی از آثار باستانی کلاسیک استفاده می‌کردند، اما اقتباس این هنرمندان از المان‌های فرهنگ یونان، روم و مصر عمده‌تأ ریشه در سطحی‌نگری آن‌ها داشته است.

ساختمان نئوکلاسیک، پوسته‌ای کلاسیک بر روی امکانات مدرن است یعنی در این شیوه استفاده از فرم‌های معماری گذشته فقط در پوسته خارجی دنبال می‌شود و فضای داخل کاملاً مدرن است. معماران نئوکلاسیک، گذشته و خصوصاً معماری کلاسیک را منبع الهام خود می‌دانند و معماری کلاسیک را همان‌گونه که از نظر کالبدی بوده، برای احتیاجات امروزی طراحی می‌کنند.

معماران سبک نئوکلاسیک، معماری کلاسیک را یک معماری لایزال و بی‌زمان می‌دانند و معتقدند اصول این معماری همانند نظم، تناسب، تقارن، هماهنگی و کمال که در زمان یونان باستان برای خانه خدایان طراحی شده بود اصولی جاودانه است.

کاخ سفید آمریکا، نمونه معماری نئوکلاسیک

مشخصات اصلی این سبک: بازگشت مجدد به تناسبات، تقارن، استفاده از ریاضیات، حجم‌های افلاطونی و اصول خطای دید در پرسپکتیو کلاسیک یونان. در ایران اولین سبک معماری فرنگی که مورد توجه معماران ما قرار گرفت، سبک نئوکلاسیک در زمان ناصرالدین شاه بود. از آن زمان تاکنون بناهای متعددی مانند قصرها، خانه‌ها، مدارس، کلیساها، بانک‌ها، پاساژها، ادارات و نهادهای حکومتی به این سبک در ایران ساخته شده است، اگرچه در ایران به تناسبات دقیق معماری کلاسیک و بینش فکری آن کمتر توجه شده است. از نمونه‌های این سبک در ایران می‌توان به موزه ایران باستان اثر آندره گدار فرانسوی اشاره کرد.

معماران معروف نئوکلاسیک

کوبین لن تری، لئون کریر، راب کریر، دیمیتری پرفوریوس، رابرت ونچوری، فیلیپ جانسون، آلن گرینبرگ، آلدوراسی، رابرت ادم، رابرت استون، ویلیام الیس و حسن فتحی. کوبین لن تری انگلیسی، از مهم‌ترین نظریه‌پردازان سبک نئوکلاسیک که به جاودانگی عناصر معماری کلاسیک و به تقدس نظم‌های کلاسیک اعتقاد دارد گفته: «مدرنیسم پرهیز از هر روشی است که کارکرد داشته است». او معتقد است نئوکلاسیک سبک نیست بلکه مفاهیم جاودانه‌ای است که با سپری شدن دوران نه از بین می‌رود و نه به کهنگی می‌گراید.

لئون کریر: از معماران سبک نئوکلاسیک است. به گفته وی «نئوکلاسیک گزینه‌ای در مقابل مدرنیسم نیست، بلکه در تضاد با مدرنیسم و در مقابل جامعه مصرف‌گرایی است که آن را حمایت می‌کند».

لئون کریر، روش‌ها و مصالحی که نماد مدرنیسم است مانند استاندارد کردن، پیش‌ساختگی فولاد، بتن و شیشه را به عنوان نشانه‌های تصنعی از یک حکم جزمی فراگیر می‌داند که هنوز سعی می‌کنند انحصاری باشند و هر آنچه که مطابق آن نیست حذف کنند.

راب کریر: از دیگر معماران سبک نئوکلاسیک، معتقد است که «شهرهای انسان‌مدار سنتی در اروپا در اثر جنگ و مدرنیسم از بین رفتند و جای آن‌ها را شهرهای امروزی گرفتند که سختی با انسان و خصوصیات روحی و فیزیکی او ندارند».

کج مثال ۳۲: کدام یک از معماران زیر به مقوله «معماری و هویت» پرداخته است؟

(۴) کریس ایل

(۳) میس وندروهه

(۲) نورمن فاستر

(۱) لوکوربوزیه

پاسخ: گزینه «۴»

معروفترین آثار نئوکلاسیک

۱- کتابخانه واشنگتن در شیکاگو، (۱۹۹۲)، هموند بیبی و ببکا: این ساختمان با پیشرفته‌ترین تکنولوژی تجهیز شده است و تنها عنصر کلاسیک آن حجم مکعب شکلی است که پوسته بیرونی آن را تشکیل می‌دهد. این حجم با اقتباس از بناهای رنسانس و عناصر مکتب شیکاگو طراحی شده و نمای بنا همچون بناهای کلاسیک بر سه بخش تقسیم شده است. حجم ساختمان به‌صورت ساختمانی ده طبقه طراحی شده و اجرای پنجره‌های کشیده عمودی و انتخاب مصالح با مدنظر قرار دادن کارهای لویی سالیوان صورت گرفته است.

۲- طراحی خانه شخصی معمار (لئون کریر) در فلوریدا، (۱۹۸۹)، لئون کریر: ساختمان از دو حجم به‌هم پیوسته تشکیل شده و نمای اصلی آن رو به دریاست. از عناصر بارزی که در خانه مورد توجه واقع شده حجم الحاقی جلوی ساختمان است که به صورت فضای پیش‌ورودی طراحی شده است. پیش‌ورودی ساختمان در طبقه دوم، به صورت ایوانی با سقف بلند طراحی شده است. کریر در طراحی ایوان خانه از عناصر سنتی از جمله سنتوری، ستون‌های مکعبی شکل و بازشوهایی به شیوه کلاسیک استفاده کرده و هدف عمده او تلفیق معماری کلاسیک با معماری بومی منطقه فلوریدا است.

۳- طرح اولیه پیشنهادی شهرک پاوندبری در دوریست انگلستان، (۱۹۹۱)، لئون کریر:

نکته ۳: بیشترین نوآوری کریر در حیطه‌ی نئوکلاسیک، آشتی دادن مفاهیم کلاسیک با بوم‌گرایی است.

طرح جامعه پاوندبری به چهار منطقه‌ی ویژه با مرکزیت فضاهای خدماتی تقسیم شده است. تمام ساختمان‌ها با اولویت قرار دادن مصالح و فرم‌های بومی طراحی شده‌اند.

۴- اتاق‌های پذیرایی وزارت امور خارجه در شهر واشنگتن آمریکا، (۱۹۸۴)، آلن گرینبرگ.

۵- خانه بیلاقی در ایالت کنتیکت آمریکا، (۱۹۸۶)، آلن گرینبرگ.

۶- ساختمان مسکونی ریچموند در کنار رودخانه‌ی تمز لندن، (۱۹۸۹ - ۱۹۸۴)، کوین لن تری: معمار در این طرح به علت کاربرد مصالح ارزان قیمت و تکرار عناصر کلاسیک، نتوانست مفاهیمی از معماری نئوکلاسیک را به شیوه عالی بیان کند. این مجتمع مسکونی شامل ادارات، مغازه‌ها و رستوران‌های متعددی است که لوکس و زیبا است. نکته حائز اهمیت این است که تری در این محل، یک مجتمع تاریخی طراحی کرده و ساختمان‌ها به‌نظر می‌آید که متعلق به قرن ۱۸ باشد ولی تماماً امکانات و ضروریات مدرن در آن در نظر گرفته شده است.

۷- طرح کتابخانه میتلند رایبسنون در کمبریج ۱۹۹۲، کوین لن تری: حجم ساختمان مکعب مستطیل شکل است و رواق ستون‌دار آن با اقتباس از کارهای آندره آپالادیو طراحی شده است. این کتابخانه با این‌که عناصر معماری کلاسیک را یدک می‌کشد ولی شخصیتی کاملاً مدرن دارد و فاقد جزئیات و آرایه‌های کلاسیکی است.

۸- ساختمان‌های مسکونی روستای پیتیوستا در یونان، (۱۹۹۶ - ۱۹۹۳)، دیمیتری پرفوریوس: (او از نظریه‌پردازان تأثیرگذار بر نئوکلاسیک است و نظریات او در مورد نئوکلاسیک همسو با کوین لن تری است). خانه‌ای که در میدان چلسی در انگلستان و خانه‌ای در چپستو ویلاز در لندن انگلستان طراحی کرده ایده‌های وی را جامعه عمل بخشیده است. پرفوریوس در این طرح، با الهام گرفتن از معماری رومی و به کارگیری مصالح بومی (آجر قرمز، سنگ و تیرهای چوبی) وفاداری خود را به معماری نئوکلاسیک به اثبات رساند.

کوین لن تری، ساختمان‌های مسکونی ریچموند، لندن (۸۹ - ۱۹۸۴)

کوین لن تری، کتابخانه میتلند رایبسنون، کمبریج، (۱۹۹۲)

هموند بیبی و ببکا، کتابخانه واشنگتن، شیکاگو (۱۹۹۲)

لئون کریر، خانه‌های پاوندبری، دورست، (۱۹۹۱)

لئون کریر، خانه شخصی معمار، فلوریدا، (۱۹۸۹)

دیمیتری پرفوریوس، ساختمان‌های مسکونی روستای پیتیوستا، یونان (۹۶ - ۱۹۹۳)

کج مثال ۳۳: موزه بریتانیا (بریتیش میوزیوم) از بناهای شاخص کدام سبک معماری است؟

(۴) نئوکلاسیسیسم

(۳) نئوگوتیک

(۲) دستیل

(۱) اکلیکتیسم

پاسخ: گزینه «۴» موزه بریتانیا در نیمه اول قرن نوزدهم توسط رابرت اسمیرک و برادرش، به سبک یونان باستان (یونیک)، طراحی شده است که از نمونه‌های سبک تاریخ‌گرا محسوب می‌شود.

کلمه مثال ۳۴: تصویر زیر، متعلق به کدام یک از این‌به تاریخی و الحاق صورت پذیرفته به آن در دهه ۹۰ میلادی است؟

(۱) بازسازی رایشتاک

(۲) کتابخانه ملی بریتانیا

(۳) موزه بریتانیا

(۴) موزه لوور پاریس

پاسخ: گزینه «۳» موزه بریتانیا، یکی از عظیم‌ترین و غنی‌ترین موزه‌های جهان است که بیش از ۷ میلیون گنجینه و آثار باستانی را از بسیاری از فرهنگ‌ها، قوم‌ها و کشورهای جهان از دوران پیش از تاریخ تا زمان حال را در خود جای داده است. موزه بریتانیا در سال ۱۷۵۳ میلادی و با مجموعه‌ای از هانس سلون طبیعی‌دان انگلیسی، شامل دست‌نوشته‌ها، کتاب‌های قدیمی و آثار باستانی گردآوری شده است.

کلمه مثال ۳۵: جمله «بگو خانه‌ات کجاست، تا بگویم تو کیستی!» معرف کدام یک از موضوعات زیر است؟

(۱) قانون شهروندی (۲) نظم و انضباط (۳) همسایگی (۴) هویت معماری

پاسخ: گزینه «۳» ایجاد واحدهای همسایگی از قرن ۲۰ شروع شد و نمونه بارز آن خانه‌های مشارکتی بود. خانه‌های مشارکتی مفهوم همسایگی را نمایان می‌سازد به گونه‌ای که شخص با خانه‌اش مشخص می‌شود و در واقع هویت او را رقم می‌زند.

کلمه مثال ۳۶: کدام یک از گزینه‌های زیر صحیح‌تر است؟

«او از علاقه‌مندان احیای دوباره معماری اسلامی و بازگشت به سنت‌های بومی و هویت اسلامی و علاقه‌مند به استفاده از تکنولوژی روزآمد و معماری سبز (Green Architecture) می‌باشد.»

(۱) حسن فتحی (۲) آریف حسن (۳) حمزه (۴) نادر اردلان

پاسخ: گزینه «۱» حسن فتحی معمار مشهور مصری است که طرفدار احیاء معماری اسلامی در مقابل معماری غرب بود. البته استفاده از تکنولوژی روزآمد را مناسب می‌دانست. قسمتی از تئوری‌های فکری او در کتاب «معماری برای اقشار کم درآمد» Architecture for the poor آمده است.

سبک اکلکتیسم (Eclecticism)، (التقاط‌گرایی)

این سبک نتیجه مجادله بین طرفداران سبک‌های نئوکلاسیسم و نئوگوتیک است که در آن معماران به سوی نوعی ترکیب و درهم آمیختن سبک‌ها تمایل نشان دادند، بدون این‌که موفق به ارائه اشکال و فرم‌های جدید شوند. موفق‌ترین معمار این سبک تونی گارنیه (Tony Garnie) فرانسوی است که با احیاء سبک‌های گذشته مخالف بود، اما طرفدار استفاده آزادانه از عناصر مثبت سبک‌های گذشته بود. این سبک هرگز موفق به ارائه فرم‌های جدیدی نشد. در ایران میرزا جهانگیر شقاقی (طراح مدرسه دارالفنون) و آندره گدار فرانسوی از معروف‌ترین معماران این سبک محسوب می‌شوند.

کلمه مثال ۳۷: به کارگیری عناصر سبک‌های مختلف معماری در یک بنا ..... است.

(۱) منریسم (۲) اکلکتیسم (۳) پست مدرن (۴) کائوس

پاسخ: گزینه «۲» اکلکتیسم به مفهوم التقاط‌گرایی و به کارگیری عناصر سبک‌های مختلف معماری در یک بنا اطلاق می‌شود.

کلمه مثال ۳۸: معروف‌ترین معمار سبک «اکلکتیسم» چه کسی است؟

(۱) تونی گارنیه (۲) اتو واگنر (۳) جوزف پاکستون (۴) جیمز موریس

پاسخ: گزینه «۱» اکلکتیسم یا التقاط‌گرایی نوعی معماری است که در آن مصداق‌های چند سبک معماری دیده می‌شود.

کلمه مثال ۳۹: اکلکتیسم سبک متعارف چه دورانی است و دارای چه ویژگی مشخصی است؟

(۱) سده نوزدهم - استفاده از سبک‌های احیایی به صورت التقاطی

(۲) سده هجدهم - استفاده از سبک باروک و روکوکو به صورت التقاطی

(۳) سده هفدهم و هجدهم - استفاده از سبک کلاسیک و گوتیک به صورت التقاطی

(۴) سده شانزدهم - استفاده از اصول سبک کلاسیک‌گرایی پس از رافائل به صورت تشدید شده

پاسخ: گزینه «۱» اکلکتیسم یا التقاط‌گرایی واژه‌ای است که به دنبال احیاء سبک‌های قدیمی نوعی پیش‌درآمد برای سبک پست مدرنیسم محسوب می‌شود، زیرا ترکیبی از عناصر سبک‌های معماری گذشته را شامل می‌شود. این سبک نتیجه مجادله بین طرفداران سبک‌های نئوکلاسیسم و نئوگوتیک است که معماران به سوی نوعی ترکیب و درهم آمیختن سبک‌ها تمایل نشان دادند بدون اینکه موفق به ارائه اشکال و فرم‌های جدید شوند. موفق‌ترین معمار این سبک تونی گارنیه فرانسوی است که با احیاء سبک‌های گذشته مخالف بود. اما طرفدار استفاده آزادانه از عناصر مثبت سبک‌های گذشته بود. این سبک هرگز موفق به ارائه فرم‌های جدیدی نشد.

دیکانستراکشن (Deconstruction)

دیکانستراکشن به مفهوم شالوده‌شکنی، ساختارزدایی، شالوده‌فکنی، واسازی، بن‌فکنی، ساختار شکنی شیوه‌ای است که تحت اثر نظرات فکری فلسفی ژاک دریدا (Jack Derida) و تئوری‌پردازی‌های پیترا آیزنمن شکل گرفته است و یکی از پدیده‌های دهه ۱۹۹۰ میلادی محسوب می‌شود. مکتب دیکانستراکشن که یکی از شاخه‌های مهم فلسفه پست مدرن محسوب می‌شود، نقدی به بینش ساختارگرایی و همچنین تفکر مدرن است. معماری دیکانستراکتیویست ادامه طبیعی رشد و گسترش معماری مدرن است. حتی اگر ظاهر معماری اخیر به سبب پیچیدگی و ابهامش چنین نکته‌ای را به ذهن متبادر نکند. البته این رشد طبیعی، عیناً در ادامه گرایش‌های معماری مدرن، در آغاز تولید و دوره شکوفایی صورت نگرفته است، بلکه به روند دیالکتیک، ضد مدرن در بطن مدرن پرورش یافته، بی آن‌که بازگشتی به گذشته صورت گیرد. معماری دیکانستراکشن در واقع زاینده دوران مدرن و پست مدرن است، اما به‌گونه‌ای افراطی، چنانچه به هیچ‌یک از فرم‌ها و اصول هندسی و انتظام دوران گذشته پایبند نیست. در تفکر دیکانستراکشن کوشش می‌شود به مدد کشفیات علمی و رد مفروضات قدیمی و باطل، اساس مفاهیم جدید بر حقایق محض استوار گردد. این تفکر به حقایق محض و مسلم اعتقادی ندارد و راه و روش صاحب‌نظرانی چون کانت، هگل و مارکس را رد می‌کند.

بین معماران پست مدرنیست و آنان که گرایش‌های دیکانستراکتیویستی از خود نشان داده‌اند، شباهتی موجود است. بدین معنی که هر دو گروه فرم‌های ساده و ترکیب‌های ساده شده مدرنیسم را رد می‌کنند و به گفته ونچوری در پی پیچیدگی در معماری هستند. معماران دیکانستراکتیویست مقلد موتیف‌ها و فرم‌های گذشته نیستند، زیرا از بطن مدرنیسم زاده شده‌اند. دیکانستراکشن یک نگرش چندوجهی و چند معنایی به دال و معلول و هر نوع متنی دارد. از ویژگی‌های معماری دیکانستراکشن، روی آوردن به فرم‌های پیچیده و خلق آن‌هاست یعنی «رویای فرم ناب خالص» برهم می‌خورد و به تعبیری، فرم به «ناخالصی‌ها» آلوده می‌شود. به اعتقاد دیکانستراکتیویست‌ها خلوص در عین حال، حرکت و پویایی را از معماری می‌گیرد. ناخالصی یا توازن بی توازن برای خود، پویایی و حرکتی دارد که به معماری روح و زندگی می‌دهد، به‌علاوه منبعث از ویژگی‌های زمانه ماست و در توافق با اندیشه‌های فیلسوفان این زمانه. دیکانستراکتیویست‌ها هم چون کنستراکتیویست‌ها به تجزیه‌ی هندسه‌ی نامنظم فرم‌ها و اجزای معماری می‌پردازند، اما مانند آن‌ها در اینجا توقف نمی‌کنند، بلکه فراتر رفته و به برهم زدن فرم‌های تجزیه شده می‌پردازند، بدین معنی که هندسه‌ی نامنظم کنستراکتیویست‌ها نیز دچار دگرگونی می‌گردد. معماری دیکانستراکتیویستی در پی ترک دادن، قاچ کردن و جداسازی معماری نیست و بر هم زدن فرم از برون که حالت تزیینی به اثر می‌دهد را درست نمی‌داند لذا فرم در این سبک معماری از درون برهم می‌خورد و آشفته می‌شود. نماد شاخص معماری دیکانستراکشن، احجام ناپایدار و متزلزل و عدم تقارن و تناسب است، لذا معمار دیکانستراکتیویست به خود اجازه آزادی کامل می‌دهد تا به اثرش به دیده کاملاً هنری بنگرد و ملاحظات کاربردی را زیر پا گذارد.

دیکانستراکتیویست‌ها، علی‌رغم آن‌که به معماری صرفاً به عنوان پدیده‌ای هنری می‌نگرند، عواملی چون توازن، وحدت، تناسبات و مانند آن‌ها را که معیارهای هنری معماری هستند رد می‌کنند. چرا که می‌خواهند معیارهای خود را جانشین آن کنند. به عنوان مثال، معماران دیکانستراکتیویست هم توازن فرساختی را برهم می‌زنند و هم توازن هنری را. به عبارت دیگر، توازن در آثار ایشان، ناشی از عدم توازن است. معماری دیکانستراکشن، یک سبک فراگیر و جهانی، عمر نسبتاً کوتاهی داشت اما تأثیری بنیادین بر شیوه طراحی و نوع بازنمایی معنی و تفسیر در حوزه معماری داشت. سبک دیکانستراکشن به عنوان پیش‌زمینه سبک‌هایی در معماری به نام‌های فولدینگ و پیدایش کیهانی بود.

پاره‌ای از ویژگی‌هایی را که در معماری دیکانستراکتیویست اکنون به منصف ظهور می‌رسد، سال‌ها پیش «برنوزوی» صاحب‌نظر و معمار معروف ایتالیایی تحت عنوان زبان مدرن معماری انتشار داده بود.

پاسخ به عملکرد (۱)، عدم تقارن (۲)، سه‌بعدی بودن و رد پرسپکتیو (۳)، گشودن جعبه: بازگشتن چهار بعدی ترکیب (۴)، عوامل فرساختی (۵)، فضا در زمان (۶)، وحدت دوباره ساختمان، شهر و فضاهای سبز و باز (۷). اگر دو عامل «پاسخ به عملکرد» و «عوامل فرساختی» را موقتاً، به ملاحظه بحث، کنار بگذاریم، این زبانی که برنو زوی دستور آن را نوشته است، شباهت بسیار به ویژگی‌هایی دارد که در معماری دیکانستراکتیویست مشهود افتاده است، نه معماران دیکانستراکتیویست و نه نظروان این مکتب اشاره‌ای به این نکته ندارند، ظاهراً بدین سبب که هر پیوستگی به مدرن جنبه آنتی‌مدرن بودن این مکتب را که این روزها مد روز است کاهش می‌دهد.

به طور خلاصه اساس دیکانستراکشن بر این پایه‌ها استوار است: ۱- کثرت‌گرایی به مفهوم آن‌که زیبایی در چشم بیننده مطرح است و تأویل عقلی آن‌ها متفاوت است، ۲- اکنونیت، ۳- ابهام و دوگانگی، ۴- نسبیت، ۵- عدم قطعیت، ۶- عدم وضوح، ۷- ارتفاع‌گرایی.

کج مثال ۴۰: در نمای ساختمان زیر وضعیت محتوای نظم اطلاعاتی چگونه است؟

(۱) آشفتگی = هیچ قاعده‌ای برای ارتباط بین اجزاء مختلف قابل تشخیص نیست.

(۲) تعادل یافتگی = بی‌نظمی فرم‌های ثابت در نظام‌های گوناگون

(۳) شکل یافتگی = نظم بی‌قاعده، آزادی فرم در نظامی واحد

(۴) ساختار یافتگی = نظم با قاعده با ساختاری متشکل از فرم‌های گوناگون

پاسخ: گزینه «۴»

نظریه پردازان و معماران سبک دیکانستراکشن

۱- ژاک دریدا: خاستگاه اصلی فلسفه سبک دیکانستراکشن در فرانسه توسط ژاک دریدا، فیلسوف فرانسوی و خاستگاه اصلی معماری آن در آمریکا توسط پیتر آیزنمن معمار معاصر آمریکایی پایه گذاری شد.

رویکرد اندیشه‌های ژاک دریدا در معماری به سال ۱۹۸۸ برمی‌گردد. در این سال نمایشگاهی با عنوان معماری «دیکانستراکتیویست» به همت فیلیپ جانسون در موزه هنرهای مدرن نیویورک برگزار گردید که در آن معمارانی نظیر پیتر آیزنمن، برنارد چومی و دانیل لیبسکیند، نگرشی متفاوت نسبت به مبانی معماری داشتند.

ژاک دریدا با ساختارگراها مخالف است و معتقد است که وقتی ما به دنبال ساختارها هستیم از متغیرها غافل می‌مانیم، فرهنگ و شیوه‌های قومی هر لحظه تغییر می‌کند، پس روش ساختارگراها نمی‌تواند صحیح باشد. ژاک دریدا، شخصیت اصلی دیکانستراکشن، معتقد بود که دیکانستراکشن صرفاً «نظریه» نیست بلکه مجموعه‌ای از استراتژی‌ها یا شیوه‌های خوانش متن است.

ژاک دریدا با بیان پدیده برداشت‌های متفاوت از یک متن پس از مرگ مؤلف، موضوع ابهام و دوگانگی و کثرت را برای اولین بار در توصیف یک اثر مطرح می‌کند (دریدا می‌گوید: نوشتار مانند فرزندی است که از زهدان مادر (مؤلف) جدا شده و هر خواننده‌ای می‌تواند برداشت خود را داشته باشد). مهم‌ترین اصل در دیکانستراکشن این است که واحدهای درون یک نظام به صورت تقابل‌های دوتایی کنار هم قرار می‌گیرند و متشکل از دو وضعیتی هستند که با یکدیگر نوعی رابطه دارند.

ژاک دریدا تقابل‌های دوتایی هم‌چون روز و شب، مرد و زن و گفتار و نوشتار و ... را نقد کرده است و برخلاف فلسفه غرب که همواره یکی بر دیگری برتری داشته است، او معتقد است که هیچ ارجحیتی بین آن دو وجود ندارد و منطق سیاه و سفید و مسئله این یا آن را مردود می‌داند. او همواره تأکید داشت که در تقابل‌های دوتایی همواره جزء نخستین، اصل تلقی می‌شود و از نظر بار معنایی مهم‌تر از جزء دوم است.

دیکانستراکشن در جست‌وجوی نقاطی است که ساختار در آن‌ها متزلزل می‌شود. وقتی ساختار یک نظام «دیکانستراکت» می‌شود، دیگر مرکز اجزاء را در جای ثابتی نگه نمی‌دارد و تقابل‌های دوتایی از میان برمی‌خیزند. این تلاش صرفاً برای از بین بردن مرکز نیست بلکه تلاش دارد تا یک مرکز دیگر را جایگزین آن سازد. ژاک دریدا در سال ۱۹۶۷، سه کتاب به نام‌های «گفتار و پدیدار»، «نوشتار و دیگربودگی» و «نوشتارشناسی» را منتشر کرد.

به عقیده ژاک دریدا، یک متن هرگز مفهوم واقعی خودش را آشکار نمی‌کند زیرا مؤلف آن متن حضور ندارد و هر خواننده و یا هر کسی که آن را قرائت کند، می‌تواند دریافتی متفاوت از قصد و هدف مؤلف داشته باشد. از نظر وی، نوشتار ابزار خوبی برای انتقال مفاهیم نیست و یک متن هرگز دقیقاً همان مفاهیمی را که در ظاهر بیان می‌کند ندارد.

در فلسفه غرب همیشه گفتار بر نوشتار به دلیل حضور گوینده ارجحیت داشته است ولی به عقیده دریدا، معنای متن را گوینده تعیین نمی‌کند بلکه شنونده و یا خواننده متن است که با توجه به ذهنیت خود این معنا را که می‌تواند متفاوت از منظور گوینده باشد، مشخص می‌کند، لذا لزوماً گفتار بر نوشتار ارجح نیست. دریدا می‌گوید: «دیکانستراکشن کردن یک متن به معنای بیرون کشیدن منطق‌ها و استنباطات مغایر با خود متن است و در واقع گسترش درک مجازی است». به طور کلی دیکانستراکشن نوعی واریسی یک متن و استخراج تفسیرهای آشکار و پنهان از بطن متن است. خواننده معنی و منظور متن را مشخص می‌کند، نه نویسنده؛ لذا ساختاری ثابت در متن و یا تعبیری واحد از آن وجود ندارد.

کج مثال ۴۱: کدام یک از جملات زیر بر نظریه هرمنوتیک در معماری منطبق می‌باشد؟

- (۱) اثر معماری فقط از جنبه ساختاری بررسی می‌شود. (۲) اثر معماری به مثابه یک متن تلقی می‌شود.
(۳) به نشانه‌شناسی در اثر معماری معتقد نیست. (۴) نظریه تأویلی در معماری مردود می‌باشد.

پاسخ: گزینه «۲» هرمنوتیک در ادبیات به مفهوم تأویل از یک متن است و پدیدارشناسی به طور خلاصه یعنی معماری کل اثر به عنوان یک پدیده مطرح می‌گردد و ساختارشناسی به طور خلاصه یعنی رسیدن از جزء به کل که در این دیدگاه هر جزء جداگانه بررسی می‌شود.

۲- پیتر آیزنمن: شخصی که مبحث فلسفی دیکانستراکشن را وارد عرصه معماری نمود، معمار معاصر آمریکایی به نام «پیتر آیزنمن» است. آیزنمن نه تنها با مقالات و سخنرانی‌های خود، بلکه با فضاها، کالبدها و محوطه‌سازی‌های متعددی که ساخته، فلسفه دیکانستراکشن را به صورت یکی از مباحث اصلی معماری درآورد. آیزنمن در مقاله‌ای به نام «مرز میانی» هم فلسفه مدرن و هم معماری مدرن را به باد انتقاد گرفت. وی در این مقاله از واژه (catachresis) به معنای دوپهلوی یا ابهام استفاده کرده است. دوپهلوی مرز میانی است. در دوپهلوی یا ابهام ارجحیتی وجود ندارد؛ یعنی هم این است و نه این است و نه آن.

او در این مقاله می‌نویسد «دوپهلوی حقیقت را می‌شکافد و این امکان را می‌دهد که ببینیم چه چیزی را سرکوب نموده است». وی از واژه (Presentnes) به معنای «اکنونیت» استفاده کرده و معتقد است که معماری در هر زمان و مکان باید اکنونیت داشته باشد و متعلق به زمان و مکان حاضر باشد. آیزنمن معتقد است که برای رسیدن به معماری امروز باید قوانین گذشته معماری را برهم زد، یعنی حقایق و نمادهای گذشته باید شکافته یا دیکانستراکت شوند و مفاهیم جدید مطابق با شرایط امروز از دل آن‌ها استخراج شود.

آیزمن اعتقاد داشت اگر معماری علم است باید این معماری براساس علم و فلسفه امروز و دریافت کنونی ما از خود و محیط اطراف باشد، یعنی معماری امروز باید از علم و قرن نوزدهم گذر کند و خود را با شرایط جدید منطبق سازد. او بر این نظر بود که مدرنیست‌ها مدعی هستند که مدینه فاضله را باید در آینده جست‌وجو کرد و پست مدرنیست‌ها به دنبال این معنا در گذشته هستند ولی معماری امروز باید این تقابل را در شرایط امروز پیدا کند. پیتر آیزمن بر این باور است که در زندگی امروز ما، دوگانگی وجود دارد که نمی‌توان از یکی برای استعاره دیگری استفاده کرد بلکه این تقابل‌ها و دوگانگی‌ها می‌بایست، در ساخت معماری به عنوان تجلی‌گاه شرایط زندگی امروز ما، به نمایش گذاشته شود. معماری آیزمن پر از ظرافت‌های تناقض‌گراست. در معماری او استعاره جایگاهی خاص دارد، بر همین اساس معماری او پر از ظرافت‌های بصری است که بدون تأویل نمی‌توان به عمق مفاهیم آن دست یافت.

مرکز هنرهای بصری وکسنر (Wexner Center) در شهر کلمبوس آمریکا، (۱۹۸۲-۱۹۸۹)، خانه شماره ۱ در پرینستون نیوجرسی، (۱۹۷۰ - ۱۹۶۹) و خانه شماره ۶، کانتیکات، (۱۹۷۵)، از مهم‌ترین آثار پیتر آیزمن در این شیوه محسوب می‌شوند. مرکز هنرهای بصری وکسنر: در این اثر بی‌بدیل آیزمن تعاملی خاص بین گذشته و آینده صورت گرفته است که به عقیده شخص آیزمن تمامی ایده‌های وی در خصوص معماری دیکانستراکشن در آن متجلی شده است.

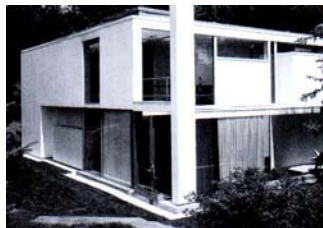

در مرکز وکسنر برای هنرهای بصری (۱۹۸۲)، پیتر آیزمن شرایط تاریخی، اجتماعی و تقابلی‌ها و دوگانگی‌های موجود در سایت را به نمایش گذارده است.

آپارتمان‌های مسکونی آی بی ای (IBA) در برلین، (۱۹۸۷ - ۱۹۸۲)، پیتر آیزمن

پروژه آپارتمان‌های مسکونی آی بی ای (IBA) پیتر آیزمن در برلین، (۱۹۸۷ - ۱۹۸۲)، در شبکه هندسی خیابان‌های فریدریش و کخ قرار دارد. این منطقه به خاطر وجود پناهگاه‌های زیرزمینی و دیوار برلین، یکی از مهم‌ترین سایت‌های برلین محسوب می‌شود، پیتر آیزمن با دستاویز قراردادن پتانسیل‌های سایت، ایده طرح را «پالیم پست» (Palim pset) نامید. او در طرح خود کوشید تا نوعی معماری به‌وجود آورد که متکی بر اصول هندسی باشد. در پلان این مجموعه، دو نوع شبکه شطرنجی، یکی قرمز و دیگری سفید مشخص شده که این دو شبکه شطرنجی یکدیگر را با زاویه ۳/۳ درجه قطع می‌نمایند. بدین ترتیب آیزمن توانسته با استفاده از شبکه‌ای هندسی، اساسی به‌وجود آورد که متن و محتوای این مجموعه در آن معنی پیدا کند.

پیتر آیزمن، خانه شماره ۱، پرینستون، نیوجرسی

پیتر آیزمن، خانه شماره ۶، کانتیکات

پیتر آیزمن، خانه شماره ۶، کانتیکات، را با هدف از بین بردن عملکرد طراحی نمود. او در طرح خانه، قصد پاسخگویی به هیچ نیاز خاصی را ندارد و بر این اساس با طراحی راه‌پله‌ای قرمز رنگ که هیچ عملکردی نداشت دنبال هدفی بود که ایده‌های اصلی زندگی را «دیکانستراکت» نماید. ایده‌ی طرح خانه شماره ۱، پرینستون، نیوجرسی، براساس رها نمودن روابط و ساماندهی فضاها از محدودیت‌های کارکردی آن صورت گرفته است. شبکه آیزمن، عناصر ساختاری در پاسخ به ملزومات برنامه فیزیکی پروژه شکل نگرفته بلکه صرفاً در روابط فرمی و بدون ملاحظات هنری و زیبایی‌شناسی سامان یافته است. آیزمن، در نقشه‌ای که از یک نظام هندسی استخراج شده بود تشکیلات فضایی پیچیده‌ای را پدید آورد که در آن عناصر تشکیل‌دهنده‌ی ساختار طرح، هیچ‌کدام کارکرد حمل بار را نداشتند، بلکه صرفاً برای برقراری یک نظام انتزاعی به‌کار گرفته شده بودند.

کج مثال ۴۲: مرکز هنرهای بصری وکسنر طرح کیست و با چه شیوه‌ای طراحی شده است؟

- ۱) ریچارد راجرز، های تک   ۲) تادائو آندو، مینی‌مالیسم   ۳) پیتر آیزمن، دیکانستراکشن   ۴) لویی کان، معماری مدرن

پاسخ: گزینه «۳» مرکز هنرهای بصری وکسنر اثر پیتر آیزمن، نخستین نمونه اثر سبک معماری دیکانستراکشن و در واقع دروازه ورود به این سبک محسوب می‌شود. این بنا به نوعی پیوند بین شرایط تاریخی، اجتماعی و تقابل دوگانه بین فضاهای موجود در سایت محسوب می‌شود.

۳- **برنارد چومی:** از مهم‌ترین چهره‌های معماری در ارتباط با نظریه و اساسانه، شعار اصلی این سبک را بیان می‌کند: «فرم تابع تخیل است». برنارد چومی بر اساس نظرات ژاک دریدا به طراحی نوینی در معماری نایل آمد و آن را Super imposition نامید. چومی با طرح واحدهای نیمه مستقل و نیمه وابسته و از مرکزیت یافتن عناصر، مخالفت می‌کند و از نظر او هر واحد می‌تواند توسعه و گسترش یابد بدون این که به طرح کلی لطمه‌ای وارد شود و تن به تثبیت نمی‌دهد و بسته نخواهد شد.

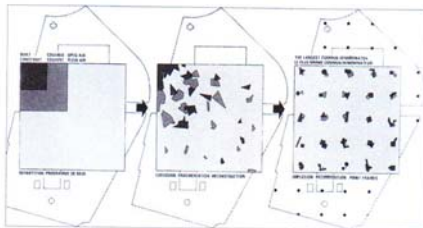
طرح پارک دولاویت، در پاریس، برنارد چومی

طرح پارک دولاویت، در پاریس (۱۹۹۷ - ۱۹۸۲) و **پروژه تئاتر ملی جدید** ژاپن در توکیو، (۱۹۸۷)، از مهم‌ترین آثار دیکانستراکتیویستی **برنارد چومی** محسوب می‌شوند.

مکان در نظر گرفته شده برای پروژه، **پارک دولاویت**، کشتارگاه سابق شهر پاریس بود. ایده‌ی چومی در طراحی پارک، یافتن راه‌حلی بود که بتواند عناصر موجود در سایت و فرم‌های پیشنهادی خود را در حالتی که باعث تقویت تضاد در برابر ترکیب و فروپاشی در برابر وحدت می‌شود، سازماندهی کند. برنارد چومی به تاسی از تقابل‌های دوتایی ژاک دریدا در شرح ایده‌ی پروژه می‌نویسد: «پروژه پارک دولاویت را می‌توان تضاد، پراکندگی، دیوانگی و بازی‌گوشی به ترتیب در مقابل وحدت، تدبیر و چاره‌اندیشی دانست». این پارک می‌بایست شامل کارگاه، تالار ورزش، حمام و زمین بازی، مکان‌هایی برای نمایشگاه‌ها و کنسرت‌ها می‌شد، لذا چومی این پارک را هم‌چون مرکزی فرهنگی در فضای آزاد در نظر گرفت، با ساختمان‌هایی که هر یک از دیگری جدا بودند.

برنارد چومی، پارک دولاویت، پاریس، فولی، پاریس. (۱۹۸۲-۹۷)

پارک دولاویت، پاریس، دیگرام شکل‌گیری فولی‌ها

پارک دولاویت، دیگرام روابط انجام

نمایی از یکی از حجم‌های قرمز رنگ پارک دولاویت

طرح پارک از روی هم‌قرارگیری سه سیستم منظم و در عین حال کاملاً متفاوت تشکیل می‌شود: نقاط، خطوط و سطوح که هر کدام در درون خود کامل هستند ولی وقتی روی هم قرار می‌گیرند، تأثیر متقابلی بر یکدیگر اعمال می‌کنند. ۲۷ حجم مکعب‌شکل از فولادی به رنگ قرمز، سیستم نقطه‌ها را به وجود می‌آورند که در شبکه شطرنجی پارک به فاصله ۱۲۰ متر از یکدیگر قرار گرفته‌اند. چومی آن‌ها را به عنوان «فولی» به معنای «عمارت اربابی کوچک» نام‌گذاری کرد. ایده مفهومی فولی‌ها برگرفته از اندیشه‌های میشل فوکو و ایده معماری آن یادآور معماری کنستراکتیویسم است. سیستم خطوط را راهروها پدید می‌آورند که آن‌ها نیز انحراف می‌یابند و با فولی‌ها تلفیق می‌شوند. سیستم صفحات که حاصل اشکالی چون دایره، مثلث و مربع است در نظامی کاملاً پیچیده با سیستم نقطه‌ها و خطوط تلفیق می‌شود. ساختمان‌هایی که قبل از طراحی پارک موجود بودند با تدبیر هوشمندانه‌ی چومی بخشی از طراحی او قرار گرفته‌اند.

کلمه مثال ۴۳: دیالوگ، معماری به عنوان رویکردی بازتر در ایجاد گفتگوی خلاق بین معمار و استفاده‌کنندگان طرحش، در کدام اثر و از چه کسی مشهود است؟
(۱) میدان توسکانی - چارلز مور (۲) پارک دولاویت - برنارد چومی (۳) ساختمان HQ - ریچارد راجرز (۴) برج هزاره - فاستر

پاسخ: گزینه «۱» مطابق نظر جنکز معمار نباید خود به تنهایی ساختمان را طراحی کند - آنچه در معماری مدرن مرسوم بود - بلکه باید همکار و مشاور استفاده‌کنندگان باشد.

کلمه مثال ۴۴: اشتراک و تفاوت دیدگاه منطقه‌گرایان مدرن با معماران مدرن در چیست؟

- (۱) این دو دیدگاه در واقع یکی است، اما رویکرد اول برخی عناصر منطقه‌ای را در طرح‌ها عمده می‌کند.
- (۲) در معماری مدرن بحث منطقه به هیچ عنوان ملحوظ نمی‌شده و این دو رویکرد نقطه اشتراکی ندارند.
- (۳) هر چند تفکر جهانی فرهنگ انسانی را که اینترنت و فضاهای مجازی بخش عظیمی از آن است، به نمایش می‌گذارد، روحیه محلی و طبیعت منطقه را نیز انعکاس می‌دهد.
- (۴) منطقه‌گرایان مدرن ادامه تفکرات معماری مدرن را در مناطق مختلف بسط داده‌اند.

پاسخ: گزینه «۲»

سؤالات آزمون دکتری ۹۶

کجه ۱- نظریه‌ها کوشش‌هایی در جهت کدام موارد هستند؟

(۱) تبیین رویدادهای تجربی (۲) تعریف رویدادهای محیطی (۳) تحلیل رویدادهای ترکیبی (۴) تفسیر رویدادهای تاریخی

کجه ۲- «هرمنوتیک»، به کدام‌یک از قلمروهای اندیشه پرداخته است؟

(۱) تاریخی (۲) دینی (۳) علمی (۴) هنری

کجه ۳- از نظر نوربرگ شولتس، رویکرد کثرت‌مدارانه به صورت معماری کدام است و چه مفاهیمی برای آن اهمیت دارد؟

(۱) شخصیت‌بخشی به ساختمان‌های عمومی با اهمیت دادن به معبر
 (۲) احیا معماری کلاسیک با اهمیت دادن به مکان و بنا
 (۳) شخصیت دادن به بناها و مکان‌ها با تأکید بر مکان و لبه‌ها
 (۴) شخصیت‌بخشی فردی به بناها و مکان‌ها با اهمیت دادن به مکان، معبر، حوزه

کجه ۴- کدام مورد، تفاوت اصلی مابین «خردگرایی» و «نوخردگرایی» در معماری است؟

(۱) توجه به احجام و هندسه در معماری
 (۲) به‌کارگیری خرد و عقلانیت در طراحی
 (۳) به‌کارگیری احجام و فرم‌های خالص در معماری
 (۴) گونه‌شناسی و الگوگرایی در طراحی معماری

پاسخنامه آزمون دکتری ۹۶

۱- گزینه «۲» نظریه مجموعه به‌هم‌پیوسته‌ای از سازه‌ها، مفاهیم، تعاریف و گزاره‌هاست که به منظور تبیین و پیش‌بینی پدیده‌ها از طریق تشخیص روابط بین متغیرها، دیدگاه نظام‌یافته‌ای از روابط پدیده‌ها را ارائه می‌کند. نظریه باید توانایی تعیین حقایق مورد مشاهده مربوط به یک مسئله خاص را داشته باشد، باید توصیف و تعیین کند چرا یک پدیده تحت شرایط خاصی اتفاق می‌افتد، از طرف دیگر، نظریه نباید با حقایق مورد مشاهده و با بدنه اصلی دانش مغایرت داشته باشد.

۲- گزینه «۲» «هرمنوتیک» واژه‌ای یونانی و به معنی «هنر تفسیر» یا «تفسیر متن» است. گاهی گفته می‌شود این واژه از نظر ریشه لغوی با «هرمس» پیامبر خدایان، بی‌ارتباط نیست؛ و در حقیقت «مفسر» کار «هرمس» را انجام می‌دهد و می‌کوشد تا هرمس گونه معنای سخن را کشف کند، همان‌گونه که هرمس پیام‌آور و مفسر پیام خدایان بود.

۳- گزینه «۴» شولتس مطالعه مکان را مطالعه رویدادها و حوادثی که در آن اتفاق می‌افتد، می‌داند و معتقد است که مجموعه‌ای از رخدادها، شکل‌ها، رنگ‌ها و بافت‌های شخصیت یک مکان یا هویت آن را شکل می‌دهد. او ارتباطی بین معماری، مکان و هویت فرهنگی برقرار می‌کند و معتقد است تجربه مکان تجربه معنای مکان است. از نظر نوربرگ شولتس، حس مکان در مکان‌هایی یافت می‌شود که دارای شخصیت مشخص و متمایز هستند (دارای هویت مکان) و این شخصیت مشخص از چیزهایی ملموس که دارای مصالح، شکل، بافت و رنگ هستند، ساخته شده است.

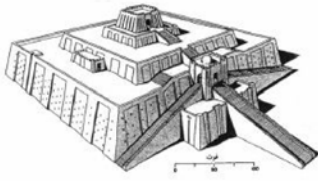
۴- گزینه «۴» در دهه‌های اخیر واژه خردگرایی در ارتباط با مدرنیسم که نظامی اجتماعی مبتنی بر عقل و علم است به کار می‌رود. معماری مدرن با هدف جهانی‌سازی (یعنی سبک بین‌المللی) پا به عرصه گذاشته است در حالی که معماری پست‌مدرن زمینه‌گرایی و توجه به سنت‌های هر قوم و ملتی را مدنظر گرفته است. معماری مدرن نوعی وحدت‌گرایی را بر اساس عدم توجه به تاریخ و با جهانی‌سازی در خود دارد؛ اما در سبک پست‌مدرن با توجه به سنت و زمینه‌گرایی، کثرت‌انگاری را شاهد هستیم. در معماری مدرن نوعی رابطه ستیزه‌جویانه با طبیعت و کالبدهایی که شکل اندام‌وار دارند دیده می‌شود که در معماری پست‌مدرن برعکس است یعنی توجه به طبیعت و الهام از آن وجود دارد. معماری مدرن با رد نمود انسان‌انگاران و شاعرانه سبک‌های پیشین به نفع هندسه‌های غیر تمثیلی و انتزاعی خود را وارد وادی جدیدی کرد؛ اما در معماری پست‌مدرن می‌بینیم که توجه به جنبه‌های انسانی بخشی مهم است. در معماری مدرن استفاده از فرم‌های مجرد و بی‌معنا بیداد می‌کند در حالی که توجه به معنا و فرم‌های متنوع جهت جذابیت در معماری پست‌مدرن هدف است. در معماری مدرن به علت فقدان مکان و عملکردگرایی این سبک شکافی میان اندیشه و احساس را شاهد هستیم که معماری پست‌مدرن از این لحاظ نقطه مقابل معماری مدرن است. در نهایت معماری پست‌مدرن نسبت به عملکرد، دید هنرمندانه‌ای داشته است که در معماری مدرن فقط به انجام رسیدن مدنظر بوده است.

سوالات آزمون کارشناسی ارشد ۹۶

۱- بنای مقابل، بازسازی کدام زیگورات است؟

- (۱) اور
- (۲) بابل
- (۳) چغازنبیل
- (۴) خرساباد

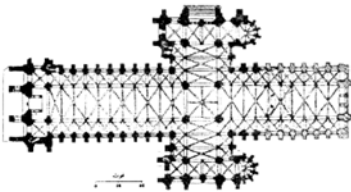
۲- ویژگی‌های روبه‌رو، مربوط به کدام‌یک از دوره‌های معماری غرب است؟
 (۱) گوتیک (۲) رومانسک (۳) رنسانس (۴) باروک

۳- ستون‌های یادبود بودا، در زمان آشوکا را متأثر از کدام معماری می‌دانند؟
 (۱) ساسانی ایران (۲) بومی هند (۳) هخامنشی ایران (۴) سلسله چینگ در چین

۴- کدام معمار، از مشاهیر سبک «باروک» در معماری اروپا است؟
 (۱) برنینی (۲) برامانته (۳) برونلسکی (۴) میکال آنژ

۵- با توجه به نقشه زیر، کدام مطلب قابل ادراک است؟

- (۱) کاربرد مختلط انواع طاق
- (۲) تأکید به ورود از یک طرف بنا
- (۳) تأکید به صلیب یونانی در فرم کلیسا
- (۴) افزوده شدن سطح نورگیر برای فضای داخلی

۶- کدام سبک معماری، در باغ‌سازی و شهرسازی حضور جدی پیدا کرد؟
 (۱) بیزانس (۲) باروک (۳) رمانسک (۴) گوتیک

۷- با توجه به سازه، اثر مقابل متعلق به کدام تمدن باستانی است؟

- (۱) روم
- (۲) مصر
- (۳) مینوسی
- (۴) یونان

۸- در معماری ژاپن کدام طرح، وجهی بارز دارد؟

- (۱) پیچیده و پر ابهام
- (۲) قاطع و بدون انعطاف

- (۳) قابل انعطاف و مدولار
- (۴) تابع مدول و تناسبات طلایی

۹- کدام‌یک از موارد زیر، در رابطه با «استوپای سان چی» صحیح است؟

- (۱) از معروف‌ترین بناهای معماری چین است.
- (۲) دور تا دور بنای استوپا، زده چوبی کشیده شده است.

- (۳) در بالای گنبد فضای مربع شکل محصور است.
- (۴) در قسمت شمالی پلکانی دارد که به ساقه گنبد منتهی می‌شود.

۱۰- خیز پله هنگام ورود، در کدام بنا با دیگر بناها متفاوت است؟

- (۱) معبد آناهیتا در بیشاپور
- (۲) معبد چغازنبیل در شوش

- (۳) کاخ تخت‌جمشید در فارس
- (۴) کاخ عمارت خسرو در قصرشیرین

۱۱- کدام‌یک از موارد، در خصوص فام (ته‌رنگ) و محل ظهور نخستین مصادیق تزئینات رنگی بر جداره‌های خارجی بناهای تاریخی معماری اسلامی ایران، صحیح است؟

- (۱) لاجوردی - سردر مساجد
- (۲) لاجوردی - گنبد مقابر منفرد

- (۳) فیروزه‌ای - نمای قبلی مساجد
- (۴) فیروزه‌ای - نمای مقابر منفرد

۱۲- در دوران تیموریان، کدام نوع کاشی پیشرفت چشمگیری داشت؟

- (۱) پیش‌بُر
- (۲) معرق

- (۳) معقلی
- (۴) هفت رنگ

۱۳- دوره‌های اصلی تحولات مسجد جامع اصفهان، به ترتیب کدام‌اند؟

- (۱) سلجوقیان - صفویان - قاجاریه
- (۲) لاجوردی - گنبد مقابر منفرد
- (۳) آل بویه - سلجوقیان - آق قویونلوها

- (۴) سلجوقیان - آل مظفر - صفویان
- (۵) سلجوقیان - ایلخانان مغول - قاجاریه

۱۴- در مسجد جامع اصفهان، کدام عنصر موجب تقویت جهت قبله شده است؟

- (۱) شبستان اولجاتو (۲) شبستان بیت الشتاء (۳) گنبد تاج‌الملک (۴) گنبد نظام‌الملک

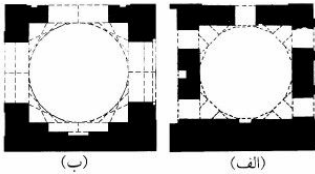
۱۵- کدام عبارت، در مورد تفاوت الگوی اتاق‌های پنج‌دری و سه‌دری در خانه‌های متعلق به معماری سنتی ایران صحیح است؟

- (۱) ورودی اتاق پنج‌دری در کنج آن قرار می‌گیرد، در حالی که ورودی اتاق سه‌دری بر روی محور آن واقع می‌شود.
 (۲) اتاق پنج‌دری از طول به حیاط متصل می‌شود، در حالی که اتاق سه‌دری از عرض به حیاط متصل می‌شود.
 (۳) مدخل اتاق پنج‌دری از کفش‌کن عبور می‌کند، در حالی که مدخل اتاق سه‌دری از ایوانچه است.
 (۴) اتاق پنج‌دری رو به آفتاب واقع می‌شود، در حالی که اتاق سه‌دری پشت به آفتاب قرار می‌گیرد.

۱۶- استفاده از طاق آهنگ در مساجد شبستانی اولیه، موجب تقویت کدام ویژگی معماری است؟

- (۱) تعادل (۲) درون‌گرایی (۳) سوگرایی (۴) مرکزیت

۱۷- کدام یک از موارد، در خصوص ترتیب تاریخی پیدایش طرح گنبدخانه الف و ب در تصویر زیر صحیح است؟

- (۱) الف) دوران صفویان - ب) دوران غزنویان
 (۲) الف) دوران سلجوقیان - ب) دوران صفویان
 (۳) الف) قرون اولیه اسلامی - ب) دوران سلجوقیان
 (۴) الف) دوران سلجوقیان - ب) قرون اولیه اسلامی

۱۸- در طراحی ابنیه چهار ایوانی، به کدام ویژگی توجه دارند؟

- (۱) محوریت (۲) سوگرایی (۳) تعادل (۴) برون‌گرایی

۱۹- مسجد گوهرشاد مشهد، اثر کیست؟

- (۱) حسین شماع شیرازی (۲) غیاث‌الدین شیرازی (۳) قوام‌الدین شیرازی (۴) محمود اصفهانی

۲۰- کدام یک از موارد، از ویژگی‌های طرح کاروانسراهای برون‌شهری است؟

- (۱) سازمان‌دهی فضایی دو لایه پیرامون جبهه‌های حیاط
 (۲) تعبیه ورودی‌های متعدد در جبهه‌های مختلف بنا
 (۳) حیاط‌سازی با استفاده از کرت‌بندی و حوض میانی
 (۴) دو طبقه شدن جبهه روبه‌روی ورودی اصلی

۲۱- کدام مساجد، فاقد حیاط هستند؟

- (۱) کبود - جامع نائین (۲) شیخ لطف‌الله - کبود (۳) جامع گلپایگان - بی‌بی‌خانم (۴) جامع نائین - شیخ لطف‌الله

۲۲- کدام هنرمند، نخستین معمار تحصیل‌کرده ایرانی است؟

- (۱) پل آبکار (۲) وارطان هوانسیان (۳) کریم طاهرزاده بهزاد (۴) میرزا مهدی‌خان شقاقی

۲۳- در کدام دوره از معماری معاصر ایران، تمامی سبک‌های جنبش آر - نوو را مشاهده می‌کنیم؟

- (۱) ناصر (۲) پهلوی اول (۳) پهلوی دوم (۴) انقلاب اسلامی

۲۴- کدام یک از معماران، به ترتیب در زمره بنیان‌گذاران اصلی مکاتب «شیکاگو»، «وین»، «باوهاوس» و «ونیز» هستند؟

- (۱) گروپپوس، واگنر، سالیوان، روسی
 (۲) گروپپوس، روسی، سالیوان، واگنر
 (۳) سالیوان، روسی، گروپپوس، واگنر
 (۴) سالیوان، واگنر، گروپپوس، روسی

۲۵- خصوصیات معماری ساختمان موزه صلح اثر کنزو تانگه، کدام مورد است؟

- (۱) برونالیسم در ترکیب با سازه سنتی ژاپن
 (۲) ساختارگرایی در تلفیق با معماری سنتی ژاپن
 (۳) ساختارگرایی با تداعی‌های سازه سنتی معماری ژاپن
 (۴) ترکیب پنج اصل معماری جدید با تداعی‌های سازه سنتی معماری ژاپن

۲۶- طراحی کدام خانه از مرکز آغاز شده است؟

- (۱) خانه روبی (اثر فرانک لویید رایت)
 (۲) خانه گروپپوس (اثر والتر گروپپوس)
 (۳) خانه ونتوری (اثر رابرت ونتوری)
 (۴) خانه فانزورث (اثر میس فان درروهه)

۲۷- سبک بناهای «یادبود اینترناسیونال سوم»، «خانه شرودر» و «برج انیشتین» به ترتیب عبارت است از:

- (۱) کانستراکتیویسم، کوبیسم، هنر نو
 (۲) فوتوریسم، نئوپلاستیسیم، آرت دکو
 (۳) کانستراکتیویسم، د استیل، اکسپرسیونیسم
 (۴) اکسپرسیونیسم، نئوپلاستیسیم، هنر و پیشه

۲۸- در تصویر زیر، مجموعه مسکونی بایکر وال (Byker wall) اثر رالف ارسکین دیده می‌شود. تنوع بصری این مجموعه ناشی از چیست؟

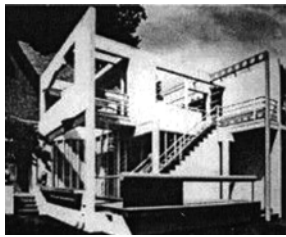

- (۱) تمایلات فرمالیستی معمار
- (۲) روحیه اکسپرسیونیستی معمار
- (۳) پیروی از ایده‌های پیت موندریان
- (۴) توجه به نیازها و الگوهای زیست محلی

۲۹- تمام موضوعات زیر، در زمره «هفت مشعل معماری» «جان راسکین» هستند، به جز:

- (۱) آسایش
- (۲) خاطره
- (۳) زیبایی
- (۴) صداقت

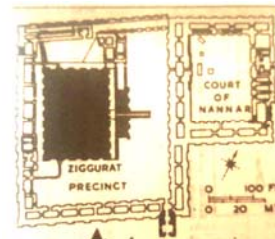
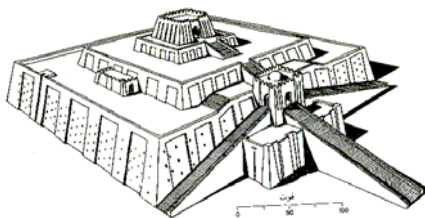
۳۰- در خانه بناسراف اثر مایکل گریوز (تصویر زیر)، تأثیر کدام بناها دیده می‌شود؟

- (۱) ویلا گارش، ویلا ساووا
- (۲) خانه آیزنمن، ویلا ساووا
- (۳) خانه شرودر، ویلای لوکوربوزیه
- (۴) خانه آیزنمن، ویلای لوکوربوزیه

پاسخنامه آزمون کارشناسی ارشد ۹۶

۱- گزینه «۱» زیگورات اور متعلق به دوره (سومر) در حدود ۲۱۰۰ ق.م می‌باشد. سه پلکان خریشت‌ها، هریک با یکصد پله، در یک نقطه به دروازه برج‌دار زیگورات می‌رسند و از آن‌جا پلکان دیگری به زیارتگاه یعنی مرکز نمایش‌های آیینی منتهی می‌شود. ساختمان این زیگورات، کوه محکمی از خشت خام با نماسازی ضخیمی از آجر پخته با ملات قیری است. ارتفاع زیاد این بنا و دشواری دستیابی به نوک زیارتگاه، احتمالاً نمادی از گون‌های تدارک دشوار روح برای نیل به حقیقت و خدا به‌شمار می‌رفته است.

۲- گزینه «۴» معماری باروک با ساخت کلیساهای بزرگ از شهر رُم شروع شد. معماران این عصر نیز مانند دوره رنسانس هم پژوهشگر و هم در چند رشته تخصص داشتند، معماری باروک بنا به سلیقه معمار یا سفارش‌دهنده از سنت‌های مختلفی چون کلاسیک باستان، گوتیک و رنسانس در یک بنا سود می‌برد و تلاش می‌کرد بین عناصر مختلف هماهنگی ایجاد کند. در معماری باروک استفاده از شکل بیضی به‌جای دایره در گنبد، پنجره‌ها و سقف رایج شد. سطوح محدب و مقعر، تأکید بر مرکز ساختمان، ارتباط معماری با فضای پیرامون، تأکید تزئینات داخلی و تلاش برای هماهنگی میان معماری، نقاشی و تندیس‌سازی بود.

۳- گزینه «۳» در فاصله زمانی میان زوال تمدن دره سند و ورود آریایی‌ها و تشکیل امپراتوری سده سوم پیش از میلاد، هیچ نشانی از تحول هنرهای بصری در هند مشاهده نمی‌شود. دوره مئوریا یکی از درخشان‌ترین دوره‌های تاریخ هنر هند است. در زمان فرمانروایی آشوکا پادشاه هنرپرور این سلسله، هنر هند در زمینه‌های مختلف شکوفا و از هنر هخامنشی متأثر شد. آثار به‌جای مانده در پاتنا نشان می‌دهد که معماری زمان آشوکا به‌ویژه ساخت تالارهای ستون‌دار متأثر از بناهای تخت جمشید بوده است. آشوکا در سراسر قلمرو خود فرامین خود را بر ستون سنگی، مسی و سنگ لوح‌ها می‌نوشت. یکی از این سر ستون‌ها متشکل از سر و سینه چهارشیر غرآن است که بر استوانه‌ای مدور و گل نیلوفر آبی وارونه‌ای ایستاده‌اند. ظرافت‌کننده کاری به‌ویژه تزئینات یال شیرها و طرح نیلوفر آن گواه ارتباط میان پیکرتراشان هندی و ایرانی است.

۴- گزینه «۱» کارلو مادرنو و برنینی از بنیان‌گذاران معماری باروک در شهر رُم بودند. نما و صحن بیرونی کلیسای سن پیر در رُم کار مادرنو و ستون‌کاری آن کار برنینی است. برنینی از معماران و تندیس‌سازان بزرگ شهر رُم بود. وی پیرو سنت کلاسیک باستان بود و خود را جانشین میکل آنژ می‌دانست. تزئینات پُر تجمل صحن داخلی کلیسای سن پیر از نمونه کارهای او است.

کلیسای سن پیر

پیکره داوود از آثار برنینی از هنرمندان دوره باروک

۵- گزینه «۴» نقشه مربوط به کلیسای لائون در پاریس می‌باشد. در این کلیسا از طاق‌های جناغی استفاده شده که از ویژگی سبک گوتیک آغازین محسوب می‌شود. به‌طور کلی، معماری گوتیک آغازین شامل نخستین مراحل گوتیک و تحول‌های اولیه و متمایز شدن از هنر رومانسک می‌باشد. ویژگی‌های معماری در دوره گوتیک عبارتند از:

- ۱- استفاده از قوس‌های نوک تیز و کشیده
- ۲- استفاده از پشت‌بندهای معلق
- ۳- خطوط قائم و کشیدگی کلی ساختمان
- ۴- ترکیب هماهنگ، استوار و قوی
- ۵- استفاده از نور زیاد در کلیسا (برعکس کلیساهای پیشین)
- ۶- استفاده از پنجره‌ی گرد در ورودی کلیسا
- ۷- استفاده از تزئینات بسیار ظریف

۶- گزینه «۲» از ویژگی باغ‌سازی در این کاخ‌ها تسلط خطوط هندسی می‌باشد. قاطعیت خطوط هندسی نمایانگر قاطعیت حکومت و هندسه بوده است. از دیگر شاخص‌های باغ‌سازی و معماری باروک می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ایجاد هماهنگی و هنجار در میان عناصر گوناگون و درهم آمیخته
- طراحی فراخ و در مقیاس بزرگ در فضایی با ابهت
- تعبیه فضای کلی در مرکز و منظم کردن سایر فضاها به سمت آن

- به خدمت گرفتن عناصر اصلی پیکرتراشی و سایر هنرهای تزئینی برای ایجاد اثری کامل

استفاده از عناصر تزئینی و نمایان کردن هر چه بیشتر آب‌نماها در معماری باروک بسیار متداول بوده است. بعدها این‌گونه برخورد با آب و استفاده نمادین از مجلل‌سازی در شهرسازی و میادین باروک نیز مرسوم شده است.

۷- گزینه «۱» قوس‌های نیم‌دایره‌ای با کلید مرکزی در تمدن روم متولد شده‌اند؛ رومی‌ها حتی فضاهای بسیار بزرگ را به کمک آجر و سیمان، طاق می‌زده‌اند. همچنین رومی‌ها از مصالح جدید و مقاومی به نام بتن نیز استفاده می‌کردند.

۸- گزینه «۳» خانه‌های ژاپنی ارتباط نزدیک و فشرده‌ای با زمین‌های اطراف خود دارند. در صورت امکان خانه را در داخل یک باغ قرار می‌دادند که با خیزران حصاربندی شده بود و با این عمل نوعی صمیمیت و احساس خلوت را در خانه به‌وجود می‌آوردند. در معماری ژاپنی از مدول (پیمون) نیز استفاده می‌شده که دو واحد کن و شاکو در ساخت بناها به‌کار می‌رفته است.

کن (مدولار فضاهای ژاپنی): مدولی است که ساختمان را براساس آن می‌ساختند و در حقیقت فاصله بین دو ستون را مشخص می‌کرده است. کشور ژاپن زلزله‌خیز است و هر ساله چندین بار در این کشور زلزله رخ می‌دهد، بنابراین نمی‌توان از مصالح سنگین با جرم بالا در ساختمان‌سازی استفاده کرد، به همین دلیل است که از ابتدا، چوب از مصالح با ارزش در ژاپن محسوب می‌شده است که صورت منعطفی به بنا می‌دهد.

۹- گزینه «۲» استوپا ساختمانی گنبدگونه است که برای زائرین بودا اهمیت خاصی دارد. این بنا از قدیمی‌ترین بناهای سنگی کشور هند می‌باشد که در قرن سوم پیش از میلاد و به فرمان امپراطور آشوکای بزرگ بنیان نهاده شده. در اصل استوپا یک گنبد آجری ساده است که تصور می‌شود یادگار بودا است.

۱۰- گزینه «۱» معبد آناهیتا روی تپه‌ای به ارتفاع حدود ۳۲ متر نسبت به زمین‌های اطراف واقع شده است. قسمت ورودی بنا پله‌هایی دو طرفه دارد که در سمت جنوبی تعبیه شده‌اند. در قسمت شمال نیز پله‌هایی یک طرفه وجود دارد که به ساختمان معبد ختم می‌شوند.

۱۱- گزینه «۴» اوج ساخت بناهای آرامگاهی در دوره سلجوقی و ایلخانیان بوده است. تزئینات عمده‌ی جداره‌های بناهای آرامگاهی در این دوره مانند کاشی معرق و فیروزه‌ای رنگ در گوشه‌های بنا و آجرکاری می‌باشد.

برج مقبره‌ی غفاریه نمونه‌ای از بناهای این دوره است که سردر آن با رنگ فیروزه‌ای و مشکی مزین شده است.

مقبره غفاریه